SH

367

D4K7X

MOLL.

K-l-a KROYER

J. Reinhardt

1902

USNM

EX LIBRIS

William Healey Dall

Division of Mollusks
Sectional Library

Handwritten text, possibly a signature or date, located at the top left of the page.

367
D4K7X
Moll.

K-1-a KROYE

De danske Østersbanker,

et Bidrag til Kundskab

Division of Mollusks
Sectional Library

om

Danmarks Fiskerier

af

Henrik Krøyer.

Krøyer

Kjöbenhavn.

Trykt i S. Triers Officin.

1837.

Det
Høje Kongelige Rentekammer

tilegnet

i dybeste Underdanighed

af

Forfatteren.

Nærværende lille, ved offentlig Understøttelse udgivne, Skrift kan betragtes som Forløber for, men er tillige en Deel af, et udstrakt Arbejde over de danske Fiskerier.

Forfatteren kunde aldrig have tænkt paa at fuldføre og endnu mindre at udgive et Arbejde af saadant Omfang, som det, hvoraf her en Prøve fremtræder, hvormegen Interesse det end havde for ham: dersom ikke de Priisopgaver, der til forskjellige Tider ere fremsatte, f. Ex. den, hvorved det kgl. Landhuusholdningselskab opmuntrer til Behandlingen af en eller anden Deel af vor Fauna, eller den for det Klassenske Legat angaaende Liimfjordens Fiskerier o. s. v., havde overtydet ham om, at Bigtigheden af et saadant Foretagende vilde blive anerkjendt, og havde ladet ham haabe, at det vilde møde den samme velvillige Understøttelse, vor Regjering viser alle literære Foretagender af nogen Betydning. At dette Haab i fuldt Maal er blevet opfyldt, erkjender Forfatteren med dybeste Taknemmelighed.

Skriftet vil paa en aldeles naturlig Maade adskille sig i tre Dele: en ichthyologisk, en teknisk og en historisk-statistisk. Forfatteren anseer det af flere Grunde for hensigtsmæssigt, at det udkommer hefteviis. Af den ichthyologiske Afdeling vil ret snart et Hefte kunne ventes.

Det er rimeligt, at det Spørgsmaal vil opstaae hos Læserne, hvorfor Østersfiskeriet først er afhandlet, og saaledes, tilshyneladende mod Skriftets Plan, udrevet af sin Forbindelse med de andre Dele. Anledningen til at begynde med en Fremstilling af Østersfiskeriet ligger tilbeels i, at dette i flere Henseender kan siges at have en forhøjet Interesse for Øjeblikket. Kontrakterne med Forpagterne baade af de fladstrandiske og flesvigiske Banker ere snart udløbne, og Bankerne skulle altsaa paany bortforpagtes. Det er saaledes vistnok den rette Tid til at søge, saavidt det efter Omstændighederne er muligt, at ud-

brede Lys over Alt, hvad der angaaer dette Fiskeri. Endvidere kan Andragendet til de jydske Provindsialstænder om Fiskeriets Frigivelse paa de fladstrandste Banker, formodes at have henvendt Opmærksomheden paa disse. — Hertil kommer endnu, at Beskrivelsen af Østersfiskeriet bedre, end til Ex. et Hefte af den ichthyologiske Deel, antyder den Plan, Forfatteren i Verket, som et Heelt betragtet, agter at gennemføre; altsaa giver de Mænd, der hist og her paa vore Kyster maatte interessere sig for Fiskerierne, og onste Arbejds Fremgang, en tydeligere Forestilling om, hvad Forfatteren især kunde ønske Underretning om; sølgelig gjør dem det lettere at levere Meddelelser, naturligviis under den Forudsætning, at de maatte ville be-
gunstige Forfatteren med saadanne, hvorom de herved paa det Indstændigste anmodes.

At Forfatteren iøvrigt vil sørge for, at nærværende Hefte senere uden nogen Tvang vil kunne træde ind paa sin Plads i Rækken af de Dele, hvoraaf hele Verket skal bestaae, behøver næppe at bemærkes.

Indholdsliste.

Første Afdeling.

Østersen i naturhistorisk Henseende	Side 1—29
Østersens Beskrivelse	
Dyrets ydre Form	1
indre Bygning	3
kemiske Bestanddele	5
Skallernes Bestaaffenhed	6
og Frembringelse	7
Ostrea Hippopus	8
Østersens Forplantning	8
— Væxt	11
— Levemaade	12
— Næring	13
— Opholdssted	14
Østersbanker	15
Østersens geografiske Udbredelse	16
Dens Fiender	
Søstjerner	18
Hermeller	20
Muslinger	21
Cliona celata	22
Gunstige og ugunstige Omstændigheder for Østersen	23
Østersens Anvendelse	27

Anden Afdeling.

Østersbanker, Østersfangst, Østershandel o. s. v.	30—109
I. Om de fladstrandste Østersbanker	30
II. Om de fiesvigste Østersbanker	37
Almindelige Bemærkninger	37
Angivelse af Bankerne og deres Beliggenhed	38
Kort over Bankerne	50
Østersbankernes Besigtigelse	52
Tabellarisk Oversigt af Besigtigelserne fra 1709—1771 incl.)	ad 61
Tabellarisk Oversigt af Besigtigelserne fra 1795—1830 incl.)	ad 61
Oplysende Anmærkninger til disse Tabeller	62
Bemærkninger over Bankernes forhenværende og nuværende Tilstand	66
III. Østersfangsten	74—88
Fladstrandst Østersfkrabe	74
Slesvigst Østersfkrabe	76

	Side
Aalbækſke Øſtersbaade	77
Økrabningen	79
ſleſvigſke Øſtersbaade og Økrabning	84
IV. Øſtershandelen	88—103
ſleſvigſke Øſtershandel	88
ſladſtrandſke Øſtershandel	96
V. Om Øſtersdamme	103

Credie Afdeling.

Hiſtoriske Noticer o. ſ. v.	110—168
I. Hiſtoriske Eſterretninger om de ſleſvigſke Banker	110
II. Om Øſtersdeputaterne	127
III. Hiſtoriske Eſterretninger om de ſladſtrandſke Banker	130
IV. Om Beſtemmelſer mod Øſterſtyveriet	142
Bilag A. Andragende til de jydſke Provindſialſtænder om Øſterſſiſte-	
riets Frigivelse paa de ſladſtrandſke Banker	146
— B. Mobbemærkninger herimod, indgivne til Provindſialſtænderne	155
— C. Kopi af den for Kontrakterne med Øſtersforpagteren ſæd-	
vanlige Formel	160
Slutningsbemærkninger med Henſyn til Bilagene A. og B.	166

Kobbertavlens Forklaring.

Fig. 1. En aalbækſke Øſtersſkrabe. Fig. 2 viſer en ſleſvigſke Øſtersſkrabe fra Siden og Fig. 3 fra Underſladen. Fig. 4 er en Uſbildning af de i Cancalebugten brugelige Økraber.

Kortet.

Paa Kortet ere de ſleſvigſke Banker betegne med Tal, hvilke fra 1 til 31 inklusive ſvare til de Nummere, under hvilke Bankerne i Skriftet ere anførte fra Side 38 til 46. De følgende Banker have derimod paa Kortet et afvigende Nummer: 31, b. Rochel Pahlen; 32. Beweſten Amrom; 33. Frederik den Sjettes Banke; 34. Benorden de Riſhorn; 35. Mittelgrund; 36. Riſhorn Beſüden; 37. Benorden de Wyck; 38. Oddehorn; 39. Beſüden de Wyck; 40. Neſſwatt; 41. Benorden Nordmarſch; 42. Schmal-tieſſkant; 43. Nieblum Ufer; 44. Gooswater; 45. Langeneſ; 46. Beenshallig; 47. Suderau; 48. Marſchnack; 49. Erich Jannens Banke; 50. Beweſten Südfall; 51. Beſüden Südfall; 52. Norderoog. — De ſaakaldte Watten, eller de Steder, der under Ebben ligge tørre, ere omkring Dorne anlagte med Graat, de dybere Løb med Blaag; dog begge Dele kun omtrentligt.

Förste Afdeling.

Ostersen

i naturhistorisk Henseende.

Ostersen*) (*Ostrea edulis* Lin.) er et Bloddyr, og henhører Ostersens
Beskrivelse. til de Bloddyr, som mangle Hoved, og ere inde sluttede i to Skaller.

Vi ville tænke os en Østers aabnet saaledes, at den øverste, flade Skæl er borttaget, og at Dyret altsaa er blevet liggende i den noget udhulede Under-skæl. Endvidere ville vi tænke os dens Stilling mod os saaledes, at Hængselen**) er længst borte fra os. Man seer da, at Østersens Legeme er fladtrykket med temmelig afrundet Rand, hvorved Formen bliver noget ægdannet. I den Ende, der vender mod Hængselen, er den smalere; i den modsatte Ende bredere. I det daglige Liv adskiller man tre Dele hos Østersen. Nærmest Hængselen viser sig en Deel, som man kan kalde Kroppen; den er langstrakt-firkantet, af en hvidguul Farve, med nogle gjennemskinnende mørke Skatteringer, hvilke for-

*) *οστρεον*, *ostreum*. Hertil nærmer sig den vestlige norske Dialekts Østre. Østerling træffer man i danske Dokumenter fra 16de Aarhundrede, og gjenfinder det hos de aalbæske Fiskere i Austerling og Østling.

**) Hængselen kalder man den Deel af Skallerne, hvor de ved en bruskagtig Masse er forenede.

aarsjages af den underliggende Lever. Foruden Leveren indeholder denne Deel Larmefanalen, Eggestoffen og Hjertet. Nedenfor Kroppen ligger en Deel, som man ofte i daglig Tale kalder Stolen. Dette er en meget stor, halvmaanedannet Muskel; eller maaskee rettere Musfelfknippe, som gaaer fra et Indtryk eller en Fordybning i den ene Skæl til et lignende Indtryk i den anden, og synes at være sammensat af to særskilte Afdelinger; nærmest Kroppen bestaaer den nemlig af en graalig og gjennemskinende Substans; mod Randen derimod har den en meget reen hvid og glindsende Farve. Stolen er den Muskel, som lukker Skallerne, og Skallerne aabne sig strax, naar man, efterat have bragt en Kniv ind imellem dem, overfjærer denne. Stolen, og for en stor Deel ogsaa Kroppen, omgives af en bred Bræmme: Skjæget, hvilken igjen indbefatter flere Dele, nemlig: Rappens*) dobbelte Vort, Gjællerne og Føletraadene. Lægges man Rappens øverste Vort tilbage, seer man paa høire Side**) fire brunagtige, langstrakte, i begge Ender lidt tilspidsede, seglformigt frummede, bladdannede Legemer, som ligge ovenpaa hverandre, og ere tæt sribede paatværs: dette er Gjællerne, og Striberne antager man at være Blodkar. Hvert Gjælleblad bestaaer egentligen af to Blade, hvilke dog, med Undtagelse af en liden Strækning, ere sammenvorede. De to yderste Gjælleblade (eller om man heller vil, det øverste og nederste Gjælleblad) ere med deres bageste Rands yderste Kant fastvorede til Vorternes indre Flade. Indbyrdes staae Gjællebladene i For-

*) Hos de toskallede hovedløse Bløddyr kalder man den Hud, der indeluttes Kroppen, ligesom en Bog indeluttes af sit Bind, Rappen. En Deel af den er ved Cellevæv forbunden med Kroppen. Men almindeligen udbreder dens Rand sig frit udenfor Kroppen, ligesom Bindets Rand gaaer udenfor Bogen. Det er denne frie Deel, jeg kalder Vorten.

**) Derfor Østersen nemlig er bleven liggende i den dybe Skæl, ellers paa venstre Side.

bindelse saavel ved den Deel af deres bageste Rand, de vende mod hinanden, som ogsaa ved et bag og ovenfor dem liggende, af firkantede Masfer dannet, Næt (for størstedelen Blodkar). Da Gjællerne kun med deres øverste, nær Munden liggende, Deel ere sammenvorede med Legemet, bliver der et Slags Hule imellem deres bageste Rand, Kroppen og Luffemuskelen samt Rappens indre Flade. Lige ovenfor disse Legemer bemærkes fire mindre, parallellebende, ligeledes bladdannede og paatværs stribede Legemer af en langstrakt-triangular Form. Disse kunne betragtes som et Slags Føletraade, og mellem dem sidder Munden i den smale, mod Hængslen vendte, Deel af Dyret, paa højre Side. Deraf følger altsaa, at denne Deel maa betragtes som Østersens forreste Deel. Under Gjællerne og Føletraadene ligger Rappens anden Vort. Vorten er smal mod Hængslen, især paa venstre Side, men bliver bredere og bredere, jo nærmere den kommer den modsatte Ende. Her bliver den tillige tykkere, har paa den indvendige Flade mange parallele Folder, og i Randen flere Rækker Fryndser. Saaledes kalder man nemlig en Mængde smaa, fegledannede Hudlapper, som danne tre til fire Rækker langs Randen af hver Vort. Den inderste Række staaer temmelig langt fra de andre, og i den ere de største Hudlapper; i de ydre Rækker blive de gradviiis mindre; derimod staae de i disse tættere. Fra den nederste Rand af Østersens ovenomtalte store Luffemuskel udspringe straaelformigt et Antal Muskeltraade, som forgrene sig, og gaae til Fryndserne eller Hudlapperne; upaatvivleligen tjene de til at bevæge Rappens Vorter og Fryndserne.

Som ovenfor bemærket har Østersen intet egentligt Hoved. Man har derfor heller ikke fundet Organer for Syn, Hørelse eller Lugt hos den, ligesaa lidt som hos de øvrige hovedløse Bloddyr *).

Munden er ikke andet end en simpel Abning, som sidder

*) At disse Dyr skulde mangle Lugten er imidlertid ikke afgjort.

mellem Rappens Vorter, og paa hver Side omgives af to af de ovennævnte Føletraade. Den er stor, men har hverken Tænder eller andre Redskaber til at gribe og dele Næringen med. Fra Munden kommer man til et meget kort Spiserør, hvis indre Glade er tæt bedækket af fine Længdefolder, og som adskilles fra Maven ved en fremstaaende Rand. Maven er temmelig stor, har Form som en Sæk, og omgives ganske af den store, mørkt-olivengrønne Lever. Naar man skjærer Maven op, seer man, at dens Bægge ere temmelig tynde, og at dens indre Glade har adskillige betydelige Abninger: det er gjennem disse, at Galden fra Leveren flyder ind i Maven. Tarmekanal, som i Begyndelsen er temmelig viid, løber først ned paa høire Side af Luffemuskelen, bøier sig derpaa pludseligt, bliver tyndere, frummer sig opad til venstre Side, og danner en stor, fredsførmig Bugt eller Løkke under Maven; hvorpaa den atter løber nedad paa venstre Side af Luffemuskelen, og ender mod dennes underste Rand, tæt ved Gjællernes Ophør, i Gadboret. Denne Deel af Dyret kan altsaa betragtes som den bageste. Leveren, som foruden Maven ogsaa bedækker en Deel af Tarmen (den fredsførmige Krumning) har et noget svampet Udsende, naar den sees med det blotte Øie; under en stærk Forstørrelse viser den sig sammensat af mangfoldige smaa, langagtige Blærer eller Sække, hvilke hver ende i en Stilk, som formodentligt er en Udsørgkanal. Iøvrigt ere disse Blærer og Kanaler saaledes sammenfiltrede, at man ikke kan forfølge deres Gang. Hele den øvrige Deel af Legemet indtages næsten ene af Eggestokken, der i den hule Skål ligger under Lever og Tarmekanal, i den flade Skål derimod bedækker dem. Allerede med det blotte Øie kan man see Eggene i Eggestokken; derimod er dennes Bygning vanskelig at forfølge. Lige ovenfor Luffemuskelen ligger Hjertet; Hjertekammeret, som er hvidt og meget muskuløst, ligger til venstre Side; Forkammeret er derimod af brunagtig Farve, har tynde Bægge, og ligger paa højre Side; det modtager Blodet fra to store Blodaarer, som komme fra højre Side,

og sender det til Hjertekammeret gennem to meget korte Arer, som udgjøre den eneste Forbindelse mellem det og Hjertekammeret. Blodet er, som hos Bløddyrene i Almindelighed, hvidt.

Østersen har ingen Hjerne, men kun hist og her adspredte Nerveknuder. Nervesystemet kan, efter Brandt's og Ratzeburg's nøyagtige Fremstilling, betragtes som bestaaende af tre Afdelinger: den, som tilhører Svælget, Gjællerne og Luffemuskelen. Svælgdelen bestaaer af fire meget smaa Knuder, to paa hver Side, den ene bag den anden; disse Knuder ere forbundne ved meget fine Traade, og danne saaledes ligesom en Ring omkring Spiserøret. De afgive fine Grene til Spiserøret, Maven, Leveren og Rappen. Ved den øverste Ende af hver af de to yderste Gjæller ligger en Nerveknude (Gjælleknuderne). Gjælleknuderne staae saavel indbyrdes i Forbindelse ved en Tværgren, som ogsaa i Forbindelse med de to bageste Svælgknuder ved fire Traade, af hvilke to gaae til hver af de omtalte Svælgknuder. Disse fire Nerver, som løbe bag Føletraadene, udsende smaa Nervegrene til dem. Hver af Gjælleknuderne afgiver fire, lige nedadrettede Traade, tilsammen altsaa otte, to til hvert Gjælleblad, paa den indre Side af disses bageste Rand. Ogsaa sender hver Gjælleknude en temmelig tyk Green lige opad, hvilken gaaer forbi Svælgknuderne, og lidt ovenfor disse ender med en lille Nerveknude. Endvidere staaer hver af Gjælleknuderne i Forbindelse med Luffemuskulens Nerver ved en, under en spids Vinkel nedstigende, Nervegreen. Den Deel af Nervesystemet, som tilhører Luffemuskelen, er den anseeligste: den bestaaer af to store Knuder, som ligge til høire Side ved Luffemuskulens forreste og nederste Rand, og ere forbundne ved en Tværtraad. Disse to Knuder udsende betydelige Grene til alle Sider og næsten til alle Organer: til Rappens frie Rand, til Luffemuskelen, Tarmen, Eggestoffen o. s. v.

Østersens kemiske Bestanddele ere af franske Kemikere (Thenard) underkastede en omhyggelig Undersøgelse, af hvilken fremgik, at 90, af Skallerne udtagne, Østers, hvilke tilsammen veiede 985

Grammer, ved Fordampning tabte 860 Grammer eller omtrent $\frac{7}{8}$ Dele af Deres Vægt. Disse $\frac{7}{8}$ vare altsaa Vand. Den tilbageblivende faste Masse (125 Grammer) fandtes at bestaae af 1) mange Saltdele (de samme som i Havvandet); 2) meget Jern- og Kalkphosphat; 3) Smazom; 4) lidt Gelatina; 5) lidt Slim; 6) et dyrikt Stof af en særegen Natur, hvilket gennemtrænges af Phosphor ligesom et Element. Det Vand, Østersen indeslutter i sine Skaller, indeholder, foruden forskjellige Salte, ogsaa en Mængde Smazom.

Skallen.

Østersens Skaller have en temmelig uregelmæssig og verlende Form. Omkredsen plejer at være rundagtig; dog snart med Tilnærmelse til det Ugdannede, i hvilket Tilfælde den spidsere Ende vender mod Hængselen, snart uregelmæssigt firkantet o. s. v. Med Hensyn til Sammensætningen bestaae de af Blade eller Plader, der ligge ovenpaa hverandre. Iøvrigt ere de to Skaller i flere Henseender forskellige fra hinanden. Den ene, hvilken kan betragtes som den øverste eller Laaget, men som egentligen er den venstre, er flad og tillige tyndere end den anden; dette gjælder ikke alene om Skallen i det Hele, men ogsaa om de enkelte Blade, der sammensætte den. Den anden Skal, Underskallen, egentligen den højre Skal, viser sig udvendigt hvælvet, indvendigt udhulet og fordybet; men dens Form bliver meget modificeret af de Legemer, til hvilke den er hæftet; thi naar Østersen træffes hæftet til andre Legemer, da er det altid ved denne Skal. Bladene, som sammensætte den, ere i Randen krusede eller bølgeformigt bøjede, hvilket i meget mindre Grad er Tilfældet med Overskallen. Skallernes udvendige Farve er almindeligt brungrøn eller oliven i forskellige Nuancer; undertiden kan den dog ogsaa være hvidagtig med et svagt Overtræk af Gulgrønt o. s. v. Som Regel mener jeg det i Almindelighed kan ansees, at jo yngre Dyret er, jo lysere er ogsaa Skallens Farve. Muligen kunde Bundens Besskaffenhed dog ogsaa have nogen Indflydelse paa Skallernes Farvning. Indvendig er Farven smukt blaahvid, emailleagtig, med mat Glands.

Skallernes indvendige Glade viser mod Randen svage, men dog ret tydelige, Indtryk af Dyrets Form. Omtrent i Midten af hver Skal er et stort, halvmaaneformigt, lidt fordybet Indtryk, hvilket er frembragt af Luffemuskelen. Hængselen, som gjerne for en Deel træder udenfor den øvrige Skal, især hos ældre Individuer, har i Midten en triangulær Fordybning, hvis spidse Ende vender udad, den brede derimod indad mod Dyret. Længs hver Side af denne Fordybning hæver sig en Forhøjning, som man, om man end ikke vil kalde den en Tand, dog vel maa holde for analog med Hængseltænderne hos andre toskallede Bløddyr. Den triangulære Fordybning opfyldes af et brussagtigt, meget elastisk men tillige sprødt Vaand, hvilket paa Overfladen er brunt; indvendigt derimod opalagtigt spiller i meget smukke, grønne og blaa Farver. Det er paa Grund af dette Vaands Elasticitet, at Skallerne, naar Luffemuskelen er overfåaren, eller ophører at virke, af sig selv aabne sig.

Østersens Skaller dannes derved, at Kirtler i Huden affondre en slimagtig Bædske, som indeholder Kalk opløst. I det denne Bædske størkner, eller erholder Fasthed, dannes et Blad af Østersens Skal. Det ene Blad danner sig saaledes indenfor det andet, og de inderste Blade ere de yngste og de største; de yderste de ældste, og derfor naturligviis tillige de mindste. I Underskallen slutter ikke altid det ene Blad tæt til det andet; der findes ofte et Mellemrum mellem det inderste og næstinderste, imod Midten af Skallen*).

Hos Østersen findes undertiden Perler ligesom hos vor almindelige Musling; dog langt sjældnere og almindeligen kun faa

*) Dette Mellemrum er almindeligen opfyldt af en meget ilde lugtende Bædske, hvilken ofte flyder ud, naar man, ved at aabne en Østers usorgsigtigt, glennemstøder det tynde Blad, der indeslutter den. Fiskerne; Kalkbæk kalde dette Mellemrum mellem Skallens Blade Østersens B a n d h u s.

og smaa. I en fladstrandst Østers har jeg imidlertid fundet sex Perler, de to af Størrelse som Ørter, de øvrige fire som Fuglehagl. Dog dette hører vistnok til Sjeldenheder. Men selv om saadanne Uffondringer foresandtes hyppigere, vilde de være uden Nytte, efterdi de mangle den Glands, der giver de saakaldte ægte Perler deres Værdi.

En kemist Undersøgelse af Østersens Skaller viser, at de fornærmeligen bestaae af kulsuur Kalk i Forbindelse med dyrisk Slim. I ringere Mængde indeholde de Kalk-, Jern- og Brunsteenphosphat og Svovelsbrintsyre*).

Ostrea Hipp.

Foruden den almindelige Østers forekommer ogsaa hos os nogle Steder paa de slesvigske Baner den Art eller Afart, som er bekjendt under Navn af Hestefod søstersen (*Ostrea Hippopus* Lam.). Den pleier at være større og tykkere end den almindelige Østers, er af en mere afrundet Form, og har en mindre bølgeformig eller kruset Rand. Da den i Velsmag staaer tilbage for den almindelige Østers, bliver den ogsaa som Handelsvare agtet ringere end denne.

Sorplantning.

En Østers er under gunstige Omstændigheder tilstrækkelig til at frembringe en heel Banke; thi Østerserne ere Hermafroditer med Selvbefrugtning. Imidlertid er det endnu ikke lykkedes at fremstille de mandlige Generationsorganer eller Testiklerne hos

*) Det er blevet paastaet (Beckmanns Vorbereitung zur Waarenkunde II. 89), at Østersens Skaller skulde vise et forskjelligt Forhold i deres Bestanddele og Bygning paa forskjellig Bund: paa Kalkbund skulde de være løsere og fljærere; paa haard Klippebund tykkere, fastere, tungere; paa mergelagtig eller af Leer og Kalk blandet Bund skulde de være blødere, og indeholde mere dyrisk Eiim, og paa Dyndbund endnu være rigere paa dyriske Dele. Denne Paastand grunder sig imidlertid ikke paa nogen nøiagtig Sammenligning af Østersskaller fra forskjellige Steder, og endnu mindre paa kemist Analyse, men er snarere udsprungen af falske theoretiske Anskuelser.

dem. Nogle Naturforskere (Poli og Home) ville i Juni Maaned, inden Eggene træde ud af Eggestoffen, hos Østerserne have bemærket i Overflødighed et hvidt, tykt Fluidum, hvilket de betragte som den befrugtende Vædske. Naar denne Vædske har begyndt at vise sig, saa falde (efter Home) de modne, paa Stille hængende, Eg af. Om den Vej, ad hvilken Eggene træde ud, ere Meningerne deelte. Det har maaskee mest Rimelighed, at det skeer gennem Gjællerne*).

Det er almindeligt antaget, at Østersen forplanter sig i Sommermaanederne. I England skal man endvidere være af den Mening, at Forplantningstiden alt er forbi i Begyndelsen af August, hvorfor man allerede i denne Maaned bringer Østers tilmorvs. Eggescæffene skulle allerede da være saaledes indfundne, at man kun ved Mikroskopets Hjælp kan opdage Eg i dem. Jeg skulde imidlertid tvivle paa, at denne Paastand kan betragtes som almeengjældende, ligesom det ogsaa forekommer mig tvivlsomt, om alle fuldvorne Østers forplante sig paa samme Tid. Jeg har undersøgt Østers med Hensyn til Forplantningen i Juli og August Maaneder, og i begge disse Maaneder har jeg, ved at aabne Skallerne, undertiden fundet en mælkeagtig Saft mellem dem. En lille Draabe af denne, betragtet under Mikroskopet, viste sig opfyldt med meget smaa, men fuldkomment uddannede, og med en

*) I Forriep's Notizen (XXXI. 55) meddeles en Englænders Beretning om Østersens Forplantning, ifølge hvilken de unge Østers under Form af Borter (et Doufin eller nogle flere) skulde sidde hæftede udsvendigt paa Moderens Skaller, indtil de naae en vis Grad af Modenhed, og skille sig fra Moderen. Denne, som ved Fødselsakten er bleven aldeles udtæret, skal, naar Ungerne forlade den, grave sig 6 til 7 Tommer ned i Havbunden, og ligge skjult der et Aar, indtil den har samlet Kræfter, da den igjen kommer frem for at føde. Jeg anfører denne urimelige Fabel, blot for at bemærke, at man ofte finder Østersernes Skaller bedækkede med unge, vortebannede Ascidier, og at det formodentlig er disse, der have foranlediget den ovenansførte Beretning.

tynd Skal forsynede Unger. Dog var det ingenlunde hos alle Østers, ja næppe hos een blandt ti, at denne mælkeagtige Saft fandtes.

Østersens Frugtbarhed er overordentlig stor. Ved at betragte Eggestoffens Størrelse, og ved at see, hvilket betydeligt Antal Individer en lille Draabe af den ovenomtalte Vædske indeholder, kan man erholde en Forestilling derom. Banker, som i Rækker af Aarhundreder stadigen ere blevene beffskede, og fra hvilke aarligt mange Millioner Østers ere bortførte, lade ikke spore nogen Afstagen i Rigdom. Og, om en Banke ogsaa er bleven udtømt, vil den, under igrigt gunstige Omstændigheder, snart igjen opnaae sin forrige Overflødighed. Et Tidsrum af fire til fem Aar, og maaskee mindre, er fuldkomment tilstrækkeligt dertil. De berømte Banker i Cancale-Bugten bleve i de første Aar efter Freden 1814 saaledes medtagne, at de næsten vare ganske udtømte. Fra 1816 underkastedes de derfor en streng Overholdelse af en, i denne Anledning udstedet, Forordning, og inden et Par Aars Forløb viste de atter, uden at Østersfiskeriet nogen Tid ophørte, deres gamle Rigdom.

Angaaende den Alder, Østersen maa have, inden den kan forplante sig, har man ikke opnaaet sikker Kundskab. Almindeligst antaget er det, at den først forplanter sig i tredje Aar. Poli derimod paastaaer, at den allerede kan forplante sig i det første Aar i November Maaned. Grundede denne Paastand sig paa noget sikkert Faktum, saa var den tillige et Beviis paa, at Forplantningstiden ikke er den samme hos alle Østers.

Man holder sædvanligt for, at Østersen under Forplantningen er mager og af en flau og vandet Smag. Denne Mening er maaskee ikke blottet for Rimelighed, men, naar man sætter den i Forbindelse med en anden Antagelse: at Østersen forplanter sig om Sommeren, og deraf slutter, at Østerserne om Sommeren have en flet Smag, da tager man upaatvivleligen Feil. Østerserne ere efter min Erfaring, og jeg har hørt flere dele denne

Mening, lige saa velsmagende om Sommeren som om Vinteren, naar man kan erholde dem strax, efter at de ere optrukne af Havet. En anden Paastand: at Østerserne om Sommeren ere usunde, synes næppe heller at være grundet.

At Lovgivningen i flere Lande *) forbyder at strabe Østers i Sommermaanederne, maa vistnok billiges; thi der kan ingen Tvivl være om, at Østersernes Forplantning, naar Forholdene ellers ere gunstige, fremmes ved at lade Bankerne hvile nogle Maanedere. Desuden vilde det ikke kunne undgaaes, at en stor Mængde Østers om Sommeren maatte blive bedærvede under Transporten.

Fireogtyve Timer efterat den unge Østers er traadt ud af Vært. Moderens Skal, skulle dens egne Skaller vise sig tydeligt uddannede **). Efter tre Dages Forløb har den unge Østers allerede en Bredde af tre Linier ($\frac{1}{2}$ Linie); naar tre Maanedere ere forløbne, har den naaet Størrelsen af en Sølvrixort; efter 6 Maanedere er den omtrent saa stor som en Sølvdaler, og paa et Aar bliver den saa stor som en Specie. I det fjerde Aar har Østersen naaet sin højeste Fuldkommenhed. Disse Bemærkninger over Østersens Væxt skyldes Østersfiskerne, især paa de franske Kyster. Beboerne af Marennes, som fortrinsviis beskæftige sig med Østersen, paastaae, at dette Dyr kun naaer en Alder af ti Aar. Naar Østersen har naaet en høj Alder (over fire Aar), synes der at indtræde et Misforhold mellem Dyret og Skallen: denne sidste bliver meget tyk og svær; Dyret derimod magert, vandet og af en flau Smag.

*) F. Ex. England og Frankrig. I Paris spises imidlertid friske Østers hele Aaret igjennem; men de Østers, der om Sommeren bringes til Paris, ere rimeligviis fra Østerdammene, hvilke som privat Eiendom ikke kunne være underkastede de Betingelser, der gjælde for Østerbankerne.

**) Nogle Naturforskere (Leuwenhoeck, Baster) ville have iagttaget, at de spæde, endnu i Moderens Skal opbevarede, eller nyligt udtraadte Østers svømme rasst omkring. Iagtet jeg oftere har betragtet saadanne spæde Østers, har jeg ikke været saa heldig at være Vidne til deres Omkringsvømmen.

Treaarige Østers holder man paa de fiesvigiske Banker for Kjobmandsgods. Men, for at kjende de treaarige Østers, paa-
staaes, man ogsaa maa kjende de forskjellige Bankers Veskaffen-
hed, efterdi Østerserne ikke overalt vore lige stærkt. I England
antager man, at Østersen i 2 til 3 Aar naaer den fornødne Stør-
relse, for at kunne benyttes.

Levemaade.

Om Østersernes Levemaade kan ikke siges ret meget, fordi
deres Livsyttringer ere for saa, til at give Jagttagelsen noget
betydeligt Stof. Østersens hele Virksomhed synes at bestaae
i, nu og da at aabne Skallerne, og saaledes lade det omgi-
vende Vand trænge ind; og efter Godtbeftindende igjen at lukke
dem, og derved atter at drive Vandet ud. Hensigten hermed
er vel deels af respirere, idet det omgivende Vand strømmer ind i
Skallen og befylder Gjællerne *), deels at tage Næring. Respi-
rationen synes imidlertid at kunne standse i meget lang Tid, eller
idetmindste ikke ofte at udfordre fornyet Vand i Skallerne; thi
som bekjendt kunne Østers leve hele Uger (ja man paaستااer end-
og, hvorover jeg dog ikke har direkte Erfaring, indtil en heel Maaned)
ovenfor Vandet. Skallerne aabnes og lukkes med temmelig Kraft
og, naar Østersen er oppe af Vandet, undertiden med en smad-
skende eller klappende Lyd **). Naar en Østers har aabnet sine
Skaller, og man da berører den, eller endog blot Skallerne, vil
den hurtigt flappe dem sammen, og ikke saasnart aabne dem igjen.
Den tilkjendegiver derved, at den har et Slags Bevidsthed om,
og Frygt for Fare. Men naar Millin (i Rees Encyclopaedie,
Oyster) antyder et Slags Lærvillighed eller Overlæg hos Øster-
sen, idet han fortæller, at de Østers, der ere optagne af Havet,

*) De Zoologer, der overalt søge Analogier, sammenligne derfor Bival-
vernes Skaller med de høiere Dyr's Ribbeen eller med Fiskenes Gjæller.

**) Østerssisterne i Halsbæk fortalte mig med Hensyn til denne Lyd, at de,
naar de havde Østers hjemme i deres Huus, kunde høre Øster-
serne snakke hele Natten.

lade det Vand, de have i Skallerne, løbe ud, og som Følge deraf doe i faa Dage; hvorimod de, der ere tagne af Østersdammene, hvor de have været udsatte for i Ebben at ligge tørre og befinnes af Solen, vænne sig til at holde deres Skaller lukkede, naar de ikke bedækkes af Vandet: saa betvivler jeg meget Faktumet, hvad Damøsterserne angaaer, og med Hensyn til Havøsterserne, da kunne de, naar de lægges paa den hvælvede Skal, ifølge Skallerne's Bygning ikke stille sig af med det Vand, de indeholde, om de endog vilde, uden ved langsom Vortdunstning.

Østersen mangler det Redskab, man hos forskjellige andre toskallede Bløddyr kalder Foden, og som tjener ved Bevægelsen fra et Sted til et andet. Den er imidlertid ikke aldeles berøvet Stedbevægelse, uagtet denne vistnok kun viser sig i en meget indskrænket Grad hos den. Ved Skallerne's raske og kraftfulde Sammenklappen forandrer Østersen sin Plads noget, saafremt ingen ydre Hindringer modsætte sig: idet næmlig den Vandmasse, som var trængt ind mellem Skallerne, stødes ud mod den omgivende Vandmasse, drives Østersen i den modsatte Retning. Dette gjælder naturligviis ikke om de Østers, der ere sammenvorede med andre; næppe heller, naar Skallerne bedækkes af mange Snyltedyrr, der forøge Vægten; eller, som Følge af Østersens heie Alder, ere meget tykke*).

Om Østersens Næring har jeg næsten endnu mindre at sige end om dens Levemaade. Da Østersens Bevægelser ere saa indskrænkede, da den endvidere ikke saaledes, som adskillige andre fastsiddende Dyr, er forsynet med Fangearme, og folgeligen synes berøvet alle Midler til at bemægtige sig sin Næring; kan denne ikke bestaae i andet, end hvad Vandet fører med sig, og ved Skal-

Næring.

*) Det er upaatvivleligen Fabel, at Østerserne (efter Pennants Fortælling) naar Floeden kommer, vende den hule Skal ned, og derimod, naar Ebben indtræder, vende sig om, samt i koldt Vejr skjule sig i Havbunden.

lerne's Nabning bringer ind mellem dem. Østersens Mund mangler Tænder, og er saaledes hverken skiftet til at tygge haarde Næringsmidler, eller til at fastholde et levende Bytte. Man kan vel altsaa antage, at Østersen nærer sig af i Vandet opløste Dele af Dyr og Planter; maaskee ogsaa af Infusionsdyr; og at dens Næring saaledes vilde findes beredt for den næsten i enhver Egn af Havet.

Opholdssted.

Østerserne findes i Havet paa temmelig forskjellige Dybder. Hvor dybt de gaae, er ubekjendt. Paa 20 Favne har man endnu nogle Steder Østersbanker. Men hvor Østerserne ikke findes i Banker, eller Bankerne i alt Fald ere ubenyttede, der ophøre Jagttagerne. Man har opstillet som Regel, at deres Opholdssted er paa saadanne Dybder, der aldrig blive blottede, end ikke ved den stærke Ebbe*). Jeg troer dog, man maa vogte sig for, at give denne Bestemmelse for megen Udstrækning, og misforstaae den. Derfor Østerserne almindeligen træffes paa saadanne Dybder, da er dette ikke en nødvendig Følge af en særegen Organisation; ingenlunde analogt med hvad vi f. Ex. hos forskellige Fiske bemærke, at nogle altid opholde sig paa Bunden, andre midtvands o. s. v. Tvertimod kunne jo Østerserne som bekjendt leve meget længe ovenfor Vandet, og kunne i den Henseende sættes ved Siden af Turboer, Pateller o. s. v. I de nordlige Lande kunne Østerserne ikke udholde Vinterens Kulde (især i strenge Vinter) paa Lavvands-Steder, og maa altsaa gaae til Grunde (fryse bort), da de, berøvede Stedbevægelse, ikke ere istand til at unddrage sig Kuldens Indvirkning, ved at begive sig paa dybere Vand. Om sydligere Egne mangle vi endnu Jagttager. Vist er det derimod, at adskillige fiesvigiske Østerbanker ligge i saa lavt Vand, at de i stærk Ebbe og ved visse Vinde blive blottede. Egnende Er-

*) Audouin et Milne-Edwards Hist. natur. du Littoral de la France, Introd. I, 140 § 237. Sars gjør samme Bemærkning med Hensyn til de norske Ryfster.

faringer har jeg gjort paa den norske Kyst. Paa den slesvigiske Vestsyst har man ogsaa oftere Leilighed til at erfare, at der om Sommeren ansætter sig Østers paa saadanne Steder, der end og ofte blive blottede i Ebbetiden, og at disse kunne trives paa saadanne Steder i længere Tid, naar Vinteren er meget mild. Men naar nogen Frost indtræder, ødelægges de strax.

At Østerserne især skulde opholde sig (eller rettere sagt trives bedst) i Nærheden af saadanne Steder, hvor Floder udgyde sig i Havet, er ogsaa opstillet som Regel, men, som mig synes, aldeles uden Grund. Idetmindste lader Regelen sig ikke anvende paa mange af de betydeligste Banker; thi, for ikke at tale om de slesvigiske Banker og Bankerne ved Gladsstrand, de fleste norske Banker o. s. v., saa har Cancale-Bankerne, der vel høre til de allerstørste bekjendte Banker, ingen Floder af Betydning i Nærheden; paa den anden Side findes der ved Udløbet af Seinen og andre betydelige Floder saa Østers.

Østerserne ere, som ovenfor sagt, frugtbare i en forbausende Østersbanker. Grad. Naar de altsaa paa et eller andet Sted finde de fornødne Betingelser for deres Tilværelse samlede, bedække de Havbunden i store Strækninger og i utallig Mængde. Det er saadanne talrige Sammenhobninger man giver Navnet Østersbanker. Man pleier ofte høre Ordet Østersbanke forbundet med Begrebet af noget fra Havbunden sig hørende (som f. Ex. en skjult Sandbanke) og af noget fast og sammenhængende (ligesom et Slags Klippe eller Korallrif). Dette er, idetmindste saavidt min Erfaring strækker, aldeles falskt.

Bestaaer Havbunden af fast Klippe eller af løse Stene (Kullestene), saa sidde vel en Deel Østers hæstede til Klippens Fremragninger eller til de enkelte Stene, men mange ligge ogsaa løse paa Bunden. Hvor denne bestaaer af Leer, Sand eller Dynd, maa naturligviis alle Østerserne ligge løse, uden for saavidt endeel ere sammenvorede i uregelmæssige Klynger af tre, fire til fem Individider. Flere end fem til sex har

jeg aldrig seet forenede; og det er ogsaa tydeligt, at, dersom Østerferne laae i mange Lag ovenpaa hverandre, og, som en naturlig Følge deraf, vorede sammen i store Masser, vilde de underste hindres ikke alene i deres Udvikling, men ogsaa i at aabne deres Skaller, og følgerigen døe om kortere eller længere Tid. De fiesvigste Østerbanke ere saalangt fra at danne Ophoisinger paa Havbunden, at de tværtimod sædvanligen ligge i eller paa Kanten af de dybere Render i Havbunden.

En anden urigtig Forestilling er den, at Østersen altid hviler paa Havets Bund med den hvælvede Skal nedad; hvilken grunder sig derpaa, at Østersen ved Forsendingen saavel som i Østersdammene maa stilles saaledes, dersom man vil holde den levende. At dette derimod ikke er Tilfældet med Østersen paa Havets Bund, sees uimodsigeligt deraf, at man ofte træffer Østersflynge, i hvilke de enkelte Østers ere forbundne med flere andre paa saadanne Maader, at de umuligt alle kunne hvile paa den hvælvede Skal. Jeg har saaledes oftere seet fuldvorne Østers, som vare forbundne med hinanden under en ret Vinkel: naar den ene af disse tænkes hvilende paa den hvælvede Skal, maa den anden derimod staae lodret opreist paa Kanten.

Geogr. Udbr.

Østersens geografiske Udbredelse er endnu ikke afgjort. Man maa næmlig vogte sig for at troe, at den spiselige Østers (*Ostrea edulis* Lin.) findes paa alle Steder, hvor Reisende omtale Østers. Der gives næmlig mange Østersarter*), og disse ere ofte meget vanskelige at adskille fra hverandre paa Grund af Skallernes ubestemte Form, der desuden synes at modificeres i det Uendelige efter Formen af det Legeme, hvortil Østersen hæfter sig. Sikkert er det, at Østersen findes i Nordsoen, i Middelhavet og i en Deel af det atlantiske Hav (den Deel, der er de to omtalte Have nærmest).

Siender.

Østersen, der, som vi ovenfor have seet, selv er et saa

*) Man kjender omtrent 50 Østersarter, foruden de forstenede.

værgeløst, og følgerlig fredeligt, Dyr, er givet til Priis for en stor Mængde Fiender. Det er denne Omstændighed, som gjør Østersbankerne saa interessante for en Zoolog; man kan næmlich altid være sikker paa, med Østerskrabben at optrække af Havet mellem Østerferne en Hob andre Dyr, hvis Underholdning upaatvivleligen for en stor Deel bestrides af Østersen. Saadanne Dyr ere forskjellige Arter Krabber, Søstjerner, Snegle, Orme o. s. v. Skjøndt Østersen ved sin Skal skulde synes at være tilstrækkeligt beskyttet mod disse Fiender, vil det dog af det Følgende blive tydeligt, at selv den vorne Østers ikke altid finder et betryggende Værn i det Pantser, Naturen har udrustet den med; endnu mindre kan dette være Tilfældet med den ganske spæde Yngel. Østersens Frugtbarhed er saa stor, at jeg ene ved disse Fiender er istand til at forklare mig, at man ikke paa vore Banker træffer et langt større Antal unge Østers. Naar en fuldvoksen Østers optrækkes fra Dybet, finder man almindeligen dens Skal beklædt med Ralkrør eller hudagtige Rør, der tjene til Bopæl for forskellige Orme *); med Balaner, Anomier, Chitoner, Ascidier, Aktinier og lignende ubevægelige eller lidet bevægelige Dyr. Jo flere der ere af disse, jo flere Smuthuller dannes der (og især dersom to eller tre Østers ere sammenvorede) for mangfoldige smaa Krabber (*Porcellana longicornis* og *Galathea strigosa*) af Størrelse fra et Bygforn til en stor Vrt og derover, for Polynøer, Dfurer o. s. v.; Østersyngel seer man derimod forholdsvis meget sjældent; efter hvad jeg formoder, fordi den for største Delen fortæres af disse mange smaa men graadige Roddyr. Direkte Sagttagelser over denne Sag har jeg imidlertid ikke, og de ville ogsaa paa vore Kyster være vanskelige at opnaae.

Blandt Østersbankernes værste Fiender regner man, og upaatvivleligen med Grund, Søstjernerne (Asterier), der ikke indskrænke sig til Yngelen, men fortære de vorne Østers. Disse

*) *Serpulaer* eller Ormerør o. s. v.

Dyr, hvilke Fisserne i Kattegattet kalde Korsfisk, Korskraber, Fielfødder o. s. v., de slesvigske Østersfiskere Østers-tyve og Sternfische, leve som Østerferne paa Havets Bund, kunne kun langsomt bevæge sig fra et Sted til et andet, og udmærke sig ved en Graadighed, der intet synes at forsmaae. Naar Fisserne optrække Kroge, der have været udsatte langs Bunden af Havet, kunne de gjøre Regning paa, at finde Søstjerner istedetfor Fisk paa en Deel af Krogene; naar Garnene formedelst ondt Vejr blive staaende noget længer i Havet end sædvanligt, blive de fangede Fisk, især Kullerne, angrebne og ofte halvopædte af Søstjernerne. Søstjerner findes i overordentlig Mængde saavel i Nordsøen som Kattegattet, og opnaae ofte en betydelig Størrelse. Jeg har ved Hornbæk seet Søstjerner blive optrukne med Krogene, som fra Spidsen af en Straale til Spidsen af den modsvarende holdt 16 Sommer, og saa store Søstjerner høre ikke til Sjeldenheder. Det kunde imidlertid forekomme noget utroligt, at Søstjernerne, hvis Legeme synes blødt, sammenlignet med Østersens Skal, skulde kunne blive Herrer over Østersen. En Jagtgælse over Østerierne, som synes hævet over al Tvivl, vil oplyse dette.

„Efter som Vølgerne ved Ebben trak sig tilbage,” fortæller en fransk Naturforsker, „saa man, hvor der endnu stod een til to Sommer Vand over Sandet, Østerier rulle, fem til sex Stykker forenede, og med Straalerne sammenslyngede, saa at de dannede ligesom en Kugle. Jeg undersøgte et stort Antal af disse Kugler: der var stedse i Midten af de saaledes forenede Østerier en voren *Maetra stultorum* Lin. (en Muslingart) af 1—1½" Længde. Østerierne sad med Midten af deres Underslade langs Randen af Skallerne, som altid gabede to til tre Linier. Idet jeg løsbrev dem fra den indesluttede Musling, bemærkede jeg, at de havde stiftet nogle runde, store Blærer med meget tynde Vægge og opfyldte med en gjennemsigtig Vædske ind imellem Skallerne. Enhver Østerie viste fem nedhængende, omkring Munden symmetrisk

stillede Blærer af ulige Størrelse; to havde almindeligen Størrelse som en meget stor Hasselnød, de tre andre kun som Urter. De syntes forbundne med Asterien ved en tynd, meget kort Stilk; i den modsatte Ende var et rundt, gabende Hul, gennem hvilket den i Blæren indeholdte Vædske udflod draabevis. Den Deel af Blæernes Bægge, som vendte mod Stilken, var noget tyffere end den øvrige, og rynket paalangs; den nedre Deel var aldeles gennemsigtig. I nogle Øjeblikke bleve Blærerne, efterat have udtømt den Vædske, de indeholdt, næppe saa store som et lille Hagl. Saa snart Havet havde truffet sig saa langt tilbage, at Asterierne laae paa det Tørre, forlode de efter nogle Øjeblikke Muslingen, som de vare i Begreb med at udsuge.

Jeg traf Muslinger, angrebne af disse Zoofyter, i forskjellige Ødelæggelses Stadier: nogle vare næppe berørte; andre havde kun deres Luffemuffler tilbage; men hvor lidet angrebne de vare, havde de tabt al Evne til at luffe deres Skaller, og syntes døde.

Derfor Muslinger ere Asteriernes sædvanlige Føde, maa de anrette en uhyre Ødelæggelse paa disse efter deres overordentlige Antal at dømme.

Maaskee Asterierne ikke angribe Muslingerne, før de ere døde. Men jeg undersøgte og lugtede paa tyve eller tredive af de angrebne Maktraer, og ingen af dem havde den ringeste Lugt. Det er muligt og selv rimeligt, at Asterierne, efterat have grebet deres Bytte, lade en bedøvende Vædske løbe ind imellem Skallerne, som tillader dem at fortære Muslingen uden Fare *).

Alt man ogsaa hos os har bemærket, hvorledes Søstjernerne angribe Østerserne, sees af Handelstidenden 1804 pag. 172, hvor Kammerraad With fortæller: „tilforn har her i Fjorden (i Sæfjorden ved Bramsnæs) været Østersfangst, og man kan endnu, sjøndt sjældent, faae enkelte Stykker imellem Muslingerne;

*) Eudes-Deslonchamps i Ann. d. Sc. nat. IX, 219.

men Vanterne deraf ere fortærede, som Fisserne sagde, af et Slags Korsfisk med fem Straaler eller Kløer, hvormed de omfatte Østersen, og aabne dens Skal, for at udsuge Fisken.”

I England er fastsat betydelig Straf for de Fiskere, som ikke søndertræde eller paa Kysten opfaste de Asterier, de fange i deres Skraber. Dette er vistnok overmaade hensigtsmæssigt, og ingen Fremgangsmaade kan være urimeligere end vore Fiskeres, som ile med jo før jo heller igjen at udfaste paa Vanterne de Asterier, de have erholdt i Skraberne. Jeg skulde mene, at Asterierne i alt Fald maatte kunne benyttes til at forege Gjødningsmassen, og paa tunge Jorder maatte kunne være af Gavn. I Frankrig benyttes Asterierne virkelig nogle Steder som Gjødning. Den Asterie, som findes hyppigst og i ganske overordentlig Mængde paa vore Østersbanker er *Ast. rubens* (Zool. dan. tab. 46); ogsaa *Ast. aurantiaca* er hyppig paa de fladstrandste Banker; af mindre Arter findes forskjellige *Ophiuræ* i Mængde; *Ast. glacialis*, som man klager over i England, veed jeg ikke at have bemærket paa vore Banker *).

*) Paa de franske Kyster anseer man den almindelige Krabbe (*Cancer Mænas* L.) for en frygtelig Fiende af de voksne Østers, og fortæller meget om de Maader, hvorpaa den bemægtiger sig disse. Beretningerne synes at være meget overdrevne og lidet troværdige. Hos os, hvor denne Krabbe er overmaade almindelig ved Kysterne, har jeg aldrig truffet den paa Østersbankerne. — Naar man ogsaa har regnet en Fisk, hvilken paa *Helgoland* skal kaldes *Mugnogen*, og som man har meent var Linne's *Ophidium imberbe*, men som jeg er mere tilbøjelig til at antage, ikke at være andet end *Blennius Gunellus* Linn., til Østersens Fiender: saa gjør man vist denne Fisk Uret. Grunden til Antagelsen synes at være den, at man oftere har fundet den skjult og sammenrullet i tomme Østersskaller, og deraf har sluttet, at den har angrebet og opædt Østersen. Men det hører til denne Fisks Natur, at søge Skjul mellem Tang, under Stene o. s. v. og paa lignende Maade søger den maaskee Ly i tomme Østersskaller.

Udførlige Dyr vise sig som Østersens Fiender, ikke ved at fortære den, men ved at kvæle den ved deres Masse.

Alf et Par berømte franske Naturforskere *) laaner jeg følgende Beretning: „paa en af Østersbankerne, omtrent $1\frac{1}{2}$ Mil fra Cancale, er der en uhyre Mængde Hermeller **), hvis Sandrør ere fæstede paa Østerferne, og ofte ere mere end en halv Alen lange. Vi have overbevist os om, at de Maasser, der dannes af disse Annelider, ere meget betydelige, og saa at sige begrave Østerferne. Det er kun omtrent et Douzin Aar siden, at Hermellerne have angrebet denne Banke, og der aldeles have standset Østersernes Forplantning. Alle de Østers, man løsriver med Skraben, ere meget gamle, og ligesom nedsfænkede i de Sandmasser, disse Annelider have bygget. Ogsaa er denne Banke, som tilforn var en af de mest ansete, nu aldeles opgivet. Hermellerne, som have ødelagt den, synes at være komne fra Nabolaget af St. Michel; thi de danne nogle Steder i Nærheden af denne Klippe Sandbanker eller smaa Der, som vise sig ved lavt Vand, og da synes at have fire til fem Alens Højde. Man maa frygte for, at denne for Østerferne saa farlige Fiende skal angribe Nabobankerne, og efterhaanden ødelægge den saa

*) *Histoire naturelle du Littoral de la France par Audouin et Milne-Edwards. Introduction I, 180.*

**) Et Slags rødblodede Orme. Da Forfatterne ikke angive den systematiske Benævnelse for denne Orm, og jeg intet andet Sted har fundet nogen Annelide omtalt under Navnet Hermelle, kan jeg ikke med Bestemthed sige, hvilket Dyr menes. Dog skulde jeg troe, at det er *Amphitrite ostrearia* Cuv. (Regne animal III, 196), om hvilken Cuvier siger, at den hæfter sine Rør paa Østersens Skaller, og skal være til stor Hinder for dens Forplantning. Om det er denne eller en anden Ampsitrite, de flædvigste Østersfiskere betegne under Navnet Sandrollen og Ranker, og fra hvilken de tilraade at rense Bankerne ved Skrabning, har jeg ikke haft Lejlighed til at undersøge. Da jeg besøgte Bankerne, erholdtes nemlig ingen af disse Sandrollen ved Skrabningen.

rige Cancale Bugt." Forfatteren tilraade, at rense Banken ved Hjælp af Skraben, da den snart igjen vil blive befolket med Østers.

Paa de flekvigste Banker holder man den almindelige Musling for en afgjort Gjende af Østersen, og raader ofte til at bortfiske Muslingerne, for at ophjælpe en eller anden Banke. Jeg kan ikke indsee, at Muslingerne paa anden Maade ere istand til at skade Østerserne end ved deres Mæsse. De ere ligesom Østersen overordentligt frugtbare; men deres Yngel, som ved Traade er istand til vilkaarligt at hæfte sig til andre Legemer, er mindre end Østersens Yngel udsat for at bortføres af Strømmen. De sætte sig i Mængde paa Østerserne, og kunne maaskee saaledes hindre disse i at aabne deres Skaller.

Blandt Østersens Giender kunde man ogsaa regne et af den engelske Naturforsker Grant først iagttaget, og af ham under Benævnelsen *Cliona celata* beskrevet*) Plantedyr, hvilket ogsaa hos er temmelig hyppigt. Det er næmlig ikke sjældent at træffe tomme Østersskaller, der aldeles ere gjennemborede af et stort Antal fredsrunde Huller af $\frac{1}{4}$ Linies til henimod 1 Linies Diameter, og som følgerigen ligesom danne et Guld. Jeg har seet Østersskaller, paa hvilke man kunde tælle henimod et Par Hundrede saadanne Huller. Disse Huller ere opfyldte af en lyseguul, svampagtig Mæsse. Brækker man, for nærmere at undersøge denne Mæsse, Østersskallens Plader fra hverandre, (hvilket er meget let, eftersom saadanne Skaller ere møre og skjøre) finder man, at de omtalte Huller ikke, (saaledes som man let kunde ledes til at formode, ved at see fredsrunde Abninger paa begge Glader af Østersskallen), føre ind til cylindriske Rør. Tværtimod udbrede de sig til alle Sider mellem Pladerne som uregelmæssige Huller, og disse ere heelt igjennem opfyldte med den gule Mæsse, hvis Forgreninger overalt staae i Forbindelse med hverandre. Og-

*) Fra Edinb. philos. Journ. i Ann. des sciences natur. X, 152.

saa i saadanne Østersskaller, som inde Slutte en levende Østers, finder man stundom saadanne Huller, opfyldte med samme Masse; men Hullerne vise sig kun paa den ydre Side, og gaae aldrig tvært igjennem Skallerne, rimeligviis fordi Østersen, ved stedse at affætte nye Kalkplader, stræber at fjerne sig fra sin Angriber. Den gule Masse er at betragte som Bopæl for en Mængde smaa Polyper, hvilke dog ikke kunne iagttages, uden man først lægger den gjennemborede Østersskal en Tid lang i Søvand; thi da pleje de efterhaanden at vise sig. Det er nu vistnok ingenlunde min Mening at antage, at disse Polyper gjennembore Skallen, for dernæst at angribe Østersen; snarere søge de blot Ly og Belysning mellem Skallens Plader. Men da Skallen, naar den paa ovenanførte Maade er stærkt gjennemboret, bliver meget sjør, og giver efter for en ringe Vold, kunde Østersen maaskee let blive unddraget sit Værn, og saaledes blive et Bytte for andre Fiender. Ogsaa troer jeg, at have Grund til at formode, at dette Dyr er skadeligt for Østershandelen. Om den slesvigsk Banke Veenshallig fortælle Fisserne, at den har velsmagende Østers, men Skallerne ere meget tykke, ormstufne og sjøre, hvorfor Rjemændene ikke gjerne ville modtage dem, deels paa Grund af deres mindre gode Udseende, deels fordi de ved Indpakningen let gaae itu. Jeg har ikke see disse Østers, men jeg troer, at de ovenanførte Egenheder ved Skallerne ikke let lade sig forklare uden som en Virkning af *Cliona celata*. Den Rolle, disse Dyr fornæmeligen spille paa Østersbanterne, skulde jeg snarest holde for var, at befordre de tomme Skallers Oplosning og Forsvinden. De, som tillægge de tomme Skaller Værd med Hensyn til Østersernes Forplantning, vilde vel ogsaa af den Grund holde *Cliona celata* for skadelig for Østersbanterne.¹

Ogsaa den livløse Natur forener sig ofte med Østersens Gunstige og
ugunstige
Omfærdigh. øvrige Fiender til dens Undergang.

De Banker, som ligge paa meget lavt Vand, som Tilfældet f. Ex. er med nogle af de slesvigsk, kunne, især ved visse Vinde,

være udsatte for Frosten. Naar næmlich østlig eller sydpøstlig Vind blæser stadigt i længere Tid, bliver Vandet meget lavt paa den fiesvigfke Vefthyst, og Floden næften umærkelig, faa at visfe Banfer endog tildeels ligge blottede. Forener nu stærk Frost sig hermed, er det let at indfee, at Banferne maa lide. Overhoved ere Banfer, der kun have et Par Favne Vand, i vort Klima under haarde Vintre udsatte for Udelæggelse *).

Man antager i Almindelighed, at de forffjællige Østerfbanker efter deres forffjællige Veliggenhed og Havbundens forffjællige Veffaffenhed kunne lide ved visfe Storme, hvorved Banferne blive bedæffede med Sand, Leer, Tang o. f. v. Ofte ffal Naturen hjælpe her ved Storm fra modfat Kant: den Banke f. Ex.

*) Da de fiesvigfke Banfer havde lidt særdeles meget i den haarde Vinter 1829—30, afgave Forffifterne følgende Erklæring over Uarsagen hertil: „denne Vinters vedholdende Frost; den lange Tid, hvori Vandet havde været lukket af Is (paa de allerffeste Banfer 3 Maaned), hvorved det var blevet mere eller mindre fordærvet; ogfaa Mangelen af Luft for Østerfberne; Isens senere Sammenffyden i store Bjerge ved dens Opbryden, hvorved Østerfberne vare blevne ihjeltrykfe (erdruekt), og ved det meget medfforte Dynd kvalte, maa have været Uarsagerne til det store Tab.” Efr. Protokol over Befigtigelsesforretningen 1830 i Rentek. Med Hensyn til den forffjællige Grad, hvori Banferne havde lidt, erklærede Forffifterne endvidere, at de Banfer, hvor Isdækket havde lagt sig senere den foregaaende Høst, hvor Vandet af og til havde været aabent om Vinteren, hvor Isen var brudt op tidligt om Foraaret, hvor de sammensfludte Isbjerge og det dermed følgende Dynd mindst havde været til Besvær: faadanne Banfer havde ogfaa lidt mindre end de andre Banfer. Men selv faadanne Banfer, der laae paa 4, 6 indtil 8 Favne Vand, og om hvilke man alffaa ffulde troe, at det var umuligt, de kunde lide ved Isen, forffikrebe de dog, havde taget betydelig Glæde, og forklarede det paa den Maade, at Isen, naar den brød op, fførte betydelige Maffer af Dynd og Slif med sig fra de lave Steder, hvilke den, naar den begyndte at smelte, affatte andre Steder, og faaledes beffæffede Østerfbankerne dermed.

der er tilfældet ved Nordenstorm, renses ved Søndenstorm. Ved flittigt at strabe paa saadanne Banker, mener man ogsaa at kunne opbjaelpe dem. Stærke Storme i Legetiden holdes ogsaa for skadelige, om just ikke for Østerserne, saa dog for Bankerne. Yngelen føres da næmlig bort, og spredes rundt omkring paa andre Steder.

Fisken paa de fiesvigske Banker paastaar, at Østers ikke kunne holde sig, hvor Bunden er blød og slifagtig. Uden at kunne afgjøre, om denne Sætning kan ansees for almeengyldig, mener jeg dog, at en jevn og fast Grund paa fem til femten Favne Vand, hvor Strømmen ikke er alt for rivende, især egner sig for en Østersbanke. Imidlertid kunne dog Tilfælde indtræffe, hvor en meget stærk Strøm kan frelse en Banke fra Undergang; idet den, selv i meget haarde Vintre, afholder Isen fra at lægge til. Men paa den anden Side kunne Banker, der ere udsatte for en voldsom Strøm, næppe nogensinde blive betydelige, fordi Strømmen rimeligviis vil bortføre en meget stor Deel af Yngelen. Jo jevnere Grunden er, jo lettere er Skrabningen. Ligge Bankerne paa mindre end fire eller fem Favne Vand, ville de snarere lide Skade ved forffjællige Lejligheder; ligge de derimod dybere end paa 15 til 20 Favne Vand, bliver Skrabningen saameget besværligere. — Angaaende den, rimeligviis fra England (og især vel fra Bankerne ved Gochester) stammende, Mening, at Østerserne trives bedst ved Udløbet af Gloder, hvor disse altsaa mildne Havvandets Salthed, har jeg allerede yttret mig (pag. 15). Naar man er nøje bekendt med Stedforholdene paa en eller anden Kyst, vil man, ledet af disse Bemærkninger, uden stor Vanskelighed kunne bestemme, hvor Østersbanker bekvæmlest vilde kunne anlægges.

Det er en temmelig almindelig, og i flere Lovgivninger sig udtalende, Mening, at de tomme Skaller og lignende Legemer, som ofte findes i Mængde paa Bankerne, befordre Østersens Tilvæxt. I England ere, til Exempel, de Fiskere, der ødelægge saadanne Skaller, Stene og deslige, underkastede streng Straf. Ogsaa

hos os bliver det Fiskerne paa de fladstrandste Banker paalagt, strax at udkaste saadanne Skaller igjen, „efterdi paa disse skeer Tilvæxt og Yngel.” Imidlertid forekommer det mig dog problematisk, om de tomme Skaller o. s. v. ere til større Nytte end Skade. Jeg taler naturligviis ikke om Skaller, paa hvilke unge Østerss virkelig ere fæstede; thi disse bør vistnok ikke bortføres fra Bankerne, eller ialtsald maa Østersyngelen, efter at være løsnet fra dem, igjen udkastes i Havet.

Østersens Tilhæftning til andre Legemer maa upaatvivleligen ansees for ganske tilfældig, hverken fremkaldet ved Overlæg eller Instinkt, ja troligviis ikke engang ved en selvstændig Virksomhed. Naar de spæde Østerss udslydes af Moderens Skaller, sættes de formodentligen ved det kalkagtige Slim, de udsandre, til de Gjenstande, Strømmen tilfældigviis fører dem hen til. Men Tilhæftningen bliver dem derfor ofte fordærlig. Jeg har saaledes liggende for mig Voligen af en *Fusus antiquus*, i hvis Munding fire Østerss ere fæstede. Ved deres Væxt maatte disse naturligviis snart opfylde hele denne Munding, og derpaa, da de ikke længer vare istand til at aabne deres Skaller, kvæles. Og saadan uhenigtsmæssig Tilhæftning er ikke sjelden. Man har maaskee meent, at de tomme Skaller skulde være til Gavn, i det de skaffede Yngelen et Slags Ly, og sikrede den for at bortdrives af Strømmen. Dette er vel ikke utroligt, men paa samme Tid skaffe de ogsaa Ly for Østersens mangfoldige Fiender, og begunstige disses Yngel. Man seer saaledes ofte tomme Østersskaller, beklædte med Eggemasser af *Fusus antiquus* og *Buccinum undatum*. Jeg troer derfor, man uden Skade vilde kunne rense Bankerne fra de tomme Skaller, der maaskee vilde kunne benyttes paa flere Maader.

Tegn paa, at en Østersbankes Forfatning er slet, eller dog ikke blomstrende, er: at man ved Strabningen erholder ingen, eller kun faa, unge Østerss, men derimod mange tomme Skaller og mange af de Dyr, der henhøre til Østersens Fiender.

En Østersbanke, som er i Forsald, kan ophjælpes deels ved

Rensning, idet man, ved Østerskrabens Hjælp, bortfjerner de skadelige Dyr o. s. v. men udkaster Østerserne igjen; deels ved Hvile, idet man i kortere eller længere Tid afholder sig fra at krabe paa den; deels endeligen, naar Banken har lidt særdeles meget, ved Hidføren af Østershyngel fra andre Banker.

Østersen har i mere end et Par Tusinde Aar været anseet *Anvendelse.* for et af de meest velsmagende Næringsmidler*). Salmindelighed antager man ogsaa, at den er meget let fordøjelig og sund; dog tvivler jeg paa, at dette kan ansees for en almeengyldig Regel. De apoplektiske Tilfælde, man ikke saa sjældent hører omtale som bevirkede ved en rigelig Nydelse af Østers, tale for, at de idetmindste ikke ere lige passende for alle Konstitutioner, hvilket man oftere har paaستاet**). Nogle ansee Østerserne for lidet næ-

*) *Palma mensarum diu jam tribuitur illis. Plinius XXXII, 6.*

De Lærde, der gjerne give Oldtiden Fortrin for Nutiden, ville ikke mangle Beviser for, at Romerne vare vore Mæstere i denne Green af Gastronomien. Hvo af Nutidens Mennekter (*οἱ οὖν νῦν βροτοὶ εἰσι*) kan vel som *Montanus* (*Juvenal Sat. IV*) strax ved første Bid erklære, fra hvilken Banke de fremsatte Østers stamme. Endnu stærkere er, hvad *Lucilius* fortæller:

Quid? ego si cerno ostrea,

Cognorim fluvium, limum ac coenum sapere ipsum.

Ogsaa med Hensyn til Mængden af de Østers, der kan nydes, maa vi staae tilbage for Fortiden, *facile omnibus sufficiens vomitanti consuetudine* (*Cveton on Vitellius*). Selv Filosofen *Seneca*, der ikke vilde betragte Østersen som noget Næringsmiddel, (*ostrea non cibi sed oblectamenta sunt, ad edendum saturos cogentia*) beskyldes for, (men vel næppe med Grund) at have nedslugt et Par hundrede Doussin om Ugen. Det var en Romer (*Sergius Orata*), der var Opfinder af Østersdammene; en Romer (*Apicius*), der opdagede den nu tabte Kunst at sende Østers ubedærvede meget langt bort. Hvilke Steder Romerne hentede deres Østers fra, hvilke Østers de tilkjendte Fortrinet, hvilke Egenskaber de tillagte dem o. s. v., derom kunde af en Filolog skrives en heel Bog.

**) *Convalescentibus non minus quam sanis convenientissimus ci-*

rende; Andre anbefale dem som et ypperligt Middel for Saarede, der ere udmattede af Blodtab, som et kraftigt *Afronisium* v. s. v. Man har overhoved troet, at kunne anvende Østers med Fordeel i mangfoldige Sygdomme *); dog veed jeg ikke, om dette i de fleste Tilfælde vilde bekræfte sig ved en strængere Prøvelse.

Som bekjendt anvender man Østersen paa mange forskjellige Maader til Spise. Det er ikke her Sted at anføre de Sauser, Postejer v. s. v. i hvilke Østersen spiller Hovedrollen eller dog en vigtig Rolle. Jeg vil kun hidsætte to Bemærkninger. De kynsigste Gastronomer ere temmelig enige i at antage, 1) at den raa Østers er langt at foretrække for den stegte, stuede og enhver anden Tilberedningsmaade; 2) at Østersen bør nydes uden nogen slags Tilfætning eller Krydderi. Og saa fra den diætetiske Side maa de stegte eller kogte Østers betragtes som mindre anbefalelsesværdige end de raa. Den, der har overdrevet Nydelsen af Østers, kan man tilraade, at drikke et Par Spiseskeer Vineddike eller en anden Plantesyre. Heri antydes ogsaa Besvarelsen af

bus. Piton de Tournefort. En nyere fransk Forfatter opstiller som Regel, at man uden Fare, og uden at besværes, kan spise ti Doufin Østers i et Maaltid, og støtter sig til, at en af de smukkeste Damer i Paris ofte har fortæret 20 Doufin. Dog synes det ikke raadeligt for Alle at følge dette Exempel.

*) Leversygdom, Hypochondri og mange andre kroniske Sygdomme. Man har anbefalet Østers saavel mod Forstoppelse som mod Diarrhoe. Blandt Opsynsmændene ved Østersdammene paa de franske Kyster, skal det være almindeligt, at anvende det Vand, Østerserne indeholde, mod aabne Saar paa Benene. De dyppe blot de Klude, hvormed de forbinde sig, i dette Vand. — Henrik den Fjerde af Frankrig skal have helbredet sig selv for en ondartet Koldfeber, som spottede Lægerne Beskræbelse, ved at spise mange Østers og drikke megen Hypocras. Her er det imidlertid tvivlsomt enten det var Østerserne eller Hypocrasen, som gjorde Udslaget.

det Spørgsmaal, hvilken Drif der maa ansees som den mest passende til Østers. En let og fyrlig Viin f. Ex. Rhinsviin eller Graves bør vel her tilkjendes Fortrinet. Dette har man ogsaa meent at godtgjøre derved, at Østersen meget let opløses endog af en meget svag Eddikesyre, Citronsyre eller Viinsteenssyre; i Viinaand opløses den ikke alene ikke, men antager større Fasthed og Haardhed, end den oprindeligt havde.

Østersskallerne kunne anvendes som Gødning, til Gærning og Farvning, til Tilberedelsen af Rit med Linolie o. s. v. I Lægevidensskaben har man benyttet dem som et Absorptionsmiddel (*Aqua concharum*).

Om Østersernes forskjællige Godhed og Væbsaffenbed efter den forskjællige Bund, paa hvilken de hvile, mangler man ikke Paastande, som udtales med Bestemthed, men som dog vistnok ere meget tvivlsomme, og som tildeels ere hinanden modsigende. Man plejer at antage, at de saakaldte Bjergøsters, som sidde fast paa Klippernes Sider, ere de bedste, at Sandøsterserne ere ringere end disse og Leerbundsøsters endnu ringere end Sandøsterserne. Men de fladstrandste Østers ligge paa Leerbund, og ere dog meget gode. I England skal man antage, at Østerserne ere desto bedre, jo flere Favne Vand de ligge paa. I Frankrig sætter man, som jeg i det Følgende vidtløftigere skal omtale, de i Havet i dybt Vand tagne Østers, i egne Indbegninger med meget lavt Vand, og finder, at de der vinde særdeles i Velsmag.

Anden Afdeling.

I. De fladstrandske Østersbanker.

Om disse Østersbankers Beliggenhed, Udsækning og Vægfærdighed mangler man ret sikre og detaillerede Efterretninger. I Almindelighed kan man vel sige, at de strække sig langs Kysten fra Skagen ned mod Hirtsholmen; men hvor nær de ligge Kysten, derom hører man forskjellige Beretninger. Fiskerlejet Aalbæk, som ligger midtvejs mellem Skagen og Frederikshavn, ligger ogsaa midt for Østersbankerne. Spørger man de aalbæske Fiskere, hvor lang Vej de have til Bankerne, svare de med største Enstemmighed, at den nærmeste Bank ligger tre Mile ud i Havet fra Aalbæk. Dette er aabenbart falskt, som jeg af egen Erfaring veed; imidlertid har det ikke været mig muligt, at bringe Fiskerne til at opgive denne Paastand, fordi de ansee det for overeensstemmende med deres Interesse at udraabe Østersfærdigheden som særdeles farlig og besværlig. Efter Aalbækernes Udsagn, og heri have de, et Par Undtagelser fraregnede, Sandheden paa deres Side, findes ingen Østers paa 7 og 8 Favne Vand; paa 9 Favne træffes nogle enkelte, men Bankerne ligge først paa 10 og 11 Favne, og her er det man straber. Men deraf følger igjen, at deres Afstand fra Aalbæk kun er omtrent $\frac{5}{4}$ Mil, thi efter Søfortarkivet's nyeste Rattegatskort har man

allerede 10 Favne Vand i denne Afstand fra Alabæk. Alabæk ligger inderst i den saakaldte Alabækbugt. Nord og syd for Alabæk, hvor man hurtigere naaer 10 Favne Vand, har man følgerig noget nærmere til Bankerne *). Saaledes ligger den nordligste Banke, efter Brinck-Seidelin **), kun $\frac{3}{4}$ Mil sydost for Skagen. Jeg skulde endog være tilbøjelig til at troe, at den maaskee næppe ligger en halv Mil fra Skagen. Clavius ***) siger, at denne Banke kun har 5 til 6 Favne Vand, og Brinck-Seidelin gjentager dette. De aalbæske Fiskere benægte derimod aldeles, at der noget Sted i Alabækbugten findes Østers paa en saa ringe Dybde ****); og da jeg har ladet dem skabe for mig nær Skagen paa denne Dybde, og ingen Østers har erholdt der, synes det mig rimeligt, at de have Ret; thi enkelte Østers, som nu og da tilfældigviis ved Havets Voldsomhed kunne føres ind paa denne Dybde, komme naturligviis ikke i Betragtning. Ogsaa anfører man om Østersbanken ved Skagen, at den er saa nær Land, at den kan naaes med Glyndervaaddene. Men her maa ikke forglemmes, at Skaboerne paa hver Arm af deres Glyndervaadde almindeligen bruge 900 Favne Line, hvert Hundrede beregnet til sex Snefe, altsaa 1080 Favne, og Vaadden naaer altsaa $\frac{1}{4}$ Mil ud i Havet.

Om Østersbankernes Brede savner man Kundskab. Fiskerne skabe ikke gjerne længer fra Land end paa 11 eller 12 Favne,

*) Jeg anseer altsaa Procurator Rørbyes Angivelse (Bilag B), at Alabæk og Strandby skulle ligge 2 til $2\frac{1}{2}$ Mil fra Bankerne, for urigtig hvad Alabæk angaaer og maaskee endnu mere med Hensyn til Strandby.

**) Beskrivelse over Hjørring-Amt.

***) Skagens Beskrivelse pag. 172.

****) At angive Grunden, hvorfor her ikke træffes Østers paa en Dybde af 5 til 6 Favne, medens man andre Steder har betydelige Banker paa 3 til 4 Favne og endog mindre, vover jeg just ikke med nogen Bestemthed. Dog skulde jeg formode, at det er Glyvesandet og Havets Voldsomhed paa denne Ryst, der især komme i Betragtning.

thi længer ude, omtrent paa 13 Favne, skal strække sig langs Banken et Slags Rev af en Masse, som Fisserne kalde Klørpæle, hvilken ødelægger deres Fisseredskaber. Dette Rev skal et Par Steder udstrække Grene tværs ind over Bankerne; saaledes findes til Exempel lige i Øst af Kennerød en saadan Green af 100 Favnes Brede eller mere. Udenfor Klørpælene paa 14 og 15 Favne fortsættes Bankerne, men da den større Dybde og den stærkere Strøm gjør Skrabningen besværligere, er det kun tilfældigviis om Natten og med østlig Vind at man skraber her, og Fisserne have slet ingen Kundskab om, hvorlangt i Øst Bankerne naae.

Med Hensyn til den Bund, hvorpaa Bankerne ligge, antager jeg det for fuldkomment afgjort, at den fornæmmeligen bestaaer af Blaaleer, især mod Syd. Dette kan deels sluttes af Fissernes Udsagn, at Bankerne undertiden ved sydlig og sydvestlig Vind skulle blive bedækkede af Blaaleer, men igjen gjøres røddeelige ved Nordostvind; deels har jeg ogsaa tilstrækkelig Erfaring derfor i den Omstændighed, at alle de Sneglehuse, som optrækkes med Skraben, og hvis Beboere ere bortdøde, findes fyldte med Blaaleer; og at selv levende Østers undertiden give Lejlighed til samme Tagtagelse.

De aalbækste Fiskere antage tre Østersbanke: den nedre ved Skagen; den mellemste ligeud for Aalbæk; og den øverste, som er den sydligste. Om disse tre Banke virkeligen ere adskilte fra hverandre, tør jeg ikke afgjøre. Den Nedre er den sidst opdagede, thi Plavius, hvis Skagens Beskrivelse udkom 1787, kalder den (pag. 172) „den mindre Østersbanke, som man nyligen er bleven var“*). Den strækker sig, efter Fissernes Be-

*) Dog maa jeg ikke undlade at bemærke, at der i Pontoppidans Atlas (V, 225) ved at omtale de fladstrandste Banke siges: „Egne over for Byen (Skagen), omtrent paa en Mills Distance, ligger en Østersbanke af temmelig lang Strækning. Den begynder i Nordost ved Ni-

retning, fra den saakaldte Kirkemile i Øst og Nord, en heel Miil nord for Grenen eller Skagens Fyr. Olavius siger, at Østerserne paa denne Banke ere kjendeligt større og bedre end de, der falde paa den store Banke. Dette benægtes af Fisserne, som ansee den for den rigeste Banke, men tillige for den, hvis Østers ere de mindste. For dens Rigdom giver ogsaa Olavius Vidnesbyrd ved at fortælle, at Fisserne, som i godt Vejr undertiden sætte deres Ghyndergarn paa denne Banke, stundom kunne erholde een, to til tre Snese Østers i disse. Den øverste Banke skal have de største Østers; efter Alabækernes Sigende ophører den en Miil nord for Hirtsholmen. Dette tvivler jeg dog paa, efterdi Holmeboerne, selv naar de udsætte deres Ghyndergarn nær Den, ikke sjældent erholde Østers i disse, skjøndt kun enkelte.

Om de fladstrandste Banker, som Nogle synes at troe, ere udtømmelige, eller dog meget rige, derom vides aldeles Intet med Sikkerhed. Naar man sammenligner den Tid, Fisserne efter eget Sigende behøve, for at tilvejebringe et vist Kvantum Østers, med den Tid, der udfordres paa de flesvigste Banker og i Cancale-Bugten, for at erholde et lignende Kvantum, kunde man synes berettiget til at tvivle derpaa *). Men Forskjælligheden i

fet, og gaar langt hen i Sydvest." Man synes altsaa 1769, da denne Deel af Pont. Atlas udkom, at have kjendt den nordlige Banke, men kun at have antaget een fortløbende Banke.

- *) Østersfisserne i Cancalebugten gaar ud, naar Floden begynder, og blive omtrent 12 Timer paa Søen. De bruge Baade paa 3 til 20 Tonneaux, bemandede med fire til ti Mænd. For de største Baade med 10 Mænd kaldes det en rigelig Fangst, naar de erholde indtil 120,000 Østers (et Tusinde beregnet til 1200), en almindelig, naar de faar 20—30,000. Er Antallet af de skræbende Østers under 12,000, da er Fangsten meget slet, og giver aldeles intet Overflud. Baadene paa 9 til 10 Tonneaux erholde sædvanligen 15 til 18 Tusinder. 1828 beløb Antallet af de skræbende Østers sig til 52 Mil-lioner, men 1826 var det langt højere. Vinteren efter Amiens-Freden

Resultaterne kan maaskee, idetmindste for en Deel, tilskrives de smaa Baade, de jydsk Fisser bruge, og, med Hensyn til de flevigste Banke, den ringere Dybde, hvorpaa disse ligge.

Det er almindeligt antaget, at Bankerne have forbedret sig siden Freden. De første Aar efter Krigen kunde en Baad nærmelig i det Højeste strabe et Par Hundrede Østers om Dagen; nu derimod mere end det Dobbelte.

Efterat have talt om de Banke i Kattegattet, hvis Tilværelse er sikker (uagtet der iøvrigt staaer meget tilbage i deres Undersøgelse), maa der siges Noget om de formodede Banke. Ved Forpagtningskontrakten overdrages Forpagteren „de under Skagen og i den saakaldte Alsbæk Bugt beliggende Østersbanke, saavel som de nye Østersbanke, der skulde ligge sønden for Hirtsholmen.” Rentekammeret udtrykker altsaa sin Uvisshed angaaende disse, vistnok meget problematiske, Banke. De skulde være opdagede af en Ueberfar, som havde Forpagtningen af Bankerne i Slutningen af forrige og i Begyndelse af dette Aarhundre, men ere ingensinde blevene tilstrækkeligt undersøgte, og endnu mindre benyttede. Efter hvad kyndige Fiskere paa Hirtsholmen have fortalt mig, skulde disse Banke ikke have stort at betyde, om de virkelig eksistere. Smidlertid fortjente Skagen maaskee dog at undersøges. En senere Forpagter, forhenværende Apotheker Hanssen i Frederikshavn, vil ogsaa have opdaget nye Banke, og beraaber sig i en Ansøgning til Rentekammeret paa de Anstrængelser og Pengeopoffringer, han ikke har undslaaet sig for i denne Anledning. Efter eget Sigende har han endog ladet komme en holsteensk Fisker, for at være behjælpelig herved;

udførte Engländerne alene 119½ Million Østers fra Cancalebugten. — Paa de flevigste Banke kan en af de der brugelige Baade i samme Tid (12 Timer) strabe 3—4,000 Østers, naar Omstændighederne ere gunstige. Alsbækerne, som bruge flere Skraber, erholde næppe mere end 5 til 600 Østers paa een Dag.

men han angiver ikke de nye Bankers Beliggenhed, hvad maastee ogsaa turde have sine Vanskeligheder for ham. I den af Overauditeur Lassen i Frederikshavn konciperede Ansøgning til den jydsk Stændersforsamling antages, at Østersbankerne skulle strække sig langs Landet ned mod Liimfjorden, og Prokurator Rørby i Frederikshavn fremsætter i sin Bemærkninger mod denne Ansøgning den Paastand, at Østersbankerne strække sig „forbi Hirtsholmene, østen og tildeels vesten om Læsø, henad Anholt.“ Som Bevis for, at der skulle findes Østersbanke ved Læsø, hvad Pontoppidan for lang Tid siden har angivet*), men Bing senere modsagt, anførte man i Frederikshavn, at en Læsøboer for kort siden skulde have forespurgt hos Østersforpagteren i Frederikshavn, hvorvidt det var ham tilladt at stryge Østers syd for Læsø, hvilket naturligvis af Forpagteren skal være blevet ham aldeles formeent. Skjendt disse Paastande næppe ere grundede paa tilstrækkelige Erfaringer og Undersøgelser, kan man dog vel ikke uden videre forfaste dem **).

*) „Fra Landets Nordøst-Side ved $\frac{3}{4}$ Mil skal være Østersbanke.“ Pont. Atlas IV, 712.

**) Paa den svenske Kyst naae Østersbankerne ikke engang ind i Kattegattet; thi, saavidt jeg har kunnet erfare, har man i Sverrig intet Østersfiskeri sybligere end ved Udevalla. — Ved at samtale med Søfolk og Fiskere, har jeg ofte hørt Forsikringer om, at der skulde findes Østers endog i det sybligste Kattegat. Skjendt jeg aldeles ingen Tro sætter til disse Fortællinger, vil jeg dog hidsætte et Par som Exempler. En gammel Skipper og Fisker var fuldkomment overbevist om, at der fandtes Østersbanke øst for Samsø i det saakaldte Sejers-Dybb, ned ad mod store Belt; og fortalte, at da han engang havde ligget for Anker der, var hans Ankertoug blevet beskadiget ved Gnibningen mod Østerferne. — Da jeg 1834 opholdt mig et Par Dage i Middelfart, blev mig af adskillige Fiskere der berettet, at der skulde findes Østers i lille Belt, og disse Fiskere spurgte mig om Indretningen af et Skrabejern, da de havde lyst til at gjøre Forsøg dermed. Ja, Havnefogden i Vejle paastod endog, at der skulde gives Østers i Fjorden nær Byen; hvilken Mening naturligvis maa have

Ogsaa om Østersbanernes Fortsættelse i en anden Retning, nemlig langs Vestkysten af Sydland, har man haft Formodninger, der maaskee ere fuldkomment saa vel begrundede som de om deres Udstrækning i Kattegattet. I og for sig selv synes det ikke rimeligt at antage, at, medens Østers findes i Mængde ved Skagen og lidt syd for Ribe, hele den mellemliggende Kyststrækning skulde være blottet derfor. Ogsaa direkte Erfaringer tale derimod. „Fisserne paa Skagen have fortalt mig,” siger *Olavius* (p. 355), „og desuden nogle Andre, som have været med paa Fisseri for 12 Aar siden, at i Nord for Fyrtaarnet, omtrent $\frac{1}{2}$ Mil tilføes og paa 16 Favne dybt Vand skal være en Østersbanke, hvorpaa de fiskede med Borrebakker Østers langt større end de, der falde ved den sydlige Side; og ere dog disse heelt anseelige og store paa sine Tider; men ikke kunne disse Folk med Visshed berette eller have prøvet, hvor lang eller bred denne Østersbanke er. Aligemaade er mig bleven berettet, at Fisserne ved Lynghby, Kjulen (Kjvel) og saa fremdeles af og til blive Østers vaer og opfiske dem med deres Fiskefroge, saa at man med temmelig god Grund kan slutte, at Banken maa løbe fra Rifet af langs med Landet, eller idetmindste 9—10 Mile opøster, om ikke langt længere.” Saavidt *Olavius*. Foruden det, at aalbække Fisserne have berettet mig, at Østers ofte kastes iland ved Næsset (Hirtshals), har jeg selv paa hele Kysten fra Skagen til Næsset og forbi dette, i en Strækning af mere end 6 Mile, seet Østersfaller, og ved Næsset selv i saadan Mængde, at man ikke vel kan tvivle paa, at Havet her maa være vel forsynet med Østers. Om endnu sydligere Banker paa denne Kyst har man idetmindste Sagn. Saaledes fortælles, at der fordum skal være drevet Østersfisseri fra Baroniet *Rysensteen* (nord for Nisumfjord) og at Skra-

sin Grund deri, at man har fundet gamle Østersfaller i eller ved Fjorden. De Østers, som Pag. 19 omtales at være fangede i Tsefjorden, stamme upaatvivleligen fra Forplantningsforsøg.

berne endnu for ikke længe siden skulle have været opbevarede paa Herregaarden. Men selv om mange og rige Banker kunde opdages paa Vestkysten af Sydland, er det mere end tvivlsomt, om disse vilde kunne være af nogen sænderlig Vigtighed. Havets langt større Voldsomhed end i Kattegattet, den for Havn aldeles blottede Kyst, og Vanskeligheden eller endog Umuligheden i at finde Af sætning, synes at tale stærkt imod, at noget regelmæssigt Vinterfiskeri for det Første vilde kunne drives her med Fordeel; derimod vilde de snarere kunne komme i Betragtning ved Østersforplantning.

II. De slesvigiske Østersbanke.

De slesvigiske Østersbanke frembyde ganske andre Forhold end de fladstrandse.

Som bekendt strækker sig langs hele Vestkysten af Slesvig en Mængde større og mindre Der, hvilke synes at være Levninger af et, allerede for mange Aarhundreder siden ved Havets Voldsomhed ødelagt Fastland. Disse Der omgives næsten alle af vidtudstrakte Grunde, de saakaldte Watten, som i Ebbetiden ligge tørre. Mellem disse Grunde stjære sig dybe men smalle Render ind. Det er almindeligen i disse Render eller paa den nedstraaende Kant af dem, at Østersbanke ligge. De findes saaledes næsten alle indenfor Derne, beskyttede af disse og af Grundene mod Havet. Den Dybde, hvorpaa de ligge, er oftest kun to til tre Favne Vand i Ebbetiden. Nogle have dog dybere Vand, endog syv til otte Favne, og det er især de Banker, der ligge ud mod det aabne Hav. Andre derimod skulle ikke engang bedækkes af to Favne Vand under Ebben.

Antallet af de slesvigiske Østersbanke beløber sig til mere end 50. Dog maa det bemærkes, at et ikke ubetydeligt Antal er aldeles ødelagt ved Frost eller andre Omstændigheder, og disse

eksistere altsaa kun i Navn. Jeg skal opregne alle Vanterne, angive deres Beliggenhed, og ved nogle af dem tilføje en og anden Bemærkning.

De fire nordligste Vanter laae ved F a n ø.

1. Lillehøe, en liden Vant, var den nordligste, og strakte sig i Nord og Syd mellem F a n ø og Jerne eller Strandby paa Fastlandet. Den opdagedes 1740, og har altid været meget ubetydelig. Ved de to sidste Besigtigelser gav den ingen Østers, men blot Søstjerner og Muslinger: den maa altsaa ansees for tilintetgjort.

2. Nissøer laae ogsaa i Nord og Syd ud for F a n ø*), og er, ligesom Lillehøe, aldeles ødelagt.

3. Lundwig, som skal have strakt sig fra Nordøst til Sydvest, har ikke viist Spor til Østers siden Besigtigelsen 1795. Denne Vant underkastedes for første Gang Besigtigelse 1728, og var opdaget kort isørvejen.

4. Kielsand eller Unter die Eoh, som laae ved Sydens den af F a n ø, ligeledes i Nordøst og Sydvest, havde Østers 1799, men ikke ved de senere Besigtigelser. 1830 vidste Forskerne ikke engang med nogen Sikkerhed at angive, hvor de fire hidtil nævnte Vanter havde ligget.

5. Østen M a n ø, der laae øst for M a n ø, som Navnet antyder, og strakte sig i Nord og Syd, er for længe siden tabt ved Sand. Man skal nu kunne høre med Hest og Vogn, hvor Banken før har ligget, og der er altsaa intet Haab om, at den kan restitueres**).

*) Efter en gammel Besigtigelsesforretning „op til Nissøergrund ved F a n ø Sogns Land og imellem faste Landet i Graabyh.“

**) Alereede ved Besigtigelsen 1725 fortælles om den, at dens Brede næppe var to Baadslængder, og at den i hele den daværende Forpagtningstid ikke havde været befisket, fordi den ingen Østers havde af Betydning.

6. Nordstalle eller Reishystalle*), hvilken i ældre Tider ogsaa benævnedes Haderslebishe Musterfang, laae omtrent $\frac{3}{4}$ Mil sydvest for Møn, og strakte sig i Nordost og Sydvest. Ved Undersøgelserne 1819 og 1830 erholdtes ingen Østers her.

7. Lorenz Michelsens Stalle, første Gang optaget i Inventariet 1728, laae henimod $\frac{1}{4}$ Mil øst for Midten af Møn, og havde Retningen Nord og Syd. Ved de to sidste Besigtigelser gav den blot tomme Østersfaller, Muslinger, Søstjerner o. s. v., og maa altsaa ansees som tilintetgjort.

8. Tagholm eller Krummers Kron er ligeledes ødelagt. Efter et Kort over Bankerne, som jeg ved mit Ophold paa Sylt erholdt til Afbenyttelse af Forstanderen for Østersfiskeriet, Skibskaptajn Jens Bleichen, og hvorefter jeg tog Kopie, laae Tagholm tæt ved foregaaende Banke, mellem denne og Møn, og med samme Retning. Besigtigelsesforretningen af 1830 erklærer derimod disse to Banker for kun at udgjøre een sammenhængende og temmelig lang Banke. Denne Uovereenstemmelse er imidlertid af ingen Betydning, da Bankerne egentligen slet ikke eksistere mere.

9. Rømerlei laae mellem Møn og Fastlandet, lidt nærmere dette sidste, eller nøjagtigere, omtrent midt imellem Lorenz Michelsens Stalle og Fastlandet; Retningen Nord og Syd. Den opdagedes omtrent 1723. 1830 var den tom, og har temmelig stadigt vilst sig saaledes i lang Tid. Den har kun meget lavt Vand, og lægges tør paa Østsiden ved Østenvind og stærk Ebbe. Følgelig er den udsat for Frost, og vilde, selv om man lod Østers forplante derhen, næppe nogensinde blive af Betydning**).

*) I Protokollen af 1819 skrives Reishysteert. Overhoved ere Bankernes Navne for en Deel meget usikre, hvilket maaskee undertiden afstøber kommer Forvirring ved Besigtigelserne.

**) Allerede ved den første Besigtigelse, den var undersøgt (1725), gjorde man ganske lignende Bemærkninger om den.

10. Aape ansættes $\frac{1}{4}$ Mil øst for Østerby paa Romø, med Retningen Nord og Syd*). Den er iøvrigt, ligesom alle de foregaaende, tom.

11. Jordsand eller Kobløh ligger omtrent midtvejs mellem den lille Ø Jordsand og Serpsted paa Fastlandet; den stryger i Nordvest og Sydøst, og skal have en temmelig betydelig Udstrækning. 1819 og 1830 gav den ikke mere end netop Spor til Tilværelsen af Østers.

12. Hundesløh, Albuen, Østen=Lift eller Nordøst=Lift (thi alle disse Navne giver man denne Banke) ligger ganske tæt ved den nordligste Deel af Sylt, omtrent 1000 Skridt sydøst for Albueodden, og strækker sig i Nordøst og Sydvest. Det er kun en meget lille Banke, men Østerferne der skulle være af en fortrinlig Beskaffenhed. Den havde lidt mindre ved den strenge Vinter 1829—1830 end de fleste andre Banker, formodetst den stærke Strøm, som løber paa dette Sted, og som kun sjældent tillader Isen at lægge sig.

13. Peter Møllers Stalle er en lille og ubetydelig Banke nær ved Østkysten af Sylt, omtrent $\frac{3}{8}$ Mil i Østnordøst af Fuglekøjen, med Retning Nordøst og Sydvest**).

14. Nord Høhløh ligger ganske tæt ved Østkysten af Sylt, omtrent $\frac{1}{4}$ Mil i Nordøst af Fuglekøjen, med Retning Nordøst og Sydvest. Det er en kun lille, men temmelig rig Banke.

15. Süd Høhløh findes omtrent $\frac{1}{4}$ Mil øst for Ram-

*) De tidligere Besigtigelses Protokoller betragter den som to særskilte Banker: alte und neue Aape eller Aapesand (tidligere ogsaa Peels Rebell). Først ved Besigtigelsen 1830 ansatte man den som een fortløbende Banke.

**) Denne Banke nævnes første Gang i Inventariet af 1728, da den tidligere var bleven regnet til Høhløh, fra hvilken den kun adskiltes ved en smal Sandstrimmel.

pen paa Sylt, og strækker sig i Nord og Syd. Den er ligesom foregaaende Banke lille, men ret god *).

16. Huntje eller Hunkke stryger i Nordnordvest og Sydsydvest. Det er den største og rigeste af alle Bankerne. Dens Længde ansættes til henimod 1 Miil eller dog over $\frac{1}{4}$ Miil, og dens Brede til $\frac{1}{10}$ — $\frac{1}{8}$ Miil. Den ligger henimod $\frac{3}{4}$ Miil øst for Sylt, og strækker sig omtrent parallelt med denne D, idet den begynder nord for Fuglebojen, og naaer syd for Kampen. Østerserne her ere af udmærket Godhed, og man har til sine Tider frabet mere paa denne ene Banke, end paa alle de andre nordlige Banker tilsammentagne. En Tid var den bedækket med mange Muslinger, men blev ved Skrabning renset derfra. Men den ligger paa temmelig lavt Vand, saa at Østerserne endog stundom ved meget stærk Ebbe skulle ligge tørre paa Østsiden, og den lider derfor i strenge Vintre. Dette var i høj Grad Tilfældet i Vinteren 1829—1830. Opsynsmanden over Østersfiskeriet for de flensborgske Forpagtere, Bleichen, forsikrede mig, at mere end 10,000 Tønder Østers vare ihjelfrosne paa denne ene Banke i bemeldte Vinter **). Hvorvidt denne Angivelse kunde være overdreven, vover jeg ikke at afgjøre; dog synes den meget høi. Da jeg i Sommeren 1834 besøgte denne Banke, var endnu Antallet af de tomme, med Skraberne optrukne, Skaller meget betydeligt i Forhold til de levende Østers. Ogsaa bemærkede jeg en Mængde af Østersernes Fiender: mange store Søstjerner o. s. v. ***).

*) I Inventariet af 1795, saavelsom i alle tidligere Inventarier, omtales de to sidste Banker blot som een, under Benævnelsen Høheloe, Hulloe, Høheloch o. s. v., og de siges at hænge sammen, og stryge i een Retning. Kundskaben om Bankerne synes overhoved i ikke faa Tilfælde at være usikker og vaklende.

**) En Tønde beregnet til 800 Østers, giver 8 Millioner ihjelfrosne Østers, foruden de unge Østers.

***) I Protokollen af 1819 og de tidligere Protokoller betragtes Huntje som to særskilte Banker, under Benævnelsen die alte og die neue

17. Veghorn eller Buten Veghorn, som ligger omtrent midt imellem Sydspidsen af Huntje og Den Sylt, og stryger i Nord og Syd, er kun en lille Banke (omtrent $\frac{1}{2}$ Mül lang), men har ved alle senere Besigtigelser viist sig god.

18. Layde Mochels Stelle (opdaget omtrent 1712, men først indført i Inventariet af 1728, fordi Forpagteren ikke havde anmeldt den), ligger omtrent $\frac{1}{4}$ Mül sydpst for Huntje og har Retningen Nordvest og Sydost. 1819 var denne Banke stærkt belæsset med Muslinger, og 1830 var den i en meget slet Forfatning.

Den Banke, som i Inventariet af 1819 anføres under Navnet die Dragt, og som samme Aar ved Besigtigelsen besiktedes, men kun gav slet Udbytte, vidste man slet ikke at finde 1830. Forskifferen erklærede, at den var ham ubekjendt, men maaskee var en Fortsættelse af Layde Mochels Stelle; men dette er aldeles urigtigt, og det omvendte Forhold kunde snarere finde Sted, efterdi die Dragt er en meget ældre Banke end Layde Mochels Stelle. Die Dragt er et af de meget faa Exempler paa en særdeles betydelig Banke, som er aldeles ødelagt og forsvunden. For 100 Aar siden hørte den til de betydeligste Banker, og man vil have haft Exempler paa, at der i Begyndelsen af det 18de Aarhundrede med een Baad i en Tid af 6 Timer paa denne Banke er taget 14 Tdr. Østers (omtrent 12,000 Stykker). Men den var udsat for at lide af Frost, og ødelagdes saaledes 1709; dog naaede den i kort Tid sin forrige blomstrende Tilstand.

19. Panderdiep, en lille og ubetydelig Banke, ligger omtrent midt imellem Veghorn og Sylt. Dens Retning er Vestnordvest og Østsydpst. For hundrede Aar siden regnedes denne

Huntje. — De 16 hidtil anførte Banker høre under Ribe og Hadersleben Amt; de følgende for en stor Deel under Tønder Amt.

blandt de rigeste Banke, men Østerferne vare mindre gode, og ikke agtede som Kjøbmandsgods. En Strimmel af denne Banke anføres undertiden som en egen Banke under Benævnelsen Panderdiepsteert.

20. Stenaek ligger omtrent midtvejs mellem Morsum-Odde og Føhr, strækker fra Nordøst til Sydvest, og hører til de betydeligere Banke (dens Længde er henimod $\frac{1}{2}$ Mil). — Den i Protokollen af 1819 og i tidligere Protokoller under Benævnelsen Stenaek Steert eller Renke anførte Banke, påstaaes i Protokollen af 1830 ingen særskilt Banke at være, men blot en Fortsættelse af Stenaek.

21. Diepstelle benorden Føhrde ligger syd for foregaaende Banke og omtrent $\frac{1}{4}$ Mil nord for Føhr, med Retningen Vestnordvest og Østsydøst *).

22. Gidens Diep eller Gydam-Diep ligger vest for Stenaek, omtrent midt imellem denne og Sylt (dog lidt nærmere den sidste) og har Retningen Nordvest og Sydøst; af Størrelse er den omtrent som Stenaek. Den hørte til de Banke, som havde lidt mindst ved den strenge Vinter 1829—1830, og som om Foraaret havde været tidligere fri for Is, end de andre Banke.

23. Andreas Hansens Stelle eller 'Kopenhagener Bank' ligger $\frac{1}{8}$ Mil syd for foregaaende Banke, og har Retningen Nordøst og Sydvest. Det er kun en lille Banke, men skal en Tid have været udmærket god. 1819 var den kommen saaledes i Forsald, at man ikke erholdt andet end „Sandrollen" paa den; hvorimod den 1830 efter den haarde Vinter viste sig ret god. Denne Banke synes saaledes at være et Exempel paa, at Bankernes Tilstand enten kan være underkastet en uregelmæssig

*) Denne Banke opføres som ny i Inventariet af 1725, medens dog nogle Kister påstode, at det var en gammel, men forglemt Banke.

Fluktuation, eller at Besigtigelsesforretningerne ikke i alle Tilfælde afgive paalidelige Resultater.

24. Rantumloh eller Rantum-Diep strækker sig parallel med Kysten af Sylt i omtrent $\frac{1}{2}$ Miils Afstand fra denne, mellem Flye Bjerge og Faamands Bjerge. Ligesom foregaaende Banke var den tom 1819, men 1830 endog meget rig.

25. Lorenz Peter Truelsen's Stelle anføres i Inventariet af 1819 som liggende i Retning med foregaaende Banke, og rimeligviis sammenhængende med den. Iøvrigt har jeg ikke fundet den affat paa noget Kort, og den synes i lang Tid at have været blottet for Østers. Følgelig synes den at maatte regnes blandt de tabte Banke *).

26. Lehn'sand ligger lidt i Syd for Andreas Hansens Stelle, og har Retningen Nordøst og Sydvest. 1819 skal den have været overlæstet med Tang og „Sandrollen“, men manglede ikke Østers; dens Tilstand syntes ikke forværret 1830.

26, a. Grünebank er førstegang anført som en egen Banke i Inventariet af 1830. Tidligere er den altid bleven betragtet som en Deel af Lehn'sand, fra hvilken den ogsaa kun adskilles ved et ubetydeligt Mellemrum **).

27. Røde Banke ligger sydøst for Rantumloh, og er kun ved et ringe Mellemrum adskilt fra denne. Dens Retning er Nordvest og Sydøst. Denne Banke, som skal have haft fortrinlige Østers, og hvis Tilstand 1819 var ret god, havde 1830 lidt meget, og Forfiskeren erklærede, at have truffet mange døde Østers paa den om Foraaret.

*) Lorenz Peter Truelsen's Stelle opbagedes mellem 1740—1756 af en Forfisker L. P. Truelsen, og Opbagedsen anmeldtes; men da denne Forfisker var død inden Besigtigelsen 1756, vidste man ikke at finde Banken.

**) I nogle gamle Inventarier opstilles Lehn'sand som to Banke: L. binnen de Revel og L. buiten de Revel. Maaſkee er den ene af disse identisk med Grünebank.

28. Hörnum binnen de Revel ligger ganske nær Sydkysten af Sylt mellem Faamands-Bjerge og Hornum-Odde og strækker sig i Nordost og Sydvest. 1819 erklæredes den ganske tabt og tilsandet, „esterdi den ligger under Dünerne ved Hörnum;” ja Forfisseren meente endog, at der slet intet Haab var om, at den nogensinde mere vilde kunne blive brugbar. 1830 derimod var den i god Tilstand, hvilket man tilskrev den Omstændighed, at den laae paa dybt Vand. Disse saa modsigende Udsagn synes at vise, at Østersfisserne selv ikke besidde ganske klare Forestillinger om Betingelserne for Vanernes blomstrende Tilstand.

29. Hörnum eller Hornum buten de Revel ligger lidt syd for foregaaende Banke, og strækker sig i Nord og Syd. Det er en lille Banke, men med fortrinlige Østers, og har i den senere Tid været i ret god Tilstand.

Her maa jeg anføre tre, som det synes, aldeles tabte Banke, hvilke jeg ikke har fundet angivne paa noget Kort, og hvis Beliggenhed tildeels er Fisserne ubekjendt. Nær Sylt have de imidlertid alle ligget.

Morsum Todtief har rimeligviis ligget nær Morsum Klif. For omtrent en halv Snees Aar siden skal man uden Held have forplantet Østers hen paa denne Banke, hvilket man tilskriver den Omstændighed, at Havbunden er bleven forhøjet ved Sand.

Unter der Schulter undersøgtes 1819, og gav Spor til Østers. Inventariet af 1830 erklærede derimod, at den enten maatte være en Deel af en tidligere omtalt Banke (Diepstelle benorden Fohrde) eller ikke existere, da Forfisserne slet ikke kjendte den.

Diepstadt unter den neuen Häven besøgtes 1819, og var da i slet Forfatning. Inventariet af 1830 kjender den ikke, men mener, at den maa være identisk med Diepstelle benorden Fohrde, og ved en Fejltagelse være anført to Gange. At denne Mening imidlertid er aldeles ugrundet, vil man see, ved at kaste Øjet i den tabellariske Oversigt af de senere Besigtigelser; thi der er slet ingen Rimelighed i at antage, at den

1799, 1795 og ved andre foregaaende Besigtigelser stedse ved en Fjeldtagelse skulde være anført dobbelt. I Inventariet af 1728 sees, at den laae nær Hörnum binner de Revel, strøg i Nord og Syd, og paa den ene Side kaldtes Reuhafen, paa den anden Side in der Bucht.

30. Oddeloh eller die neue Loh ligger sydligt for Grünebank, omtrent midt imellem Sydspidsen af Sylt og Nordspidsen af Amrum; dens Retning er Nordost og Sydvest. Den skal have en meget stenet Bund og overhoved kun være en middelmaadig Banke.

31. Butensand *), syd for foregaaende Banke, med samme Retning og ligesom denne med stenet Bund; det er en slet Banke, opfyldt med Søstjerner, og hvis Østers skulde være af meget ringe Vækkaffenhed, hvorfor Banken kun sjældent benyttes.

32. Rochel Pahlen, syd for Butensand, men saa nær denne, at den næsten synes sammenhængende med den; ogsaa har den samme Retning. Den ligger i dybt Vand, er meget smal, stenet og i det Hele taget af mindre god Vækkaffenhed.

33. Bewesten Amrum neben Kneipsand **) ligger omtrent $\frac{1}{4}$ Mil syd for Rochel Pahlen, nær Vestkysten af Amrum og ud for Midten af denne Ø. Den strækker sig i Nord og Syd, er omtrent $\frac{1}{4}$ Mil lang, men meget smal, stenet og omtrent med 6 Favne Vand. Den synes at høre til de rigere Banker.

De følgende syv Banker ligge tæt ved Østkysten af Föhr i een Række fra Nord mod Syd i den Orden, i hvilken de her anføres; de ere alle smaa.

34. Gooswater (eller Geseewater) var efter Inventariet af 1799 Navnet paa en Banke, som skal have ligget langs Kysten af Föhr, øst for Undekøjen, men som for

*) I gamle Inventarier hedder den Buttersand.

**) Den kaldes ogsaa Nordvesten Amrum og i tidligere Tider die steinige Stelle.

længe siden skal være tabt. 1819 vidste man ikke sikkert dens Beliggenhed *).

35. Benorden de Nishorn eller Nishorn benorden strækker sig i Nord og Syd.

36. Mittelgrund eller Mittelplat har Retningen Nordøst og Sydvest. Den hører til de Vanke, hvis Tilstand synes underkastet megen Fluktuation.

37. Ruhamm, Nishorn eller Nishorn besüden, har Retning som foregaaende, og hører til de bedre Vanke.

38. Benorden de Wyck har Retningen Nord og Syd.

39. Oddehorn eller Oldehorn strækker sig i Nord og Syd, og ligger ligeud for Byen Wyck. Det er kun en ubetydelig Vanke.

40. Besüden de Wyck (W. besüden dem Packhaus, Graven Mühl) har Retning som Oddehorn, og er ligesom denne af ringe Betydning.

41. Voldixum eller Nieblum Ufer skal være aldeles bedækket med Sand, og altsaa at ansee for tabt. Dens Beliggenhed har jeg intet Sted fundet nøjagtigt opgivet. Imidlertid er der næppe nogen Tvivl om, at den har ligget ved Sydkysten af Søbr, ligeud for Nieblum og ganske nær Land.

42. Nesßwatt ligger sydøst for Wyck, omtrent midt imellem denne, Vland og Langenæs. Den skal være opdaget omtrent 1814, og blev først 1819 optaget i Fortegnelsen efter at være undersøgt og befunden god. Den beskrives som liggende paa 5 til 6 Favne Vand paa Sandbund, og havde temmelig Udstrækning. I Protokollen af 1830 gives den Retning Nordvest og Sydøst, hvorimod den paa Rentekammerets Kort er assat i Vest og Øst.

43. Benorden Nordmarsch eller Bewesten Nord=

*) Af gamle Inventarier sees, at denne Vanke allerede for mere end 100 Aar siden i lang Tid ikke havde været besøgt, hvorfor Fisterne vare uvidende om dens Beliggenhed, og formodede den var tilsandet.

marisch, tæt ved Nordkysten af Nordmarsch, i Retningen fra Vestnordvest til Østsydøst (efter Protokollen af 1830, men efter Kaartet af samme Aar, snarere Vestsydvest og Østnordøst); en lille Banke, men, som det synes, ret god.

44. Schmåltiefskænt ligger ganske tæt i Vest af foregaaende Banke, og stryger i samme Retning; den er lille, gav 1819 middelmaadigt Udbytte, og var 1830 saa godt som aldeles blottet for Østers.

45. Kong Frederik den Sjettes Banke bestaaer af to, tilforn under forskjellige Navne anførte, men sammenløbende Banke, nemlig über Amroms Haven og Stenadshörn*). De erholdt deres nuværende Navn i Anledning af, at de den 29de Juni 1824 bleve besiftede i hans Majestæts Nærværelse. Frederik den 6tes Banke ligger omtrent 1 Mil lige i Vest for foregaaende Banke, tæt ved Sydostkysten af Amrum, og stryger i Nordost og Sydvest (efter Protokollen, men efter Kaartet lige Nord og Syd). Den var ret god 1819, meget god 1830, og syntes altsaa ikke alene ikke at have lidt, som de fleste andre Banke, men endog at have forbedret sig. Smidlertid paastaaer man, at Grunden, hvorfor paa denne Banke erholdtes saa mange Østers, var den, at 35 Tønder Østers, hvilke Blankeneserne ikke vilde modtage, og føre til Hamburg, bleve udstyrkede her af Østersfiskerne i Foraaret 1830. Denne Banke hører under Ribe.

46. Marschnack eller Nordmarsch ligger ved Sydvestkysten af Nordmarsch, og stryger i Nordost og Sydvest. Det er en lille Banke, som let skal blive bedækket af Sand.

47. *Suderau*, lidt østligt for foregaaende Banke, og nær

*) Den Banke, der i Inventariet af 1725 anføres som nyopbaget, under Navnet Mittelgrund, uagtet nogle Fiskere betragtede den som gammel, og som laae tæt ved Amrum Havn, er ganske forsvunden af de senere Inventarier. Stenadsbørn optræder første Gang i Inventariet af 1740.

Sydspidsen af Nordmarsch, stryger i Vest = til = Nord og Ost = til = Syd.

48. Beenshallig ligger henimod $\frac{3}{4}$ Mil øst for Banke Süderau og omtrent $\frac{1}{4}$ Mil vest for den lille D Beenshallig. Det er en temmelig lang Banke, som stryger fra Nordvest til Sydpøst (efter andre Opgivelse i Vest og Øst), og som førstegang optoges i Inventariet 1819 som en ny Banke. Som Særegenhed anmærkedes om den, at Østerserne, der vare af god Smag, havde en tyk, men meget sjø Skæl, saa at de let sonderbrydes ved Indpakningen, hvorfor Kjøbmændene nødigen vilde modtage dem. Endnu en Omstændighed fortjener at anføres om denne Banke: ved Skrabningen erholdt man (1819) mange gamle Muurstene og rustent Jernfram i Skraberne, hvoraf man formodede, at den maatte ligge paa et Sted, hvor tidligere en Landsby var gaaet tilgrunde ved Oversvømmelse.

49. Lagenes ligger nord for foregaaende Banke, omtrent midtvejs mellem denne og Distriktet Lagenes. Den strækker sig fra Nordvest til Sydpøst. Den gav 1819 mange Østers, og viste megen Yngel. 1830 var den derimod i en meget slet Forfatning.

50. Erich Jannens Banke kaldes en Banke, som første Gang optræder i Inventariet af 1830, og er benævnet efter Opdageren, en Forsifter paa Amrom. Den ligger ganske tæt op til Pellworm, lidt syd for Havnen, og stryger parallelt med Landet omtrent i Nordøst og Sydpøst. Den synes at have lidt betydeligt ved Vinteren 1829 – 1830, da man i 5 Rast ikke erholdt mindre end 543 friske, men tomme Skaller, derimod kun faa levende Østers; dog var Banken ikke blottet for Yngel.

51. Bewesten Südfall ligger syd for foregaaende Banke, nordvest for Den Südfall, og omtrent midt imellem begge. Dens Retning er Nordøst og Sydpøst. Den er af aldeles ingen Betydning.

52. Besüden Südfall ligger omtrent $\frac{1}{4}$ Mil syd for

Den Südfall, og strækker sig i Vestnordvest og Østsydøst. 1819 var dens Tilstand som forrige Banke, hvorimod den 1830 havde forbedret sig meget betydeligt.

53. Norderoog var Navnet paa en Banke, der, saavidt jeg kan slutte, maa have ligget mellem Pellworm og Den Norderoog, men allerede før dette Aarhundredes Begyndelse var ødelagt af Sand.

Kort over Østersbankerne.

Kort over Bankerne finder jeg allerede omtalt 1709. Kammeret lod en Deel Aar senere (1724) en Landmaaler „mit *Buziehung* erfahrener *Austernfischer*“ forfærdige et Kort, som dog kun synes at have omfattet nogle af de nordlige Banke*). Disse Kort ere formodentligen tabte; idetmindste har jeg ikke kunnet opspore dem.

For Østersforpagterne og deres Fuldmægtiger maa Kort over Bankerne være temmelig nødvendige eller dog nyttige, og rimeligviis have de derfor almindeligen forget for at forsyne sig med saadanne. Som ovenfor omtalt traf jeg et Kort over Bankerne paa Sylt hos Bestyreren af Østersfiskeriet. Det efter Besigtigelsen 1830 til Rentekammeret indsendte Kort forekommer mig at være en Kopi af et saadant Privatfort, og næppe at kunne gjøre Fordring paa megen Nøjagtighed. Det er i et Par Punkter afvigende fra det bleichenske, men endnu mere fra Inventarierne, da i disse Bankernes Retning ofte angives ganske anderledes end paa Kortet. Grundene siger Indsenderen selv, at han har affat efter gamle Wattfort, og meget kan altsaa deri være afvigende

*) Det betales med 12 Rdlr., hvori ogsaa Rejseomkostninger o. s. v. vare indbefattede.

fra det nu virkelige stedfindende. Et nyt, nøjagtigt og udførligt Kort over Bankerne vilde imidlertid være meget ønskeligt. At paa dette ikke alene Bankernes sande Retning og Udstrækning maatte findes, men at ogsaa Grundene burde være afslagte efter egne Undersøgelser, Dybderne paa det Udførligste og Bestemteste angivne, Bemærkninger om Strømninger, Ebbe og Flod o. s. v. tilføjede, behøver næppe at bemærkes*). Et saadant Kort vilde saavel være en ypperlig Vejledning ved Besigtigelserne, som ogsaa ved Bedømmelsen af disses Resultater; især naar stadigen blev taget Hensyn til de Forandringer, Grunde og Dybder ved forskellige Naturindvirkninger maatte undergaae, og hvorover man saavel ved Forskifters og Forpagters Indberetninger som paa anden Maade maatte søge at indhente Kundskab. Besigtigelserne, hvis Udfald af mange Grunde, hvilke jeg senere skal udvikle, blive saa højt mislige og vanskelige at have nogen Dom over, vilde dog derved idetmindste i et Punkt blive sikkrere. Man vilde ikke længer i Inventarierne træffe de stedse tilbagevendende Bemærkninger: „denne Banke kunde ikke findes, fordi den Forskifter, som forestod forrige Besigtigelse, er død;” eller: „paa denne Banke erholdtes ingen Østers, men Gisserne vidste ikke, om de ogsaa virkeligen havde truffet den**).” Man vilde ikke kunne have nogen Tvivl

*) Det Kort, som ledsager nærværende Afhandling, er efter for lille en Maalestok, til at det kunde give en nøjagtig Fremstilling af de enkelte Banker, om jeg ogsaa formaaede at levere en saadan, hvad dog ikke er Tilfældet. Hensigten med det er ogsaa kun at tjene til Overfugt, og til at forskaffe en tydelig Forestilling om Bankernes Fordeling og Brugbarhed.

**) Dette gjælder naturligvis kun om de mindre betydelige eller ubekendt beliggende Banker, som sjældent eller aldrig besiktes. Som Exempel paa, hvor mangelfulde Kundskaberne ere om saadanne Banker, vil jeg hidsætte ordret et Sted af Inventariet for 1740 (og lignende findes i alle Inventarier) om Bankerne Bøvesten Nordmarsch, Bøosten

om en Banke var ny, eller kun en gammel, forlænge siden forladt, men nu igjen fremtrædende Banke.

Ved Besigtigelsen 1819 paalagdes det Forsifterne inden fire Uger at indsende til Amtstuen Fortegnelse over enhver Bankes Mærker, for at disse i Fremtiden kunde benyttes ved Besigtigelserne. Denne meget gavnlige Bestemmelse synes dog ikke at være efterkommet.

Ostersbankernes Besigtigelse.

Det er en meget gammel Indretning*), at de flensvigiske Banker til visse Tider underkastes en Undersøgelse; naar næmlig en

Nordmarsch og Marschnack. „Disse Banker bleve, fordi de ikke ere af nogen Betydning, visiterede af Forsifterne Lorenz Michelsen fra Romo og Oluff Knuten fra Amrum, efterdi Sylter-Fiskerne ikke længer vidste at finde dem, da der hverken i Winklers eller Schous Forpagtningstid (et Tidsrum af omtrent 30 Aar) var fisket paa dem; men den omtalte Oluff Knuten besindebe sig endeligen paa de gamle Mærker fra mange Aar tilbage. Ligesom da ogsaa allerede i Aaret 1720, ifølge det da oprettede Inventarium, disse Banker vare Sylter-Fiskerne ubekjendte. Men samme (Lorenz Michelsen og Oluff Knuten) kom tilbage med den Efterretning, at de omtalte Banker, uagtet en nøjagtig Undersøgelse, ikke mere havde kunnet findes, men vare bedækkede med Sand, og ingen Østers paa dem at erholde. Derimod anmeldte de omtalte Fiskere, at de havde fundet et vist Sted eller en Banke, Süden Nordmarsch, hvorpaa først var gjort nogle Prøvekast, men derpaa o. s. v. — Oluff Knuten tilføjer endvidere, at han som Dreng for omtrent 50 Aar siden har besfisket denne Banke med sin Fader, og holdt han for, at det kun var et Appendix eller en Rest af Østen Nordmarsch, følgelig ingen egentligen ny Banke, hvilket er saameget troligere, da den ligger nærmest denne.“ Süden Nordmarsch omtales ikke senere. Jeg behøver vel ikke at tilføje, hvorlidet paalidelige Besigtigelser ere, som foretages efter Reminiscencer fra et halvt Aarhundrede tilbage i Tiden.

*) Den gaaer længere tilbage end Begyndelsen af det 18de Aarhundrede.

Forpagter fratræder Forpagtningen, er han pligtig at aflevere Vanterne i lige saa god Tilstand som den, hvori han modtog dem, og det er for at erholde Forvisning om, at dette er Tilfældet, at Vanterne undersøges; ligeledes blive de besigtigede, naar Forpagteren indmelder til Rentekammeret, at Vanterne ved Frost eller lignende Omstændigheder have lidt betydelig Skade*).

Til at foretage Visitationen af Vanterne udsteder Rentekammeret Kommissorium til to**), i Nærheden af Vanterne ansatte, Embedsmænd (f. Ex. Amtsforvalteren i Søndern, Huusfogden o. s. v.). Disse fastsætte Tiden til Besigtigelsen, og underrette saavel den fratrædende som den tiltrædende Forpagter herom, hvilke enten selv eller ved Fuldmagt maa overvære Visitationen. Ligeledes tilsiges Forfiskerne at indfinde sig. Til Grund for Visitationen lægges Protokollen eller Inventariet fra den sidst foretagne Besigtigelse. Før Visitationen begynder, tages Forfiskerne i Ed***). Paa hver Banke stræbes flere Gange (sædvan-

*) Ved Bortforpagtningen af Vanterne 1819 toges dog en fra den tidligere Sædvane noget afvigende Bestemmelse; nemlig den, at Vanterne, dersom de bleve bortforpagtede paa 12 Aar, skulde besigtiges efter 6 Aars Forløb; men dersom de bortforpagtedes paa 20 Aar, da efter 10 Aars Forløb.

**) Enkelte Gange har Antallet ogsaa været større.

***) Forfiskerne sværge „mit solcher Fischei treulich zu verfahren, die Geräthschaften und Fischereisen, wie es sich gebühret, ordentlich und ohne Falsch, auch wie es die Beschaffenheit einer jeden Bank erfordert, wohl sehen und auswerfen; demnächst die Commissairien von allem, und worüber dieselbe uns sonst befragen mögten, aufrichtige Anzeige thun; die jedesmal gefangenen Auster accurat abzählen und alle die dabei vorkommende Umstände von einem neuen Anwachs und die Eigenschaft einer jeden Bank nach deren Länge, Breite und Tiefe, so wie wir es am besten verstehen, zu erkennen geben, nicht weniger wenn neue Auster-Bänke vorhanden, selbige ohne einigen Hinterhalt richtig anzeigen“ o. s. v.

ligen tre) med et eller to Skrabejern: een Gang paa Midten af Banen, og een Gang med hver af Enderne. De nærmere Omstændigheder ved Besikningen *), Antallet af de hver Gang i Skraberne erholdte Østers, Bemærkninger om Banernes Tilstand nedskrives, og saaledes dannes et nyt Inventarium. De Østers, der have Størrelse nok til at være Handelsgods, optegnes under Benævnelsen zahlbar Gut, de mindre som Junggut, Ingelesen benævnes Unwachs, og de tomme, men endnu ved Hængselen sammenhængende, Skaller, hvoraf man, især efter streng Frost, ofte finder en stor Mængde, kaldes Klapschalen (o: Klaffschalen?).

Da de flæsvigste Baner ligge spredte over en temmelig stor Strækning (fra Fano til syd for Pelworm, omtrent 14—15 Mile), da deres Antal ikke er ringe, da Modvind eller Storm undertiden forarsager Ophold: udfordrer Besigtigelsen en lang Tid, og er, som Følge deraf, forbunden med en Deel Omkostninger. I Gjennemsnit kan Visitationstiden anslaaes til omtrent 3 Uger, og de Omkostninger derved, som falde Staten til Last, have ved de senere Undersøgelser udgjort 5—600 Rbdlr.**). Den fra

*) F. Ex. Banen N. N. besiktedes i Begyndelsen af Floden med Strømmen; Vinden var Syd-Sydbøst o. s. v.

**) 1830 udgjorde Omkostningerne næsten 600 Rbdlr.; 1799 beløbe de sig til 312 Rbdlr. G.; 1819 til 545 Rbdlr. 45 Sk. foruden de behørigte Bognpas til Kommissærerne. Et Fartøj, som lejes for hele Besigtigelsestiden, andrager henimod et Par Hundrede Rbdlr.; dette lade Kommissærerne for Rejsetiden indrette med Sengesteder og andre Bequemmeligheder, hvilke Indretninger 1819 beløb omtrent 50 Rbdlr. I Diæter beregnede hver Kommissær sig samme Aar dagligt 3 Species, fordi Rejsen var udenfor Amtet og forbunden „mit vielen Kosten mancherlei Art.“ Omkostningerne ved Besigtigelsen 1777 vare 156 Rbdlr. — En kongelig Skrivelse af 1ste December 1740 lyder saaledes: „Vi bevilge herved allernaadigst, at Kammerraaderne Werfell og Behn, som forordnede Kommissærer til Østersbanernes Undersøgelser, for de

trædende Forpagter betaler Forfisterne og deres Medhjælpere for deres Arbejde ved Besigtigelsen.

Den samme Indflydelse, som Vind og Vejr, Strøm, Ebbe og Flod o. s. v. have paa Udsaldet af Østersfiskeriet i Almindelighed (og som under Beskrivelsen af Fiskeriet nærmere omtales), yttre de ogsaa ved Besigtigelserne. For at Resultaterne skulde kunne være aldeles sikre og nøjagtige, maatte enhver Banke ved enhver Besigtigelse besikkes:

a) omtrent paa samme Steder og i samme Retning. Bankerne ere næmlig ikke lige rige overalt. Vilde vi nu sætte som Regel, at Bankerne overhoved vare rigest i Midten*), hvorimod Østerferne forefandtes sparsommere mod Bankens Guder og Kanter; saa bliver det aabenbart, at der vil komme

derved tilbragte Dage dagligt skulle nyde i Diæter 2 Rdlr.; og altsaa tilsammen for 23 Dage 92 Rdlr.; fremdeles Jørgen Pedersen for hans store Fartøj, hvilket Kommissærerne have brugt til den fornødne Bekvemmelighed 104 Rdlr. Angaaende de øvrige 108 Rdlr. 8 Sk., som Forfisterne og deres Medhjælpere fordre, maa disse Folk henvende sig til den afgangende Forpagters Arvinger, hvem desuden Bankernes kontraktmæssige Aflevering paaligger, og som ere pligtige til, paa bedst mulige Maade at affinde sig med disse." En Egl. Resolution af 7de December 1756 bestemmer ligeledes 2 Rdlr. i Diæter for Kommissærerne og for Fartøjet 4 Rdlr. dagligt, men tilføjer, at der Intet kan indrømmes Kommissærerne i Tjener-Kostpenge, Skrivergebyr, Transportbaad til Viktualier eller lignende Udgifter.

*) Herfra kan dog gives mange Undtagelser. Som Exempel vil jeg anføre, at der om Banken Besyden de Wyck ved Besigtigelsen 1720 bemærkedes, at den ved den store Flod i Midten var bleven bedækket med en betydelig Mængde Sand, hvorved en stor Deel af Banken var tabt. Her var altsaa Forholdet blevet omvendt. Om neue Hunte fortælles i et af Inventarierne, at denne Bank var tyndt besat med Østers og laae meget spredt. Det er let at indsee, at en til paalidelige Resultater ledende Besigtigelse ikke kan foretages uden fuldstændig Rundskab om saadanne Forhold.

et noget forstjælligt Resultat ud (naar vi iøvrigt tænke alle Forhold lige) efter de forstjællige Steder, paa hvilke Jernene udkastes. Ligeledes maa det give et meget forandret Resultat (især ved smalle Banker), om Banken besikkes efter Længden eller Breden. Antager jeg ogsaa, at man havde den nøjagtigste Kundskab om Bankerne og at Inventarierne altid, til Underretning ved en paafølgende Besigtigelse, indeholdt bestemt Angivelse af de Punkter, paa og de Retninger, i hvilke enhver Banke var besikket, saa vilde dog, efter den nuværende Besikkningsmaade, Vind, Strøm o. s. v. i de allerfleste Tilfælde gjøre det umuligt eller forbundet med megen Tidsspilde at foretage en følgende Besikking ganske overensstemmende med en foregaaende.

b) Om trent med samme Vind. Jeg taler ikke her om Vindens Retning, hvis Indflydelse er antydnet under foregaaende Punkt, men om dens Styrke. Almindeligen bruges to Skraber ved Besigtigelsen, men er Vinden for svag, maa man lade sig nøje med een Skrabe, og undertiden endog saa ro med denne istedetfor at sejle. Er Vinden for stærk, springe Skraberne op og ned, og hindres derved for en Deel i at fatte Østerferne.

c) Med samme Strøm. Har man Strømmen med sig, faaer Besikkingen et andet Udfald, end naar Strømmen er mod.

d) I lige lang Tid. Resultatet maa naturligviis blive forstjælligt, naar man lader Skraberne drive 2 Minuter, 5 Minuter eller 10 Minuter, under den Forudsætning næmlig, at Banken er saa stor, at Skraberne ere paa Banken hele den Tid, de drive. Denne Omstændighed har, i Forening med de foregaaende, til sine Tider foranlediget Bepværing. Saaledes klagede en Windler, som 1728 fratraadte Østersforpagtningen, over*), at han ved Besigtigelsen var forurettet: „paa Ged og Samvittighed vil jeg i min Dødsstund bekræfte,” siger han, paa sin sæd-

*) I Skrivelse til Rentekammeret af 17de August 1728.

vanlige pathetiske Maade, „at samtlige Banker kunde have været afleverede langt stærkere, efter deres sande Tilstand, dersom Gisskerne havde iagttaget deres Pligt rigtigt. Men det faldt alt for aabenbart i Dinene hos dem, at de tilbode den opgaaende Sol, og i deres Forretning have fulgt Ordsproget: hvis Brød jeg spiser, dens Sang jeg synger*); og maa jeg især meget heftigt klage over de Sylter Gisskere og deres alt for mærkelige Partisthed.” — — Et af hans fornemste Ankepunkter var, at de, tværtimod hvad ellers ved Besigtigelserne plejede at finde Sted, kun havde ladet Skraberne drive et eller to Minuter.

Foruden de anførte Omstændigheder kunne endnu adskillige andre, sjøndt mindre betydelige, bidrage til at gjøre Udfaldet af en Besigtigelse usikkert. Har f. Ex. Strømmen bedækket en Banke med Tang, saa vil dette hindre Skraberne i at tage fat i Grunden, og altsaa forårsage et ugunstigt Resultat.

Det kan ingen Tvivl være underkastet, at de ovenangivne Omstændigheder kunne gjøre det vanskeligt, ja endog ofte umuligt, efter Besigtigelsesforretningerne at slutte sig til en eller anden Bankes virkelige Tilstand, og om den, sammenlignet med en tidligere Besigtigelse, har vundet eller tabt. — Efterat den oftere omtalte Winckler paa ny havde tiltraadt Forpagtningen af Østersbankerne 1740, erklærede han, i en Skrivelse til Renteskammeret angaaende Bankernes Tilstand, at der ved Besigtigelserne kun kunde naaes et eneste sikkert Resultat; nemlig det, at den Banke, hvorpaa man stedse erholdt mange Østers, ogsaa kunde besiddes meget; og den derimod, hvorpaa altid erholdtes faa Østers, ikke. Uagtet nu dette vistnok er for stærkt og for almindeligt udtrykt, nedes man dog i de fleste Tilfælde til at sande

*) Det kunde nemlig ansees at være fordeelagtigt for den tiltrædende Forpagter, at Bankerne afleveres i en tilsyneladende saa svag Tilstand som muligt. Desto mindre har han at svare til, og desto mere kan han altsaa lade fiske.

hans Ord, naar man vil gaae ind i det Enkelte ved en Besigtigelse.

Naturligviis maa nu det Spørgsmaal paatrænge sig, om Besigtigelserne ikke kunde gives en saadan Indretning, at Resultaterne kunde blive sikke, og nøjagtige, endog i det Enkelte. Jeg mener, at dette endog uden stor Vanskelighed kunde bevirkes. Dog maatte vistnok nøjagtige Kort over Bankerne, Angivelse af deres Mærker, og hvad videre hører til fuldstændig Kundskab om disse, lægges til Grund for enhver Besigtigelse. Men, naar man først har denne solide Grundvold, skulde jeg troe, at næsten alle de øvrige Misligheder kunde undgaaes ved at roe under Besigtigelsen istedetfor at sejle. Naar der roes, kan man altid besikse Bankerne paa hvilket Sted og i hvilken Retning, man ønsker; man kan altid bruge det samme Antal Skraber, og altid roe disse frem med omtrent lige Kraft. Den Ulighed, som Strømningerne kunne foraarsage, vilde for en stor Deel kunne undgaaes ved at besikse enhver Banke til samme Tid med Hensyn til Ebbe og Flod. Besigtigelserne burde altid foretages paa den Tid af Sommeren, da Vejret er bedst og mest stadigt. Jeg skulde være tilbøjelig til den Mening, at man burde indskrænke sig til at bruge een Skrabe, men derimod paa hver Banke gjøre fem Streg eller, hvor Bankens Størrelse udfordrede det, endnu flere. For at ikke ulige Meninger om, hvilke Østers der maatte betragtes som fuldvorne og hvilke som unge, skulde kunne gjøre Resultaterne vaklende, burde et bestemt Tværmaal afgjøre dette*). Endelig troer jeg, at det vilde være fordeelagtigt at udelukke ikke alene alle de tilintetgjorte, men ogsaa de flette og ubetydelige Banker fra Besigtigelserne. De burde vistnok anføres paa Kor-

*) Ved Besigtigelserne kunde tvistige Tilfælde med Letthed afgjøres ved en justeret Ternring: de Østers, der kunde falde gennem denne, maatte betragtes som Junggut, de øvrige som Zahlbar Gut.

tet*); de kunde ved Licitationen bortforpagtes med de øvrige; men for at udelukke dem fra Besigtigelsen tale flere Grunde. Visitationen vilde i saa Tilfælde kunne tilendebringes i meget kortere Tid, og vilde maaskee, som Følge deraf, blive udført med større Iver og Nøjagtighed**). Alt, hvad der blev vundet i Tid, blev tillige besparet i Omkostninger***). De smaa og ubetydelige Banker besiftes ialmindelighed slet ikke, og ere altsaa Forpagteren ganske ligegyldige; dersom der imidlertid, som Følge af gunstige Omstændigheder (milde Vintre o. s. v.), er voret en Deel Østers til paa dem, og de altsaa ved Besigtigelsen vise nogen Rigdom, understøtte de Forpagteren til at erholde et gunstigt

*) Blandt andet ogsaa for at forhindre, at gamle Banker ikke skulle blive anmeldte som nyopdagede.

**) Man kunde ikke finde det besønderligt, om Embedsmænd, der ere aldeles uvante til Søen, maaskee tillige aldbrende og spagelige, holdt det for temmelig ubehageligt, at bortkaldes fra deres Familiekreds og sædvanlige Beskæftigelser, for at tumles 3 til 4 Uger omkring paa Søen i et maadeligt Fartøj, og derfor søge jo før jo heller at faae Ende paa denne Forretning.

***) Allerede 1740 tilraadebe Besigtigelseskommissionen ved fremtidige Besigtigelser til Besparelse af Omkostninger ganske at forbigaae Bankerne Lundwig, Goosewater, Benorden Nishorn, Gewesten Nordmarsch, Beosten Nordmarsch, Marschnack, Oddelo, Butensand og Tordsand, og udelade dem af Inventariet, da de deels vare tilintetgjorte, deels kun meget faa Østers fandtes paa dem (et Par af disse have dog holdt sig, skjøndt de kun ere middelmådige). Og Kommisærerne foretage ofte paa egen Haand lignende Indstrækninger. Man læser derfor ofte i Inventarierne: „da Forfisterne erklærede, at Banken N. N. ingen Østers havde, vilde vi ikke spille Tiden med at besigtige den;“ eller: „da Banken N. N. ligger saa langt borte, og er ubetydelig, saa sendte vi en af Forfisterne hen at foretage Besigtigelsen for at spare Tid.“ At imidlertid flige Vilkaarligheder spække Resultatets Paalidelighed, kan ikke nægtes.

Hovedresultat *); ere de derimod ved Frost eller andre Omstændigheder tilintetgjorte, er det Forpagteren ligegyldigt; thi han lader i saa Tilfælde Forfiskerne aflægge Ed paa, at disse Banker i hans Forpagtningstid ikke ere befiskede. Ved blot at holde sig til de vigtige og vitterligen af Forpagteren befiskede Banker, vilde man tillige kunne underkaste disse en langt nøjagtigere Under søgelse, og derved blive sikkrere om deres sande Tilstand. — Ved Besigtigelsen 1830 erklærede Forfiskerne angaaende de tilintetgjorte Banker Lillehoe, Nissøer, Lundwig, Kielsand, Østen Mans, Nordstelle, Lorenz Michelsens Stelle, Tagholm, Rømerlei, Nape og Schmaltiefskant, at det ikke vilde kunne nytte at forplante Østers derhen, fordi de oven nævnte Steder ligge for højt, og ere bedækkede af Glis og Sand. — Det Samme synes at gjælde mere eller mindre om endnu en halv Snees Banker, uden at det dog er muligt at fælde nogen afgjørende Dom, før man besidder detailleret Kort over Bankerne med nøjagtige Dybdeangivelser og Bemærkninger over Strømnin gernes Bestaenhed og Virkninger. Ved at forbigaae alle saa danne Banker ved Besigtigelsen, vilde Forretningen gjøres langt simplere, og Resultaterne blive paalideligere.

Maafee vilde man, og vistnok med Ret, indvende mod denne Udelukken af en Deel Banker, at de følgende Tabeller netop vise, hvor ledes mange Banker ved een Besigtigelse ere flette eller endog aldeles tomme **), medens de ved en anden have en temmelig Overflodig hed paa Østers, og at det saaledes maafee kunde træffe, at een eller flere af de udelukkede Banker senere kunde blive brugbare, ja vel endog fortræffelige, ligesom Erfarenheden har lært, at ypperlige Banker ere blevene flette og selv aldeles tilintetgjorte. Jeg

*) Eller rettere et for gunstigt Hovedresultat; thi de ubetydelige Banker ere almindeligen de, som ved første strenge Frost fryse bort.

**) Her burde man rigtignok fremfor Alt være sikker paa, at de ogsaa virkelige ere trufne ved Besigtigelsen.

II. Tabellariet Overfigt af det, ved de fteevigtte Øftersbanfers Befigtigelfe i Marene 1795, 1799, 1819 og 1830, udkomne Refultat.

Bankernes Navne.	1795		1799		1819		1830		Summa	Mid- del- tal
	Guldbaar	Zung- Gul	Guldbaar	Zung- Gul	Guldbaar	Zung- Gul	Guldbaar	Zung- Gul		
1. Lilleboe	4	4	3	3	0	0	0	0	7(:4)	1 $\frac{1}{2}$
2. Niefper	3	0	8	2	0	0	0	0	11(:4)	2 $\frac{1}{4}$
3. Lundwig	4	5	0	0	0	0	0	0	4(:4)	1
4. Kieffand	0	6	13	0	0	0	0	0	6(:4)	1 $\frac{1}{2}$
5. Ofen Wang	5	4	0	0	0	0	0	0	5(:4)	1 $\frac{1}{4}$
6. Nordftelle	11	6	3	3	0	0	0	0	14(:4)	3 $\frac{1}{2}$
7. Lorenz Michelfens Etelle	0	0	23	4	0	0	0	0	23(:4)	5 $\frac{3}{4}$
8. Tagholm	0	0	0	0	2	1	0	0	2(:4)	$\frac{1}{2}$
9. Komerlei	0	0	0	0	0	12	0	0	0	0
10. Aape	6	1	0	0	11	7	0	0	11(:4)	2 $\frac{3}{4}$
11. Sorbfand	0	0	0	0	1	3	6	0	6(:4)	1 $\frac{1}{2}$
12. Nordoft Lift	0	0	0	0	0	1	21	2	92(:4)	23
13. Peter Müllers Etelle	0	0	70	17	0	0	12	0	17(:4)	4 $\frac{1}{4}$
14. Nord Fohllöh	0	0	0	0	5	0	161	64	565(:4)	141 $\frac{1}{2}$
15. Gyd Fohllöh	236	26	37	16	131	20	27	42	98(:4)	24 $\frac{1}{2}$
16. Buntje	87	461	0	0	35	7	40	3	673(:4)	168 $\frac{1}{4}$
17. Feghorn	143	87	109	19	277	37	89	9	618(:4)	154 $\frac{1}{2}$
18. Kayde Mochels Etelle	266	171	14	10	76	0	0	14	356(:4)	89
19. Dracht	0	0	0	0	5	4	0	0	5(:4)	1 $\frac{1}{4}$
20. vanderbiew	63	91	18	33	17	0	19	4	110(:4)	27 $\frac{1}{4}$

**II. Tabellariisk Oversigt af det, ved de flensborgske Østersbankers Besigtigelse
i Aarene 1795, 1799, 1819 og 1830, udkomne Resultat.**

Bankernes Navne.	1795		1799		1819		1830		Sum- ma	Mid- del- tal	
	Indtægt	Udgift	Indtægt	Udgift	Indtægt	Udgift	Indtægt	Udgift			
1. Billehoe	4	4	3	3	0	0	0	0	7(+4)	1 1/2	
2. Niesper	3	0	8	2	0	0	0	0	11(+4)	2 1/2	
3. Pundwig	4	5	0	0	0	0	0	0	4(+4)	1	
4. Kiehsand	0	0	6	13	0	0	0	0	6(+4)	1 1/2	
5. Osten Mano	5	4	0	0	0	0	0	0	5(+4)	1 1/2	
6. Nordstille	11	6	3	3	0	0	0	0	14(+4)	3 1/2	
7. Lorenz Michelsens Støtte	0	0	23	4	0	0	0	0	23(+4)	5 1/2	
8. Tagholm	0	0	0	0	2	1	0	0	2(+4)	1/2	
9. Kometlei	0	0	0	0	0	12	0	0	0	0	
10. Kape	0	1	0	0	11	7	0	0	11(+4)	2 1/2	
11. Nordstille	0	0	0	0	1	3	6	0	6(+4)	1 1/2	
12. Nordstøt Ust	0	0	70	17	0	1	21	2	92(+4)	23	
13. Peter Müllers Støtte	0	0	0	0	5	0	12	0	17(+4)	4 1/2	
14. Nord Høllsh	236	26	37	16	131	20	161	64	565(+4)	141 1/2	
15. Syd Høllsh		0	0	35	7	27	42	98(+4)	24 1/2		
16. Høllsh	87	461	183	119	363	173	40	3	673(+4)	168 1/2	
17. Lørdag	143	87	109	19	277	37	89	9	618(+4)	154 1/2	
18. Lørdag Michels Støtte	266	171	14	10	76	0	0	14	35(+4)	89	
19. Dracht	0	0	0	0	5	4	0	0	5(+4)	1 1/2	
20. Pandebied	63	24	18	33	17	0	12	4	110(+4)	27 1/2	
21. Stenack	261	106	236	56	53	79	11	4	561(+4)	140 1/2	
22. Stenack Steert	0	0	45	29	11	5	0	0	56(+4)	14	
23. Diepfelle benorden Fohde	72	40	0	0	116	46	76	64	264(+4)	66	
24. Tidam Diep	11	48	0	0	102	8	58	30	171(+4)	42 1/2	
25. Andreas Hansens Støtte	226	30	108	16	0	0	50	1	384(+4)	96	
26. Rantumsh	183	115	28	40	0	0	174	28	385(+4)	96 1/2	
27. Lorenz Peter Truellsens Støtte	80	34	4	2	0	0	0	0	84(+4)	21	
28. Tschand	185	21	287	23	66	10	75	32	614(+4)	153 1/2	
29. Grünbank	Det.	Det.	Det.	Det.	Det.	Det.	Det.	Det.	67	67	
30. Røde Bank	48	33	8	2	80	32	12	6	148(+4)	37	
31. Hornum bin. de Revel	157	31	144	271	0	0	71	10	372(+4)	93	
32. Hornum bin. de Revel	0	0	0	0	40	10	54	0	94(+4)	23 1/2	
33. Diepfadt under d. neuen Hafen	165	22	16	0	17	7	0	0	198(+4)	49 1/2	
34. Under der Schutter	209	74	3	0	7	0	0	0	219(+4)	54 1/2	
35. Morum Dobtief	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	
36. Döbelsch	274	6	106	1	62	6	21	4	453(+4)	113 1/2	
37. Rutenand	181	11	52	2	21	0	11	3	268(+4)	67	
38. Kofel Pahlen	66	2	85	4	17	0	52	14	220(+4)	55	
39. Bewesten Anrum	145	27	95	15	102	197	67	3	409(+4)	102 1/2	
40. Gosswater	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	
41. Benorden de Rishorn	0	0	1	0	13	5	38	18	52(+4)	13	
42. Mittelgrund	64	12	0	0	114	59	2	8	180(+4)	45	
43. Rishorn befuden	0	0	170	28	122	63	20	157	312(+4)	78	
44. Benorden de Wylt	0	0	475	52	42	24	71	26	588(+4)	147	
45. Döbelsch	33	26	14	0	70	2	8	0	125(+4)	31 1/2	
46. Befuden de Wylt	30	44	158	23	24	4	23	3	235(+4)	58 1/2	
47. Nieflum Ufer	70	49	36	5	3	0	0	0	109(+4)	27 1/2	
48. Reepwatt	End	nu	ifke	op	baget	193	61	27	12	220(+2)	110
49. Bewesten Nordmarsch	0	0	6	1	94	65	43	7	143(+4)	35 1/2	
50. Schmaltefskant	13	2	5	0	24	19	1	0	43(+4)	10 1/2	
51. Frederik den 6te Bank	190	38	53	3	91	7	279	40	613(+4)	153 1/2	
52. Marschack	230	54	0	0	36	26	23	4	289(+4)	72 1/2	
53. Silberau	195	59	92	5	93	41	47	41	327(+4)	81 1/2	
54. Renssalig	End	nu	ifke	op	baget	87	17	51	71	138(+2)	69
55. Langenees	221	106	4	7	213	48	28	12	466(+4)	116 1/2	
56. Erich Jannens Bank	End	nu	ifke	op	baget	87	17	34	17	17	17
57. Süßfall	23	26	0	0	3	0	11	4	37(+4)	9 1/2	
58. Befuden Süßfall	0	0	0	0	1	0	94	8	95(+4)	23 1/2	
59. Norderrög	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	
Summa	3202	1115	2705	824	2840	1950	1106	803			

I. Tabellariif Oversigt af Resultaterne ved de flestvigste Østersbankers Besigtigelse
i Aarene 1709—1771 inklusive.

Nar	1709	1714	1720	1725	1728		1730		1734		1740		1756		1771									
Bankernes Navne.	Fuld	vor	ne	D	stærk	Bøllbar Gut	Qunge- gut	Bøllbar Gut	Qunge- gut	Bøllbar Gut	Qunge- gut	Bøllbar Gut	Qunge- gut	Skap- fen	Bøllbar Gut	Qunge- gut	Bøllbar Gut	Qunge- gut	Summa	Mid- del- tal				
1. Elisehoe	Den	ne	Ban	ke	var	end	nu	ikke	op	da	get	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0			
2. Niesfor	0	0	0	0	41	3	0	0	0	0	8	6	25	3	1	119	7	171(6)	24½	28½				
3. Lundvig	end	nu	ikke	opd.	6	0	0	0	0	0	0	0	0	0	50	33	33	4	89(6)	14½				
4. Ricksamb	0	0	0	0	111	8	0	0	0	0	7	1	0	0	0	119	119	49	237(6)	39½				
5. Sundeshol	if	fe	op	baget	175	31	0	0	0	0	24	12	22	Kun.	ikke	1	ang.	199(4)	49½	49½				
6. Osten Wano	0	7	0	17	157	50	46	28	30	19	13	4	35	4	0	0	0	0	274(8)	34½				
7. Nordstalle	0	99	0	486	675	150	430	120	561	131	165	115	351	106	42	194	37	3016(8)	377	377				
8. Lorenz Michsens Støtte	if	fe	opda	get	255	25	145	0	36	36	1	4	0	219	71	379	29	1035(6)	172½	172½				
9. Reieby Loh	0	42	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	42	42	42				
10. Bæcke	0	80	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	80	80	80				
11. Bagholm	0	75	0	262	577	240	316	0	598	137	370	177	163	381	251	388	37	2967(8)	370½	370½				
12. Romerle	ikke	opda	get	105	257	6	28	1	38	7	70	33	83	over	flit	ket	7	0	498(5)	99½				
13. Rene Kapeland	0	101	0	96	495	27	158	0	769	370	181	26	90	206	30	7	0	1913(8)	239½	239½				
14. Alte Kapeland	0	9	0	62	386	42	174	0	885	161	52	31	112	over	flit	ket	0	1568(6)	261½	261½				
15. Tordland	186	0	159	0	255	187	77	108	7	0	0	0	0	0	0	0	0	684(8)	85½	85½				
16. Peters Møllers Støtte	end	ik	af	st	ke	Hof.	699	6	220	77	873	167	496	262	173	234	20	0	2522(6)	420½	420½			
17. Høfshol	185	143	196	188	376	12	85	39	869	123	284	200	66	438	16	681	304	3457(10)	344½	344½				
18. Alte Hunte	6600	63	662	775	20	257	67	907	162	313	141	130	728	99	930	66	5560(10)	556	556	556				
19. Neue Hunte	87	625	215	278	58	98	97	446	712	10	17	67	8	0	1	0	0	1623(10)	162½	162½				
20. Teghorn	14	0	29	0	6	0	0	25	15	33	161	5	383	204	587	248	1077(8)	134½	134½	134½				
21. Tande Nichols Støtte	ikke	opt.	i	Anne	ntar.	852	272	256	562	1115	392	541	318	342	160	33	19	0	2943(16)	190½	190½			
22. Die Dracht	80	0	471	0	1496	125	313	62	1497	215	94	50	176	45	8	0	0	3996(8)	199½	199½				
23. Vandeby	577	0	856	0	839	568	565	62	1851	119	320	660	350	181	32	291	3	5480(8)	685	685				
24. Vandeby Støtte	ikke	adst.	fra	ya	ande.	170	12	35	2	208	48	73	79	65	ikke	1	ang.	186(4)	121½	121½				
25. Stenack	673	0	875	0	277	337	158	69	465	90	118	26	110	149	35	607	197	3322(8)	115½	115½				
26. Diepfelle benorden Gehrde	ikke	opda	get	0	11	0	0	0	0	0	5	0	12	0	0	116	27	134(7)	19	19				
27. Gidmann Diep	18	0	22	0	42	21	9	3	293	39	16	3	10	0	0	646	31	846(8)	105½	105½				
28. Andreas Hansens Støtte	0	Den	ne	2	an	fe	var	it	fe	td	li	ge	re	op	da	get	466	90	466	166				
29. Rantum Loh	54	0	100	0	92	29	43	2	114	20	113	38	21	390	0	321	15	1257(8)	157½	157½				
30. For. Pet. Truellsens Støtte	0	if	fe	0	op	da	get	end	nu	0	0	0	5	92	123	27	128(2)	64	64	64				
31. Lehnland	0	301	0	169	192	0	161	24	738	155	584	62	60	148	116	323	39	2916(8)	361½	361½				
32. Rode Wanke	10	0	50	0	0	0	5	3	0	0	25	4	2	1	1	0	0	91(8)	11½	11½				
33. Hønum bin. de Rovel	35	0	376	0	98	0	29	1	74	0	35	5	7	143	1	335	6	1125(8)	140½	140½				
34. Hønum buten de Rovel	579	0	768	0	329	0	203	4	533	261	318	12	23	270	183	131	38	3131(8)	391½	391½				
35. Diepfstadt unt. d. neu. Hafen	23	0	112	0	28	1	5	3	218	133	165	1	19	78	31	364	19	993(8)	124½	124½				
36. Under der Schutter	man	bay	de	end	nu	it	fe	op	da	get	den	ne	Ban	fe	761	52	761	761	761	761				
37. Mortum Todtief	42	0	327	0	47	40	35	51	53	70	21	2	154	59	24	7	2	591(8)	73	73				
38. Ddeleoh	38	0	3	0	3	31	0	0	44	8	0	0	0	0	0	0	0	88(5)	17½	17½				
39. Burenfand	39	0	102	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	13(4)	35	35				
40. Benfens Amrum	0	87	0	134	208	30	155	31	797	39	606	17	239	289	29	816	58	3092(8)	386½	386½				
41. Godeater	4	0	1	0	0	0	0	0	Den	ne	Ban	fe	unde	ikke	1	ang.	1	5(3)	1½	1½				
42. Benorden de Niesborn	333	0	226	0	2	5	16	62	0	0	0	1	0	1	0	0	4	1	282(8)	34	34			
43. Niesborn befynd	0	1092	0	378	171	40	75	382	174	205	99	68	76	23	6	2	2512(8)	314	314	314				
44. Benorden de Wyck	438	0	1450	0	1191	365	210	223	853	445	405	23	102	383	61	33	8	4993(8)	624½	624½				
45. Ddelehorn	28	0	76	0	91	94	165	211	14	4	149	29	41	38	13	1	0	562(8)	70½	70½				
46. Høfiden de Wyck	748	0	296	0	947	240	115	85	738	731	218	4	50	240	49	301	61	3603(8)	450½	450½				
47. Niesblum Ufer	134	51	70	198	570	123	66	154	0	0	10	4	2	39	38	202	189	1340(10)	134	134				
48. Benfens Nordmarfch	36	0	36	0	49	12	164	vefo	r	deba	ffet	meb	Ca	ad	390	364	0	0	511(8)	63½	63½			
49. Benfens Nordmarfch	8	0	27	0	17	9	0	0	Kunbe	ikke	24?	7?	22?	73	17	113	24	240(8)	30	30				
50. Marfchack	2	0	4	0	0	0	0	Den	8	Bed	iggenb	eb	da	r	alle	3ifte	rne	u	beffe	abt	0	0	6(3)	2
51. Amrum Haven	0	43	0	157	351	51	45	173	510	39	181	118	58	308	920	253	219	1818(8)	231	231				
52. Mittelgrund	ikke	opda	get	?	147	69	0	0	166	113	54	17	168	196	376	19	21	651(7)	93	93				
53. Stenabshø	0	End	nu	it	fe	0	op	da	get	0	1	0	2	0	0	0	0	1(3)	3	3				
54. Schmaltefakant	0	84	0	160	189	11	93	17	33	7	55	2	19	0	0	83	29	697(8)	87½	87½				
55. Sidsfall	110	0	161	0	18	22	0	0	0	0	50	35	25	42	18	52	78	436(8)	54½	54½				
56. Høfiden Sidsfall	0	End	nu	it	fe	op	da	get	0	481	205	320	147	100	26	105	654(3)	218	218	218				
57. Nordroog	0	End	nu	it	fe	op	da	get	0	0	0	181	8	130	207	311(2)	155½	155½	155½	155½				
Summa	4494	1274	8247	3019	14380	3445	5394	2602	16770	5205	7185	3007	3796	6793	3333	9987	2362							

I. Tabellariet Overfigt af Resultatene ved de flebfigfte Skerfbanters Befigigelfe i Marene 1709—1771 inflyffe.

	Mar	1709	1711	1720	1725	1738	1750	1761	1771	1785	1807	1819	1831	1843	1855	1867	1879	1891	1903	1915	1927	1939	1951	1963	1975	1987	1999	Summa
42. Benorden be Stiehorn	333	0	226	0	2	5	16	62	0	174	205	99	68	76	0	23	6	1	282	34								
43. Stiehorn bebyen	438	0	1092	0	378	174	40	75	382	174	405	23	102	383	61	33	8	2512	314									
44. Benorden be Styd	28	0	1450	0	1191	365	240	223	853	445	149	29	41	38	13	1	0	4993	624									
45. Dobehorn	718	0	296	0	91	94	165	211	14	4	218	4	50	39	49	301	64	562	70									
46. Stieffen be Styd	134	51	70	198	947	240	115	85	738	731	10	4	2	39	38	202	189	3603	450									
47. Stieffum lifer	36	0	36	0	570	123	66	154	0	0	10	4	2	39	38	202	189	1340	134									
48. Stieffum Stieffum	8	0	27	0	49	12	11	154	0	0	10	4	2	39	38	202	189	511	637									
49. Stieffum Stieffum	2	0	4	0	17	9	0	0	0	0	10	4	2	39	38	202	189	240	30									
50. Stieffum	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	6	2									
51. Stieffum	0	43	0	157	351	51	45	173	510	39	181	118	58	308	920	253	249	1848	231									
52. Stieffum	0	0	0	147	69	0	0	0	166	113	54	17	168	196	376	19	21	651	93									
53. Stieffum	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	2	0	0	0	0	1	0									
54. Stieffum	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	2	0	0	0	0	0	0									
55. Stieffum	110	0	164	0	189	11	93	17	33	7	55	2	19	0	0	83	29	697	87									
56. Stieffum	0	0	0	0	18	22	0	0	0	0	50	35	25	42	18	52	78	436	54									
57. Stieffum	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	481	205	320	147	100	26	105	654	218									
Summa	4494	1274	8247	3019	14380	5394	2602	16770	5205	7185	3007	3796	6793	3333	9987	2362	282	34										

tor ikke nægte Muligheden heraf, men det er heller ikke min Mening, at man ganske skal tage disse Banker af Sigte. Det er Østersforpagterens Fordeel, at have saa mange brugbare Banker, som muligt, til sin Disposition, og Østersforpagterne pleje derfor, selv eller ved deres Forvalter, at foretage en aarlig Besigtigelse af Bankerne i Sommermaanederne; det kunde maaskee uden Vanskelighed paalægges dem, selv eller ved Forfisserne, at indsende en aarlig Beretning om alle Bankernes Tilstand *). Ligeledes maatte det vistnok ansees som et ypperligt Middel til saavel at erholde Underretning om Bankernes Tilstand, som Betyrsggelse for at de ikke ødelagdes, og Kundskab om, hvor stor en Afgift de kunde bære, dersom det gjordes til et af Forpagtningsvilkaaene, at Forpagteren hvert Aar i Maj Maaned skulde indsende en beediget Angivelse af, hvormange Tønder Østers han havde ladet fiske paa hver Banke i enhver af de 8 forløbne Fjffemaaneder. Skulde denne Fremgangsmaade, hvorimod dog intet Betydeligt forekommer mig at kunne indvendes, ikke findes passende, synes det i flere Henseender tilraadeligt, igjennem Soldopgiwelser at forstasse sig en nogenlunde nøjagtig Underretning om det hvert Aar fiskede Kvantum, skjøndt disse Opgiwlser ingenlunde kunne erstatte de førstommeldte, men hellere kunde bruges i Forening med disse, og som et Slags Kontrol over dem.

Efter disse Bemærkninger over Besigtigelsen i Almindelighed, vil jeg paa to Tabeller hidsætte Resultaterne af de Besigtigelsen, som omtrent i et Aarhundrede ere foretagne.

*) Bilde man ikke ansee saadanne Beretninger for tilstrækkelige, skjøndt man deels, ved at foreskrive en bestemt Form for dem, kunde gjøre dem instruktive, deels, ved at lade dem stee under Eeds Tilbud, kunde give dem Paalidelighed; saa kunde man samtidigt erholde Underretning om i det Mindste en stor Deel af Bankerne fra vedkommende Embedsmænd paa Stedet, s. Ex. over de fangste Banker fra Birkerdommeren paa Fang, hvem det i tidligere Dage har tilkommet at besigtige disse Banker o. s. v.

Til Oplysning af Tabellerne maa nogle Bemærkninger tilføjes:

1. At kun omtrent Halvdelen af Rubrikkerne for Aarene 1709, 1714, 1720 og 1725 ere udfyldte, grunder sig derpaa, at Bankerne Aarene 1709 og 1714 vare deelte mellem Kongen af Danmark og Hertugen af Holsteen, og altsaa besigtigedes af forskjellige Embedsmænd til forskjellige Tider. I Aarene 1720 og 1725 vare Bankerne vel blevene forenede under Kongen af Danmark, men da de vare bortforpagtede paa ulige Terminer, maatte de endnu besigtiges særskilt. At et Par af Bankerne (Hohlloh, Hüntje o. s. v.) forekomme dobbelt, finder sin Forklaring deri, at begge Parter gjorde Fordring paa disse, og lode fiske paa dem.

2. Bankerne Reischbyloh og Hacke forefindes ene og alene i Inventariet 1714. Disse vare næmlig Privatejendom til Grevfabet Schackenburg, og kunde altsaa ikke blive Gjenstand for nogen Besigtigelse fra det Offentliges Side, efter at den grevelige Familie havde afgivet de dem for en Tid indrømmede kongelige Østersbanke (mere herom i tredie Afdeling). Hacke skal have været landfast med Vallum; Reischbyloh maa rimeligviis have ligget nær ved Nordstalle. Jeg formoder, at begge disse Banker for længe siden ere tilintetgjorte.

3. En Sønderlighed er det, at man, som første Tabel antyder, paa samme Tid fra den hertugelige Side ansaae Hüntjerne for een Bank, fra den kongelige derimod for to.

4. En nøjagtig Angivelse af de unge, til Handelsbrug endnu udnyttede Østers (Junggut), som man ved Besigtigelserne erholdt i Skraberne, begyndes først med Inventariet af 1728, og findes senere som fast Rubrik i alle følgende Inventarier. Med Hensyn til Resultatet af denne Angivelse, maa dog bemærkes, at den altid bliver en Deel Vilkaarlighed underkastet, saalænge intet bestemt Maal havees for Handelsgodset. Derfor finder man ogsaa Klage fra en tiltrædende Forpagter (Winckler) over, at me-

get Tunggut ved Besigtigelsen var regnet for Zahlbar Gut (Handels gods), for at aflevere Banterne i en tilsyneladende bedre Tilstand, end den virkelig stedfindende.

5. Uagtet der, især i senere Inventarier, altid plejer at angives, naar endeel Klapfalter erholdes i Skraberne, er det kun i sjældne Tilfælde, at en nøjagtig Tælling af disse finder Sted, nemlig naar en Forpagter vil retfærdiggjøre sig for den Bestyldning, at have fisset Banterne tomme, og godtgjøre, at det er Frost, som har ødelagt dem. I Vinteren 1739—1740 havde Banterne lidt meget ved Frost, og ved den paafølgende Besigtigelse anstilledes første Gang en ordentlig Tælling af Klapfalterne. *)

6. Hundsløh, som fremtræder, men ogsaa forsvinder, paa første Tabel, maa ikke sammenblandes med Nordost List paa anden Tabel, hvilken ogsaa undertiden, men maaskee ved en Forverling, tillægges dette Navn. Hundsløh laae nord for Mangø.

7. Mittelgrund paa første Tabel, hvilken laae nær Banthen Alnrum Haven, er aldeles forskjellig fra den paa anden Tabel anførte. Maaskee er den tilintetgjort ved Frost, som den skal have været meget udsat for.

*) Det kan maaskee være dunkelt, hvorledes Klapfalterne kunne tjene til Retfærdiggjørelse for Forpagteren, og jeg vil derfor søge at forklare det. Naar Østersen døer, ville dens Skaller endnu en Tid (hvis Varighed er ubestemt, og tildeels maa afhænge af ydre Omstændigheder, men dog kun kan antages af være temmelig kort) vedblive at være forenede ved Hængselen. Træffer man saadanne, endnu sammenhængende, Skaller, har man Grund til at antage, at Dyret ikke har været meget længe dødt, og naar de findes i Mængde, er man berettiget til i en eller anden Naturbegivenhed, især Frost, at søge Forklaringen af dette Fænomen. Dersom Banterne ere ødelagte ved stærk Befiskning, maa man vente at finde faa Østers, men ogsaa faa eller ingen Klapfalter, paa dem.

8. For at det kan forstaaes, hvorfor Banken Lillehoe staaer blank gennem alle Rubrikker, maa jeg hidsætte en Bemærkning om den af Inventariet for 1756. „Denne Bank,” hedder det, „er opdaget i den forrige Forpagters (Windlers) Tid og besiftet den 15 Octbr. 1740*), isølge den derover paa Stiftamtmand Gabels Ordre anstillede Visitation. Men begge Tisterne meldte (næmlig ved Besigtelsen 1756), at Banken og dens Mærker vare dem ganske ubekjendte, og at der aldrig var fisset paa den i Windlers Tid. Vi have derfor, da begge de forrige Tister, som afleverede den, ere døde, og Ingen ellers kjender den, opsat Undersøgelsen af denne Bank.”

9. Alt Nissøer og Kielsand staae blanke indtil 1728, grunder sig hverken paa, at de ikke vare opdagede tilforn, eller at de vare tomme; men paa den Omstændighed, at de saakaldte fa nøisse Banker, som indtil 1726 blot indbefattede de to ovennævnte, bortforpagtedes og besigtigedes særskilt. Der afholdtes saaledes en Besigtigelsesforretning 1718 (den ældste jeg har fundet omtalt af disse Banker) og en anden 1726. Ved denne sidste kom de to nye Banker Lundwig og Sundesløh til.

10. Unter der Schulter, som først fremtræder 1771, og hvis Beliggenhed allerede nu er ubekjendt, skal have strakt sig i Nord og Syd. Dens Beliggenhed angives iøvrigt ikke nøjere i Inventariet af 1771. Dog synes den at have ligget nærmest Gidamm die p.

11. Bankerne Nordost List, Mittelgrund og Sunderau maae være opdagede mellem 1771 og 1795; det Nærmere i denne Anledning er mig imidlertid ubekjendt. Af alle si-

*) Utsaa efter at den almindelige Besigtigelsesforretning af Østersbankerne for 1740 var afsluttet. Jeg har ikke, blandt de i Rentekammeret opbevarede Akter, fundet de Papirer, som her henvises til. Den skal kun have givet et Udbytte af 14 Østers ved denne Undersøgelse.

den Begyndelsen af attende Aarhundrede opdagede Banker synes denne at være den vigtigste*).

12. Istedetfor at der almindeligen ved Besigtigelferne anvendes to Skraber, og med disse skraber tre Gange paa hver Banke, blev 1819 kun skrabet med et Jern tre Gange og 1830 med et Jern fem Gange. Resultatet bliver altsaa gunstigere for Aaret 1819, end man efter Talangivelsen skulde formode.

13. Paa begge Tabellerne angiver den nederste horizontale Række Summen af de ved enhver Besigtigelse erholdte Østers; den næstsidste vertikale Række (mod Højre) indeholder Summerne af de Østers, som paa enhver Banke ere erholdte ved alle Besigtigelferne tilsammentagne; den sidste vertikale Række uddrager, for at lette Sammenligningen, Middeltallet af disse Summer. Paa den første Tabel er dette Middeltal imidlertid ved nogle af Bankerne (af Grunde, som Enhver, der opmærksomt gennemgaaer Tabellerne, let vil see) underkastet nogen Vilkaarlighed; men da jeg stedse i Parenthes har angivet det Tal, hvormed jeg har divideret, for at erholde Middeltallet, kan Enhver med Letthed forskaffe sig et andet Middeltal, forsaavidt han ikke maatte finde sig tilfreds med det af mig angivne.

*) Naar en ny Banke opdages, er det Forpagteren tilladt at gjøre Brug af den, men han bør strax indmelde Opdagelsen. I Begyndelsen af forrige Aarhundrede skal den Fisker, der opdagede en ny Banke, have erholdt en lille Pengebelønning (10 Rdlr). Jeg veed ikke, om dette endnu er Tilfældet; idetmindste har jeg Intet fundet antegnet herom.

Om Bankernes nuværende Tilstand, sammenlignet med deres Tilstand i forrige Aarhundrede.

For usikre Besigtigelsesernes Resultater end maatte være, skulde jeg dog troe, at man, ved Sammenligningen af de to ovenstaaende Tabeller, ledes til at antage et Resultat for temmelig afgjort. Og dette er, at Bankernes Rigdom i den senere Tid saaledes har aftaget, at de ikke kunne udholde nogen Sammenligning med Bankerne i foregaaende Aarhundrede, fra 1709 til 1771 inklusiv, og at de, dersom de vedbleve at aftage i samme Forhold, snart aldeles vilde forsvinde.

Uagtet Bankerne i den Tid, den første Tabel indbefatter, flere Gange have lidt betydeligt ved Frost og maaskee ikke mindre ved en uhuusholderiff Beskffning, afgive de dog stedse Resultater, som langt staae over de, ved de fire sidste Besigtigelser erholdte. Ved den første Besigtigelse af alle Bankerne samlede (1728) var Summen af de fuldvorne Østers 14380, altsaa næsten $4\frac{1}{2}$ Gang saa høj som ved Besigtigelsen 1795 (den gunstigste paa anden Tabel) og næsten $7\frac{1}{2}$ Gang saa høj som ved Besigtigelsen 1830. I Vinteren 1728—29 lede Bankerne saa betydeligt af Frost, at man paastod, de halve Østers vare bortfrosne; og dog var Udsaldet af den i Sommeren 1730 foretagne Besigtigelse meget gunstigere end nogen af de paa anden Tabel anførte, og, da Bankerne undersøgte fire Aar senere, havde de ikke blot forvundet det lidte Tab, men hævet sig til en Højde, de ikke senere have naaet (Besigtigelsen afgav 16770 vorne Østers). Besigtigelsen 1771 afgav endnu et Resultat, der var mere end tre Gange saa højt som det af Besigtigelsen 1795, og fem Gange saa højt som det 1830 erholdte. Og, for at udvælge en frappant Modsatning, medens alle Bankerne tilsammentagne i 1830 kun afgave 1950 vorne Østers,

erholdt man ved Besigtigelsen 1734 paa den ene Banke Panderdiep 1851 Østers*).

Wilde man nu antage for afgjort, at Bankernes Tilstand for Tiden er meget flettere end i forrige Aarhundrede, paatrænger sig strax det Spørgsmaal, hvad dertil kan være Aarsag, og om man har Grund til at frygte deres Tilintetgjørelse. En af to Aarsager kunne tænkes saavel at have foranlediget, som ogsaa i stedse stigende Forhold at bewirke Bankernes Aftagen: enten en for stærk Befistning, eller en Forandring af visse, til Bankernes Vedligeholdelse nødvendige Naturforhold, f. Ex. en vis Dybde af Vandet o. s. v. — Var man nødt til at ty til denne sidste Aarsag, for at forklare sig den her omhandlede Kjendsgjerning (hvilket jeg dog ikke antager), saa havde man tillige al Grund til at vente Bankernes fuldkomne Forsvinden. Er det derimod den første Aarsag, der har svækket Bankerne, saa vil rimeligviis ogsaa nogle saa Aars Hvile eller en længere Tids skaansomme Behandling være tilstræffelig til at bringe dem i Vejret igjen. Jeg formoder (og troer i det Følgende at kunne gjøre dette ikke urimeligt), at det er Bankernes for stærke Befistning, som holder dem i en svag Tilstand.

For ikke at fremstille Sagen eenfaldigt, vil jeg ikke fortie, at

*) Ved privat Besigtigelse, som Forpagteren Winckler foretog i Sommeren 1727, og hvorover han indsendte beedigede Attester til Rentekammeret, vil han have erholdt paa

Alte Huntje	1505	fuldvoxne Østers.
Neue Huntje	660	—
Hoheloh	700	—
Nordstelle	810	—
Diepstedt ben. Føhrde	600	—
Panderdiep	1530	—
Dracht	1640	—
Stenack	1537	—
Rishorn besüden . . .	589	—

Altsaa paa ni Banker 9571 fuldvoxne Østers.

der ogsaa i forrige Aarhundrede ofte nok er flaget over Bankernes fortviede Forsatning.

Saaledes udlader Østersforpagteren Winckler sig (1747) paa følgende Maade angaaende Østersbankernes Tilstand til Renteskammeret:

„Jeg har i mine Indstillinger tydeligt demonstreret, at af alle i Inventariet mig anviste Banker (jeg vil ikke tale om dem, der virkelig ere tilintetgjorte, eller som, paa Grund dels af Østersernes flette Kvalitet, dels af deres ringe Antal, ere ubrugelige), de, som i mine tidligere Forpagtningsaar vare de fortræffeligste, bedst beliggende og med de bedste, til Handelen bekvemmeste, Østers i saadan Mængde forsynede, at man, uden at gjøre dem Skade, kunde tage nogle tusinde Tønder Østers paa dem: nu ere saa ødelagte, at jeg i 7 Aar ikke har kunnet lade fiske en eneste Østers paa dem; at fremdeles to temmelig gode Banker ved Storm ere oversliffede og blevne aldeles ubrugelige; og at jeg derfor egentligen kun har en eneste brugbar Banke *) tilbage, foruden den, hvoraft Deputatøsterserne tages; men da jeg saa meget muligt søger at dække Forpagtningsafgiften og andre Omkostninger, har jeg ladet denne ene Banke befiske over Kræfter, og da den derved er bleven for meget svækket, har jeg tilsidst maattet angribe Deputat-Banken **), som allerede iforvejen ikke var ret rig; endnu har rigtignok een Banke, Stenach, noget Forraad paa Østers, men de ere saa meget smaa, at de ikke kunne sættes i Hamburg eller Kjøbenhavn. — — De i sex paa hinanden følgende Aar indtrufne haarde Vintre og kolde Sommer have været Aarsag i at Bankerne ikke kunde komme til Kræfter igjen.” — — Winckler mener derfor, at dersom der ved den Visitation, som i den paafølgende Sommer skulde afholdes, ikke yttrede sig Spor af en særdeles guddommelig Betsignelse og Forbedring,

*) Her menes Amrum Havn.

**) Hornum uden de Revel. Denne skal han næsten ganske have tømt.

eller opdagedes nye Banker, saa burde Bankerne hvile et Par Aar, og Forpagtningen ophøre saalænge.

Winckler havde ikke engang leveret de skyldige Deputatøsters i den sidste Tid, og undskyldte sig saavel med andre Hindringer som især med Bankernes meget flette Tilstand. Men, efter det tønderste Amts Erklæring i denne Anledning, synes hans Undskyldninger temmelig flet grundede, og ikke saameget Bankernes flette Tilstand som den flette og kraftløse Maade, hvorpaa han drev Fiskeriet, at have haft Skylden.

Dette forekommer mig ogsaa, efterat jeg har gjenuegaaet alle hidhørende Akter, som jeg har kunnet overkomme, troligst. Wincklers Finantser synes at have været derangerede i den Grad, at han ikke kunde drive Fiskeriet med Kraft, ikke udrede Forpagtningsafgiften til rette Tid, ja ikke engang betale Fiskerne det dem Tilkommende. For at erholde Nedsættelse af Forpagtningsafgiften eller Dilation med Betalingen, bestormede han uop-
hørligt Rentekammeret med Ansøgninger, hvori han afmalede Bankernes Tilstand som fortvivlet. Men ikke desto mindre fandtes der strax, da den wincklerske Familie fratraadte Forpagtningen, en Anden, som var villig til at paatage sig den mod en større Afgift, hvilken han ogsaa i en lang Række af Aar udrede, og stedse onskede Forpagtningstiden forlænget. Ved Afleveringen af Bankerne 1756 syntes deres Tilstand heller ikke flet.

Nogle Bemærkninger angaaende den Maade, hvorpaa Bankerne i den nuværende Forpagters Tid ere bestyrede, vil jeg ud-
drage af en fra Overopsynsmanden over Fiskeriet, Bleichen, til Rentekammeret indsendt Skrivelse.

Saa snart Overopsynet og Ledningen af hele Østersfiskeriet var overdraget B., og han havde gjort sig nøje bekendt med Østersbankernes Tilstand og den hidtil brugelige Fremgangsmaade ved Østersfiskeriet, overtødede han sig om, at Østersbankerne efter en Tids Forløb vilde kunne hæves til en langt mere blomstrende Tilstand end den daværende, og saaledes ogsaa med Tiden give Forpagteren et meget betyde-

ligere Udbytte, dersom man indførte og konsekvent fulgte en anden og mere regelmæssig Fremgangsmaade ved Østersbankernes Beskikkelse. Hidtil havde nemlig efter B.s Paastand ingen egentlig Bestyrelse af Fiskeriet fundet Sted; Forpagteren henvendte sig blot med sine Requisitioner til Fiskerne, og overlod det til dem selv, paa hvilke Banker de hver Gang vilde fiske de forlangte Østers. Ved Fiskeriet, som dengang var i Romøernes Hænder, begik man derfor Nar ud og Nar ind en Fejl, som indvirkede mere og mere skækkende paa Østersbankerne. Fiskerne, som blot havde deres egen Magelighed for Dje, fiskede de rekvirerede Østers altid paa de nærmeste eller bekvæmst liggende Banker. En Banke blev altsaa beskikket saa længe, indtil den næsten var ganske udtømt, og derpaa gik man over til en anden Banke, der behandlede paa samme Maade. Dette var i dobbelt Henseende skadeligt: først behøvede de saaledes udtømte Østersbanker en meget lang Række af Nar*) inden de igjen kom i en brugbar Tilstand; dernæst afgave de Banker, som havde hvilet overdrevent længe, naar Touren kom til dem, en stor Mængde meget gamle Østers, som ikke vare saa gode som de yngre, og mere udsatte for Fordærvelse; og dette havde en skadelig Indflydelse paa Østersernes Udsættning. — En anden Fejl, som ligeledes gik i Svang, var den, at Fiskerne ikke gjorde sig den Ulejlighed at skille Yngelen fra de gamle Østers, hvorpaa den var hæftet, og kaste den ud igjen paa Bankerne. Begge disse Fejl vil B. have rettet**). Narligt undersøgte han alle Ban-

*) Dette er vistnok urigtigt. Mogle saa Nar ere, under isvrigt gunstige Omstændigheder, tilstrækkelige dertil.

**) B. paastaar nemlig, at det ikke blot blev indskræpet Fiskerne, mellem ethvert Dræt at løsbryde og udkaſte Yngelen, men at der endog ved Afleveringen af Østerserne paa Transportfartøjet holdtes Kontrol derover. Men jeg tvivler meget paa, at Fiskerne mellem hvert Dræt ulejlige sig med at udkaſte Yngelen; eller at de, om de ogsaa vilde,

ferne, saa at han nøje var underrettet om enhver Bankes Tilstand. Naar Rekvizitioner indløb, anordnede han, paa hvilke Banker det forlangte Kvantum skulde findes (?). De under den foregaaende Forpagter udtømte Banker lod han besætte med Østers, og bragte dem derved i en blomstrende Tilstand. Saaledes vare Bankerne komne i en saa fortrinlig Tilstand, at der de to sidste Aar før Vinteren 1829—1830 fandtes langt mere end dobbelt saa mange Østers paa dem som ved Tiltrædelsen af Forpagtningen (?), og at Gisserne nu kun brugte saa mange Timer, som tilforn Dage, for at tilvejebringe det rekvirerede Beløb; hvilket ikke alene er til Fordeel for Gisserne, men ogsaa for Østershandelen, idet Transportfartøjerne ikke ere udsatte for, at de først indtagne Østers fordærves, inden de kunne erholde fuld Ladning. — Disse Angivelser maa jeg nu lade staae ved deres Værd, og gaae over til Bankernes Tilstand efter Vinteren 1829—1830.

Alle Gisserne forsikrede, at intet Menneſke kunde erindre, at Bankerne nogensinde havde været i saa slet Forfatning. En stor Deel af Bankerne kunde i de nærmest følgende Aar, efter Forfiskernes Erklæring, slet ikke besiftes. Følgende Banker meente man dog kunde besiftes, og afgive vedføjede Tøndetal den følgende Vinter (1830—31).

Nordost List	50	Tr.
Nordhohloh	50	—
Leghorn	50	—
Gidammdiep	50	—
Andr. Hansens Stelle .	25	—
Rantumloh	25	—
<hr/>		
Tæteris 250 Tr.		

kunde fuldføre det i den korte Tid mellem to Dræt, eller at det endeligen, om de ogsaa gjorde det, vilde være til nogen Nytte. Thi skal man antage Udkaſtningen af Yngelen for gavnlig, saa maa den, efter Forholdene paa den flensvigſke Kyst, foretages paa selve Bankerne.

Transport 250 Tdr.

Hörnum binnen de Revel	25	—
Hörnum buten de Revel	15	—
Roggelpahlen	15	—
Hintern Kneipsand . . .	15	—
Lehnsand	75	—
Diepstelle	50	—
Benorden Wyck	25	—
Neswatt	25	—
Kong Frederik den 6tes	50	—
Süden Südsfall	50	—

Summa 620 Tdr.

Disse Banker høre næsten alle til de meget smaa, og Hundke, Stenack og Süderau erklæredes ligesaa vigtige som alle disse tilsammentagne *). For at tilvejebringe en Østerstransport vilde der følgerigen udfordres langt mere Meje og Tid end tilforn, og dette vilde rimeligviis have Indflydelse paa Østershandelen.

Jeg maa nu et Djeblif vende tilbage til Bankernes Tilstand for 100 Aar siden. Til at kunne fatte en sikker Dom herover vil følgende Tabel**) tjene, der angiver hvormange Tønder Østers

*) Paa Rentekammerets Foranstaltning førtes i Sommeren 1831 fra de Banker, der havde lidt mindst (Gidammbiep og begge Hörnummerne) 167 Tdr. unge Østers til de Banker, der havde taget mest Skade (Huntje, Stenack og Süd Hohloh). Omkostningerne herved vare 222½ Rbdlr. (Fiskerløn pr. Td. 40 Sk. G.).

**) Da Østersforpagteren Winkler var bleven bestyldt for at have ødelagt adskillige af Bankerne ved at besidde dem for stærkt, og det var overdraget en Kommission nærmere at undersøge denne Sag, brød bemeldte Kommission saa at sige ind til Winklers Forvalter i Højer, og fratog ham Regnskabsbøgerne, hvoraf ovenstaaende Tabel uddroges, ved hvilken man dels søgte at bevise, at han havde sisset for stærkt paa nogle Banker, dels at han havde for stor Fordeel af Forpagtningen. Uagtet nu denne Kommissionens Fremgangsmaade

den daværende Østerforpagter har ladet fiske i en Deel af Vinteren 1720—1721.

	Sep.	Oct.	Nov.	Dec.	Jan.	Febr. (til d. 8de).	Summa.
Dracht og Layde Mochels Stelle.	232 $\frac{1}{2}$	605	335 $\frac{3}{4}$	273 $\frac{1}{4}$	327 $\frac{3}{4}$	97	1871 $\frac{1}{4}$ Tdr.
Huntje og Amrum-Hafen.	3 $\frac{1}{2}$	16	90 $\frac{1}{4}$	68 $\frac{3}{4}$	38 $\frac{1}{2}$	105	322 —
Stenack og Hørnum.	36 $\frac{1}{2}$	63 $\frac{1}{2}$	64	=	181 $\frac{1}{2}$	92	437 $\frac{1}{2}$ —
Panderdiep.	=	=	=	29 $\frac{1}{2}$	=	=	29 $\frac{1}{2}$ —
Fang og Romø.	50 $\frac{1}{4}$	=	=	=	=	=	50 $\frac{1}{4}$ —
Nordstelle og Tagholm.	=	103 $\frac{1}{2}$	=	=	=	=	103 $\frac{1}{2}$ —
Summa.	322 $\frac{3}{4}$	788	490	571 $\frac{1}{2}$	547 $\frac{3}{4}$	294	2814 Tdr.

Altsaa vare i fem Maaneder og otte Dage fiske mere end 2800 Tdr. Østers. Beregner man nu et forholdsmæssigt Antal for de af Fisketiden endnu resterende to Maaneder og tre Uger, saa vil Totalbeløbet i det Mindste udgjøre 4000 Tdr. *).

Man seer tillige af denne Tabel, at kun faa Banker af det hele Antal beffiskedes, næmlich omtrent en halv Snees Stykker, og af disse bleve igjen nogle faa lidt benyttede, at det egentlige Fiskeri kan siges at have været indskrænket til fem eller sex Banker **).

mod Winckler ikke kan billiges, skyldes dog denne det eneste autentiske Dokument, som høves, over, hvad der i en vis Tid er fisket paa Bankerne, hvilket tillige spreder noget Lys over Affættningen i de forskjellige Maaneder.

*) Der er ingen Grund til at antage, at der i de øvrige Forpagtningsaar er fisket mindre; og da Bankerne ikke desto mindre afleveredes i meget god Stand 1728, synes man med Føje at kunne slutte, at Bankerne den Tid meget vel kunde udholde aarligt at levere 4000 Tdr. Østers. En anden, rigtignok mindre paalidelig, Opgivelse over det Quantum Østers, der i en kort Tid (3 Uger) er fisket paa Bankerne, høves af Østersforpagteren Winckler. Ifølge denne skal i en Række af ti Aar, fra 1718 til 1728, efter en Gjennemsnitsberegning være fisket hvert Aar fra 1ste til 21 September 217 Tønder Østers foruden Deputaterne. Denne Angivelse stemmer iøvrigt meget godt med den ovenstaaende Tabel.

**) 1724 siger Winckler i en Skrivelse til Rentekammeret, at af alle

Men, dersom Forpagterne for 100 Aar siden aarligt lode skrabe et Kvantum af 4000 Tønder Østers, synes det mig ikke rimeligt at antage, at de nuværende Forpagtere, efterat Forpagtningsskatten er forhøjet til mere end den tredobbelte Summa, uden at Østerspriserne ere stegne mere end netop i Forhold dertil, skulde ville lade sig nøje med et ringere Kvantum. Er nu paa den anden Side Østersbanernes Rigdom sunket betydeligt, hvad saa iøvrigt Grunden dertil kan være, er det troligt, at den stærke Befiskning maa kunne bidrage til at holde dem paa et lavt Trin*).

III. Østersfangsten

hører til de kun lidet komplicerede Fiskerier, og udfordrer, foruden Vaad, kun et Redskab, hvilket de aalbækste Fiskere kalde Østersskraben. Dette Redskab bestaaer af en Jernramme (a) i Form af en meget langstrakt Rektangel, forsynet fortil med en Jernbøjle (b), hvori et Reb anbringes, og bagtil med et Ræt (c) af groft Kavgarn, hvilket danner en Pose. Østersskraben ned-sænkes paa Bunden, og slæber efter Vaaden, medens denne sejler, eller rettere driver, for en frisk Kuling. Idet Rammen nu skraber hen ad Bunden, og river med sig, hvad den møder, optages dette i den efterfølgende Pose. Jeg vil først beskrive Østersskraben, som bruges paa de fladstrandste Banker.

Rammens Brede er 1 Alen 22 Tommer, dens Højde 9 Tommer. De Jernstænger, som danne Rektangelens længste Sider, ere flade. De have kun et Par Liniers Tykkelse, men

Bankerne egentligen kun 8 vekselsvis beskedes, nemlig Panderdiep, Dracht, Hørnum, Stenack, Besuden de Wyck, Hohelo, Huntje og Nordstalle. De øvrige „ere intet værd.“

*) Under Artikelen om Østershandelen ville nogle flere, herhvid hørende Bemærkninger indflyde.

omtrent en Tommes Brede. Hensigten hermed er, at de skulle kunne trænge bedre ned i Bunden. Naar man skraber, er nemlig deres tynde Rant lodret paa Bunden. De kortere Jernstænger, som danne Rektangelens to andre Sider, ere runde og omtrent af en Fingers Tykkelse. Fra Midten af disse udgaaer Vojlen, der har Tykkelse som en Mands Lillefinger, og hvis største Afstand fra Rammen er 27 Tommer. I Midten har den, istedetfor et Dje, en liden Udbøjning, hvori Trossen bindes. Rammen har paa hver af dens lange Sider 18 smaa Huller, i hvilke Rattet eller Kalven hæftes. Paa de korte Sider ere ingen Huller, hvilke heller ikke behøves, da Stangen der er rund, og Mafferne altsaa kunne knyttes om den. Rammen vejer omtrent 1 Lpd. og vil kunne anslaaes til 8 Mk. (efterdi Smedearbejdet ikke beløber mere end i det Højeste 2 Mk. efter de i Altbæk gjældende Priser).

Kalven bindes af Hamp (3 garns Line). Mafferne have 2 Tommer i Kvadrat. Paa hver af Rammens lange Sider er 19 Maffer, paa hver af de korte 4 Maffer, og i Dybden har Kalven 8 Maffer. Den koster omtrent 2 Mk., og varer 2 eller dog 1 Aar*), naar intet særdeles Uheld støder til.

Trossen, som bindes i Skrabevojen, maa have en Længde af nogle og tredive Favne: den forreste af de 7 eller 8 Skraber almindeligen 30 Favne (undertiden dog kun 28 Favne, men dette er det ringeste) og enhver af de følgende een Favn mere, for ikke at indviesles i de foregaaende**). Trossen bestaaer af 12—18 garns

*) Som Beviis paa vore Fiskeres Upaalidelighed i Opgivelser, deres Næringsvej betræffende, vil jeg anføre, at alle Altbækere, hvem jeg spurgte herom, eenstemmigen forsikrede mig, at Rattet kun kan vare 6—7 Gange, og at der til en Skrabe bruges henimod 2 Lpd. Jern. Ved at veje en Skrabe, erfoer jeg Usandheden heraf, og en Mand i Altbæk, som har Part i Østersfiskeriet, uden selv at være Fisker, oplyste mig om første Punkt.

**) Naar Brinck-Seibelin siger, at de tre Skraber gaae med 30

Line, og kan anslaaes til 10 Mk. (1 Lpd. Ravgarn medgaaer til en Tross), og varer, efter Fiskernes Eigende, omtrent et Aar, men i Virkeligheden vistnok meget længer.

Jernnæt i Skraberne mene Fiskerne i Aalbæk ikke at kunne anvende, fordi deres smaa Baade ikke vilde have Kraft nok til at slæbe dem.

De Østersskraber, som bruges paa de fiesvigiske Banker, ere i adskillige Henseender forskjællige fra de aalbækiske, som følgende Beskrivelse vil vise.

Det egentlige Skrabejern (a), som slæbes paa Bunden, er omtrent $\frac{5}{4}$ Alen langt, $2\frac{1}{2}$ Tomme bredt og et Par Linier tykt, dog saaledes, at den skraat fremad rettede Kant har en noget skarper Eg. Fra dette Skrabejern stiger paa hver Side en Jernbøjle (b) i Vejret. Højden af denne Bøjle er 11 Tommer, Tykkelsen noget mere end 1 Tomme og Dybden af den Krumning, den danner, et Par Tommer. En rund Jernstang (c) af $\frac{1}{2}$ Tommes Diameter forbinder foroven Bøjlerne, og slutter saaledes den Ramme, hvortil Nettet hæftes. Fra Enderne af Jernstangen c udgaae to andre Jernstænger (d, d), hvilke danne en Triangel, idet de støde sammen fortil. I deres Foreningspunkt er den Ring (e) anbragt, hvori Rebet fastbindes. Posen eller Nettet er af en dobbelt Bestaaffenhed: den øverste Deel, som er fæstet til Stangen c og til Bøjlerne b er af tynd Line (sergarns Line), og har Måster af 2 Tommer i Kvadrat; Underfladen derimod, som staaer i Forbindelse med Skrabejernet a, bestaaer af afverlende større og mindre Jernringe, saaledes at to større Ringe altid forbindes ved een mindre; af de store Ringe er der tolv i Nettet's Brede. Posens Brede og Længde ere lige store, og beløbe sig omtrent til 27 Tommer. I hvert Vaghjørne

Favne og de tre med 26 Favne, da er han vistnok urigtigt underrettet. Sædmindeste paastode Østersfiskerne i Aalbæk, at denne Angivelse var urigtig.

er Posen forsynet med en Strop (i) af Reb, ved hvis Hjælp den løftes ind i Fartøjet, og tømmes, efterat den er truffet op til Relingen. I Triangelen død ere et Par Snore udspændte, hvilke danne et Slags Næt med meget store Masfer: Hensigten med dette Næt er at forhindre, at ikke Posen tilfældigviis, idet Skraben fastes i Havet, skal komme igjennem Triangelen, hvilket vilde have til Følge, at man ingen Østers vilde erholde. — Hver Skrabe har kun 12 Favne Reb, hvilket grunder sig paa, at Vanterne, som ovenfor bemærket, kun ligge paa en ringe Dybde.

Den Deel af Redskabet, som er af Jern, levere Østersbankernes Forpagtere; Fisserne lægge kun Reb og Garnnættet til. — Tidligere har man paa de flesvigiske Banker istedetfor et Næt af Jernringe brugt et af Sælhunderemme flettet Næt.

Østersbaadene, som bruges paa de fladstrandste Banker, ere klinkbyggede af Egebord. Længden i Kjølen er 8 til 9 Alen, og mellem Stævnene 10 til 11 Alen. Det, der især udmærker disse Baade, er, at de lige fra Kjølen brede sig stærkt*), og saaledes blive meget flade, saavel i Midten, som for og bag. Det, som herved opnaaes, er, at de ikke let kantre ved Landsætningen i Brændingerne, og at de heller ikke let fyldes af en Bræksø. Deres største Brede er omtrent 4 Alen. Kun een Mast bruges, og dennes Højde er omtrent lige med Længden mellem Stævnene. Halvbækterne sauge selv Vordene til deres Baade hjemme. Grunden hertil, siqe de, er den, at de ingensteds kunne faae dem saugede saa tynde, som de ønske det. Baadene maae næmlig være meget lette, efterdi de stedse skulle slæbes i og af Søen (Strandby, som har Raafer, og maafee gjerne kunde have en lille Havn, gjør dog herfra en Undtagelse). For at Baadenes Styrke ikke skal lide herved, ere de desto tættere fortømrede. Mellem to Sommer er kun 14—16 Sommer eller maafee endog mindre.

*) Foruden Kjølen staae dog to Bord næsten lodret, inden Udbredningen mod Siderne begynder.

Fortil ere to Toster og bagud tre; men desuden er i Midten Indretning til en løs Toste. — Disse Baade føre Storseil, Fok og Klyver, og da de ikke blot benyttes til Østerskrabning, men og til at rejse med Tørfisk, ere de, for det sidste Tilfælde, indrettede saaledes, at der kan anbringes en Pligt i dem. Til en Østersbaads Udrustning høre 7 Skraber *), af hvilke enhver af de 3 medfølgende Mænd leverer 2 og Baadejeren desuden een; undertiden ogsaa 8; een Baad fra Strandby, som er den største af alle Østersbaadene, fører endog 11 Skraber. Østersfiskerne gaae aldrig paa Søen uden at være forsynede med Kompas, Fyrtoj (for ved Ønisterne at kunne see Kompasstregene i Mørke) og en Dre til at kappe Skrabetougene. Dersom nemlig en Skrabe i Bunden skulde tage fat paa en stor Steen, en Ankerflig eller deslige vilde Baaden kantro, dersom Touget ikke øjeblikkeligt kappedes. Lod maa ogsaa medtages, for om Natten at kunne vide, hvor man er, og saaledes kan man endog krabe i mørke Nætter med Fyret i Sigte paa 10—12 Fjerne Vand. Om Dagen veed man af Landkjendinger, hvor mange Fjerne man har, og behøver altsaa ikke at lodde. Antallet af de Skraber, som bruges ved hver Lejlighed, beroer paa Vindens Styrke. Jo friskere Kuling, jo flere Skraber. Thi ellers vil man drive for hurtigt, og erholder ingen Østers. Naar Skraberne udfastes, bindes Trossen om Tosterne, og nu driver man for Fokken $\frac{1}{4}$ — $\frac{1}{2}$ Time, indtil man formoder, at have gjort god Fangst. En Østersbaad uden Segl anslaaes til 60—70 Rbdlr.; dog maa her bemærkes, at den vilde være dyrere, og idetmindste komme paa 80 Rbdlr., dersom Alalbækkerne ikke selv hjemførte Sommeret, selv saugede Bordene, og deeltog i Bygningen; med Segl skal en Østersbaad koste 120 Rbdlr. En Østersbaad kan i smult Vand føre 20 Tønder Korn, men kan kun sejle med 10—12 Tønder. Til Seglene skal medgaae

*) Brinck-Seidelin angiver kun 6. Jo større Baadene ere, jo flere Skraber kunne de naturligtviis føre.

omtrent 70 Alen Dug af 1 Alens Brede (40 til Storseglet, 24 til Fokken og 5—6 til Rhyveren, dog er dette maaskee for højt regnet). Sommermanden, som bygger Vaaden, erholder derfor 10 Rbdlr. med Kost, eller 20 uden Kost. Narerne ere firfandede paa den Deel af Skafet, som hviler ved Naretoldene. Osefarret ligner noget en Huulskuffe, da det har et lige Skaf af omtrent en Alens Længde. — I ældre Tider roede Halsbækkerne med Skraberne.

Udbyttet af Skrabningen deles i $3\frac{1}{2}$ Lod: hver Mand, der, som anført, medbringer 2 Skraber, erholder et Lod; Vaads-ejeren, som leverer een Skrabe, et halvt Lod. Dersom en Mand sender sin Karl paa Østersfangst, erholder denne et halvt Lod.

Naar Brinck-Seidelin antager, at Østersskrabningen alene foregaaer med Nordvest- og Sydvestvind, Bramsejlskuling, da fejler han vistnok. Her skræbes med enhver Vind, hvormed man kan faae Vaadene ud, og holde Søen. Men derfor er vistnok ikke enhver Vind lige god. Hvad det imidlertid meest skal komme an paa, er Strømmens Forhold til Vinden. Naar Strømmen er imod Vinden, siges Fiskeriet altid at være slet, fordi Strømmen da hæver Skraberne fra Bunden. Som Følge heraf er Nordenvind og Nordostvind slette Vinde, fordi man om Efteraar og Vinter næsten altid har Søendevande her. Strøm fra Sydvest skal give de fleste Østers, som Brinck-Seidelin rigtigt anfører, dog maa Vinden herved ogsaa komme i Betragtning. Stærk Paalands-Vind gjør det umuligt at komme i Søen.

Om Udbyttets Rigdom findes nogle Bemærkninger ovenfor (Side 33 og 34). Fiskerne angave mig et Par Snes i en Skrabe som en meget god Fangst; og det forekommer mig troeligt, at et saadant Antal endog maa ansees for en usædvanlig heldig Fangst, efterdi et Par Tusinde Østers da let vilde kunne tilvejebringes*). Ogsaa har man kun faa siffre Exempler paa

*) 7 Skraber gave nemlig 14 Snes eller 280 Østers, og en Skrabning

en ret rig Fangst. Man veed imidlertid, at der i et Døgn er fkrabet 1500 Østers med een Vaad. I Foraaret 1827, da der fiske des med 19 Vaade fra Alsbæk og Klitlund, blev der een Gang, da Vaadene i to Dage og een Nat vare paa Banterne, af hver af disse Vaade fkrabet omtrent 2000 Østers, af nogle Vaade endog 22—2300. Man maa erindre, at her tales om store Hundreder til 6 Snes, og at de mindre Østers ikke ere medregnede. „Den sædvanlige Fangst med en Vaad er 300 Østers om Dagen,” siger Brinck-Seidelin. Jeg vil vel troe, at dette idetmindste maa kunne ansættes som Middeltal, uagtet Alsbækerne paa det Hæftigste gjorde Indsigelse herimod. Ofte, indvende de, kunne de en heel Dag kun erholde 2—3 Snes; ofte erholde de slet intet; thi om ogsaa Vejret er nogenlunde godt, naar de forlade Hjemmet, rejser der sig ikke sjældent en Storm, inden de naae Banterne, at de maa da være glade ved at kunne bjerge Livet, og naae hjem igjen. Disse Klager maa man dog vel næppe sætte al for megen Lid til, efterdi Sandruhed just ikke i Almindelighed ansees for nogen Dyd af Fiskere, naar de skulle gjøre Rede for deres Haandtering. Det bedste Beviis for, at Faren ved Østersfkrabningen ikke kan være saa stor, som den af Fiskerne udraabes for, troer jeg at finde deri, at Ingen fra Alsbæk eller Klitlund er omkommet ved dette Fiskeri siden 1816 (det Aar mistedes en Østersbaad med 3 Mænd), altsaa i 20 Aar. Derimod vil jeg ikke nægte, at Østersfangsten, som drives paa en Kyst uden Havn og paa den værste Aarstid, maa være besværlig nok; det kan vistnok stundem hænde, at Udbyttet kun er maadeligt, eller at Fiskerne, efter at have tilbragt Dagen paa Banken med at fkrabe, maa anvende Natten paa at krydse sig hjem mod

udfordrer ikke ret lang Tid (man lader Skraberne drive et Kvarteer til henimod en halv Time), dersom Vinden ikke er meget ugunstig, saa at det bliver vanskeligt at krydse tilbage paa Banken for at foretage en ny Skrabning.

Vind og Strøm. — Men flige Tilfælde ere uadskillelige fra alt Fiskeri, og kunne ikke videre komme i Betragtning*).

Efter Brinck-Seidelins Beretning dreves Fangsten i 1827 med 19 Vaade fra Alsbæk (og Klitlund) og 4 fra Skagen, og Forpagteren gav 6—8 Mk. i Skrabelen pr. 100. 1834 skrabedes med 26 Vaade: 2 fra Strandby, 3 fra Napskjert, 14 fra Alsbæk, 6 fra Klitlund og 2 fra Bunken. Nu (1836) have 5 Østersbaade i Strandby, 2 i Napskjert, 14 i Alsbæk, 6 i Klitlund og 3 i Bunken: altsaa tilsammen 30 Østersbaade. Af denne Optælling synes at fremgaae: 1) at Østersskrabningen er i stadigt Tiltagende, da den aldrig har beskjæftiget saa mange Vaade og Mennesker, som den nu beskjæftiger. 2) Skavboerne, som ligge Banken nærmest, og altsaa lettest maatte kunne skraabe, have ophørt med denne Erhverv. Da Rentekammeret i Forpagtningskontrakten gjør det til en Pligt for Østersforpagteren at bruge

*) Da jeg i Sommeren 1834 var paa den mellemste Bank, og lod Fiskerne skraabe blot med tre Skraber, er holdt vi i et Strøg omtrent 60 Østers, uagtet det var næsten ganske stille Vejr. Jeg kan derfor ikke sætte nogen sænderlig Tro til Fiskernes Beretning om det ringe Antal, de undertiden erholde. Jeg bør imidlertid ikke undlade at bemærke, at da jeg i 1836 et Par Gange var paa Bankerne, og lod skraabe, for at erholde Forestilling om deres Bestaand og Rigdom, fangedes hver Dag ved et Par Strøg med tre Skraber kun omtrent 20—30 Østers. Dog troer jeg, at have Grund til at antage, at dette ringe Udbytte maatte tilskrives ikke Bankerne, men Fiskerne, der ikke ønskede, at jeg skulde erholde en alt for gunstig Forestilling om dette Fiskeri. At det ikke kan være dem vanskeligt, omtrent at tilvejebringe det Resultat, de ønske, er let begribeligt, naar man veed, hvor nøje de kjende hele Haabunden, og ifølge Mæed paa Landet med Bestemthed kunne vide, paa hvilket Sted de ere. Da jeg en følgende Dag var ude med Fiskerne, og tilkjendegav dem min Forundring over den ringe Fangst, vi hidtil havde erholdt, troede de formodentligen at maatte opmuntre mig igjen, og vi erholdt nu Østers nok i Skraberne.

Folk fra Raabjerg og Elling Sogne til Skrabningen, ere Skavboerne egentligen udelukkede derfra; men Albækterne skulle, efter eget Sigende, have givet deres Samtykke til, at Skagens Beboere gjorde Forsøg med nogle Vaade. Dog, hvad enten nu Skrabningen forekom Skavboerne for besværlig, eller Vejen fra Skagen til Frederikshavn, hvor de skulle aflevere Østerserne, var dem for lang; saa opgaves Østersskrabningen snart igjen i Skagen. 3) Østersskrabningen trækker sig mere Syd paa; Strandby, som ikke før var deelagtig i Østersfangsten, er bleven indlemmet i denne Beshæftigelse, og i en Tid af to Aar, fra 1834 til 1836, er Østersbaadenes Antal der været fra to til fem, og de nuværende Østersforpagtere synes at stræbe saa vidt muligt at trække den derhen. Bestillinger paa mindre Partier Østers skulle ikke gaae længer end til Strandby; kun naar en heel Ladning skal tilvejebringes paa een Gang, blive Albæk, Klitlund og Bunken tilslagne. Grunden hertil er, at Strandby ligger Østersforpagteren nærmest, denne altsaa lettest kan sætte sig i Forbindelse med Fisserne der, og hurtig og til bestemt Tid kan vente at erholde det forlangte Kvantum. Noget kan maaskee ogsaa den Omstændighed bidrage dertil, at Østersforpagterne have været utilfredse med Albækterne, fordi disse altid yttre Misfornøjelse med den dem for Skrabningen tilstaaede Betaling.

Vinteren 1833—1834 betalte Forpagterne 7 Mk. i Skrabeløn for 100 Østers. Dette synes at være en ret god Betaling; imidlertid maa dog ikke forglemmes, 1) at her stedsse tales om et stort Hundrede (120 Stykker); 2) at Forpagterne vel beholde, men ikke betale, de Østers, der synes dem for smaa: som ere under 3 Tommer i Diameter*). Fisserne maa aflevere

*) I denne Henseende skal herske megen Vilkaarlighed, og efter Fiskernes Sigende skulle Forpagterne især udskyde mange Østers, naar der er skrabt en stor Mængde, hvorimod de ere mindre nøieregnende, naar de ere i Forlegenhed for Østers. Dette synes at være urigtigt i flere Henseender.

de bestilte Østers til en bestemt Tid i Frederikshavn, om det ellers paa nogen Maade er dem muligt, da de ellers udsætte sig for, af Forpagterne at udelukkes af deres Tal, der ere berettigede til at skraabe. De maa altsaa gaae i Søen, uagtet Vejret er dem ugunstigt, og de kun kunne vente en ringe Gangst; de maa endvidere, naar Vinden ikke tillader dem at segle med Østerserne til Frederikshavn, transportere dem derhen paa Vogn, og betale 8 Sk. pr. 100 i Fragt (en Vondevogn tager 12—1400 Østers).

4) Hver Baad har fremdeles, i det Mindste visse Aar, været forpligtet til aarligt at skraabe 500 Østers uden nogensomhelst Betaling; dette blev for 26 Baade 13,000 Østers (store Tusinder til 1200), hvilke, beregnede til 7 Mk. pr. 100, udgjorde et Slags Afgift af omtrent 150 Rbdlr., som Fiskerne maatte udrede til Forpagterne. Altbækkerne tilføje endnu, for at vise, hvor ringe deres rene Indtægt er, især naar de maa paa Søen uden at kunne vente nogen sonderlig Gangst, at der for hver Tour med en Østersbaad medgaaer omtrent $1\frac{1}{2}$ Pot Brændeviin, deels til Mandskabets eget Forbrug, deels til dem, der hjælpe med at trække Baaden i Søen og op igjen. Dette er maaskee overdrevet. Dersom det imidlertid skulde være Sandhed, er det ingen Unbefaling for Altbækkerne, hverken at de forbruge saa meget Brændeviin paa en saa kort Søtour, eller at de ikke kunne bevæges til den gjensidige Hjælpen ved Baadens Landsætten og Skyden i Søen uden ved Brændeviin*).

Nusfortiden erholde Østersfiskerne 1 Rbdlr. for at skraabe et

*) Paa Grund af de ovenanførte Omstændigheder, og fordi en tidligere Forpagter havde betalt en højere Skrabeløn, vare Altbækkerne altid utilfredse, og der forefaldt idelige Stridigheder mellem dem og Forpagterne. 1833 skulde Fiskerne, efter hvad man fortalte mig, gjensidigen havde forpligtet sig til, ikke at skraabe Østers for en ringere Betaling end 9 Mk. pr. 100, under Mulkt af 20 Rbdlr., som Overtræderen skulde betale de øvrige Fiskere. Men ved Trudsel, Bøfter og Uddeling af Drifkevare bleve et Par af de drifstigste Fiskere over-

(stort) Hundrede Østers i Maanederne September, Oktober, Marts og April, og 7 Mk. i Maanederne November, December, Januar og Februar. De 500 Østers, som af hver Vaad maatte skræbes uden Betaling, ere bortfaldne.

Østersbaadene, som bruges paa de fiesvigiske Banke, kunne snarere kaldes Jagter end Vaade. De mindste ere 2 til 3 Læster dragtige, de større derimod 4 til 6 Læster. De ere forsynede med en lille Kabyt, og have Dæk; dog er den midterste Deel af Dækket løst. Kun to Mænd fare med hver Vaad: Ejeren og en Matros eller Daglejer; hver Vaad bruger kun to Skræber. Banke finder man efter Landmærker. Om man har truffet dem ret, kan strax, naar Skræberne ere udfastede, søles paa Skræbetougene, hvilke nemlig, naar Skræben træffer Østers, lade fornemme en særegen rykkende Bevægelse. Under Skræbningen aftages det løse Dæk mellem Kabytten og Plogten, og lægges ind under denne sidste. Skræberne udfastes ved begge Enderne af det løse Dæk, og trækkes efter saa Minuter op igjen. Fiskerne staae imidlertid i Skibsrummet, og her udtomme de Gangsten. Storsejl og Rhyver blive staaende, medens man skræber; kun Fokken stryges. — Under gunstige Omstændigheder skulle Fiskerne, naar de først ere paa Banke, kunne skræbe 4 Tønder Østers i 4 til 5 Timer. I Almindelighed maa der dog, formedelst Ebbe og Flod, antages, at Fiskerne, naar de gaae ud

talede til at forlade Forbundet, og skræbe paa de af Forpagterne bestemte Bilkær. Da Østersforpagterne nu tillige rekvirerede Øvrighedens Bistand til at forsegle Skræberne for de Fiskere, der vedbleve at forfaste Bilkærene, tabte disse Modet, og Alt vendte omtrent tilbage i den gamle Orden. Dog erholdt Østersfiskerne nu en Forskter (en af Overløberne), der lønnes med 12 Rbdlr. aarligt, og desuden har den Fordeel at være paa Banke, hver Gang Østers skulle skræbes, medens de andre Fiskere skifte efter Tour, naar det forlangte Kvantum ikke er saa stort, at alle Vaade behøves.

den ene Dags Morgen, først kunne komme tilbage med Fangsten næste Dag. Tilforn have Romsboerne taget virksom Deel i Østerskrabningen. Nusfortiden foretages den fra Sylt og Amrom; fra Sylt skræbes blot paa de nordlige Banker, for hvilke denne Ø ligger bekvemt, og Fangsten gaaer til Hertugdømmene og især til Flensborg; fra Amrom ene paa de sydlige Banker, og Østerserne forsendes derfra til Hamborg. Paa Sylt have 11 Østersbaade hjemme: 9 høre til Reitum, 1 til Kampen og 1 til Braderup. Paa Amrom bruges 12 Østersbaade. Østersfiskerne have paa hver af Øerne en „Vorfscher.“ Naar der fra Flensborg kommer Ordre til Bestyreren af Fiskeriet, at lade skrabe 44 Tønder Østers (en sædvanlig Bestilling), underretter han Fiskeren derom, og denne fordeleer da Beløbet blandt de 11 Baade, saa at det overdrages hver af disse at skrabe 4 Tønder Østers. Men, da ikke alle Fiskerne ere lige kyndige og usforsædede Sejmænd, eller lige duelige i at skrabe, og da ikke alle Baadene ere lige godt sejlede; saa kan det hende, at Een kan have sit Antal tilvejebragt længe før en Anden. Fiskeren overdrager da den Første, at hjælpe til at fuldstændiggjøre Kvantumet for de Restende, hvorfor han da naturligviis nyder Betaling i Forhold.

Ligesom paa de fladstrandste Banker er her Storm, Stilhed, Frost og Taage til Hinder for Fiskeriet. I Storm og den dermed forbundne Søgang bliver Baadens Bevægelse ujevne, og Skraberne kunne derfor ikke stadigt holde Bunden, men springe op og ned. At Windstille maa forhindre Fiskeriet, er tydeligt, da det er Winden, som tvinger Østerserne i Skraberne. Taage hindrer i at see Mærkerne paa Landet, og gjør det følgerigt vanskeligt at finde Bankerne. I Frostvejr kan vel fiskes, for saa vidt Havet ikke er lagt til af Is; men Fangsten bliver, naar Frosten er noget streng, unyttig, fordi Østerserne hurtigt fryse, efter at være komne op af Vandet. En Omstændighed, som, paa Grund af de særegne Forhold, bliver til Hinder for det flersvigste Østersfiskeri, er vedvarende Østenvind: først, fordi denne om

Vinteren gjerne er ledsaget med streng Frost; dernæst fordi den medfører meget lavt Vand, saa at Fisserbaadene ikke blive flotte, og, selv om de ere ude, ikke kunne komme over Grundene. Ebbe og Flod har ogsaa Indvirkning paa det mere eller mindre gunstige Udfald af Fisseriet, forsaavidt Strømmen under første gaaer fra Landet, under sidste indad mod Landet; og saaledes forbyder Fisserne at følge Bankerne (af hvilke den største Deel har nordlig og sydlig Retning) i Længden, og nøder til at besikke dem paatværs*).

Østersfribningen foretages i Regelen kun paa faa af Bankerne, nemlig især paa saadanne, som ere store, rige, ligge bekvemt for Fisserne og for Handelen, samt have Østers af en god Veffaffenhed. De Banker, som ere smaa, fattige og langt bortliggende, gjøre det naturligtvis nødvendigt for Fisserne, at anvende mere Tid og Møje for at erholde et vist Kvantum Østers end de første, og det er altsaa kun i Nødtilfælde, at Fisserne tage Tilflugt til dem. Visse Banker har man, idetmindste til sine Tider, opbevaret til særeget Brug, f. Ex. Hørnum buten de Revel til at tage Deputatøsterserne af.

Istedetfor at de øvrige flevigste Østersfiskere, saa langt jeg har kunnet forfølge Fisseriet tilbage i Tiden, have brugt Sejlbaade, have Amrommerne derimod, idetmindste til Midten af forrige Aarhundrede, roet paa Fisseriet, og egentligen fisket ved Hjælp af Ankeret. De havde 36—40 Fjerne Ankertoug, udfastede Ankeret paa Randen af Banken, lode Ankertouget løbe

*) Selv kyndige Fiskere paa de flevigste Banker have den besønderlige, for ikke at sige urimelige, Mening, at Østerserne mod Foraaret og tiltagende Varme have sig mere og mere fra Grunden, og derved blive lettere at fange; saa at Forstjællen mellem Udbyttet, under iøvrigt lige Omstændigheder, vil beløbe sig til en Trediedeel. — Tværtimod hvad der paa de fladstrandste Banker antages, paastaar man her, at Fangsten er rigest, naar Vind og Strøm ere mod hinanden.

af, udkastede saa Skraberne, og halede sig derpaa op til Ankeret. Denne Fiskemaaade kan drives med smaa Baade, i stille Vejr og (idetmindste paa adskillige Banker) endog i mørke Nætter. Hurtigere og rigeligere Udbytte erholdes derimod, naar man sejler.

I Skrabeløn erholde Fiskerne for en Tønde Østers (som paa de flædvigske Banker beregnes til 800 Stykker) 1 Rdlr 12 Sk. Cour. (= 1 Spec.); altsaa omtrent Fjerdedelen af den Betaling, der tilstaaes de fladstrandste Fiskere*). I Begyndelsen af forrige Aarhundrede betalte Forpagterne kun $\frac{1}{2}$ Rdlr. til Fiskerne for en Td. Østers, senere 2 Mk., og 1746 steg Skrabelønnen til $2\frac{1}{2}$ Mk. pr. Td.**).

*) Endnu meget lavere er Fiskerlønnen i Cancalebugten, efterdi Middelprisen paa et Tusinde Østers (= 1200) kun skal være $3\frac{1}{2}$ Fr. (mellem 7—8 Mk. Nb.).

**) Den daværende Forpagter klagede til Rentekammeret over, at Amrommerne ved Od indbyrdes havde forpligtet sig til, ikke at skabe under denne Priis. Endvidere forlangte de Betaling ved Afleveringen (istædetfor at Forpagterne tilforn havde haft Hensand en Maaned) og i Overeenstemmelse med det Tøndemaal, de angave at have overbragt Skipperen, istædetfor at de tidligere kun havde erholdt Betaling, for hvad Skipperen afleverede. Den forhøjede Skrabeløn syntes iøvrigt fuldkomment motiveret efter Forpagterens egen Beretning, da han beskriver Bankernes Tilstand saa slet, at Fiskerne maatte bruge 3 Dage til at tilvejebringe en Ladning Østers, som de tilforn kunde fiske i et Etmaal. — Da den ovenmeldte Forpagter (Winckler) 1740 tiltraadte Forpagtningen, deltog 14 Baade fra Romø og 18 fra Amrom i Østersfiskeriet. Sylringerne, der vare erkjendte for de bedste Østersfiskere, og tillige laae bekvemmest for Bankerne, vilde ikke fiske, før Winckler betalte dem den Skrabeløn, han endnu var dem skyldig fra hans tidligere Forpagtning, og stillede dem Sikkerhed for den fremtidige. Og da Winckler ikke synes at have indladt sig paa nogen af Delene, opgave de ganske Fiskeriet under hans Forpagtning. I Begyndelsen af 1747 var Fiskeriet saaledes aftaget, at kun 5 Baade fra Romø og 10 fra Amrom fiskede Østers. Med Hensyn til Amrommerne

Østersøfiskeriet, saaledes som det drives paa den flensborgske Kyst, synes ikke at trænge til nogen betydelig Forbedring. Derimod vilde Fiskeriet paa de fladstrandste Baner vistnok væsentligen fremmes, ved at foretages med større Baade eller Dæksfartøjer (Indbyggerne i Raabjerg og Elling Sogne maatte da rigtignok give Slip paa det). I saa Tilfælde vilde ogsaa tungere Skraber kunne benyttes, og man vilde kunne opsoge Østerserne paa større Dybde end 10 til 12 Favne.

Østersøfiskeriet paa de franske og engelske Kyster forekommer mig ikke i sin Driftsmaade, forsaavidt denne er mig bekendt, at staae over den hos os, nemlig paa de flensborgske Baner, brugelige, og jeg veed ingen Forbedring, som kunde hentes derfra.

IV. Østershandelen.

Ligesom det sydlige Tydskland i meget lang Tid er blevet forsynet med Østers fra det adriatiske Hav, saaledes har det nordlige Tydskland og de øvrige Lande ved Østersøen erholdt Tilførsel fra de flensborgske Baner. Hvor lang Tid Forpagterne af

fortæller Winckler, at de ved Bjergninger og Grønlandsfart vare blevne saa velhavende, at de ikke bekymrede sig om den møjsommelige Østersfangst. En Deel af Romboerne skulde, efter hvad Winckler beretter, have trukket sig tilbage fra Østersøfiskeriet, fordi Stiftamtmanden i Ribe, Gabel, formedelt Deputatøstersernes Udeblivelse og foranlediget af Hofmarschalken, 1746 havde ladet udgaae en Befaling til Romboerne „ugentligen, saafremt Guds Magt ikke hindrede det, at tilvejebringe de kongelige Deputater,” under Trubjel af at straffes med Skibkarren. Sandsynligt er det dog, at Fiskerne have trukket sig tilbage af Mangel paa Betaling fra Forpagterens Side. 1797 drevs Østersøfiskeriet med 18 Baade, der vare af Bestaaffenhed omtrent som de nu brugelige.

disse Banker havde Enehandelen, kan jeg ikke afgjøre, men allerede i Begyndelsen af forrige Aarhundrede hører man Englænderne omtale som farlige Konkurrenter, og senere fremtræde ogsaa Hollænderne som Medbejlere *).

*) De engelske Østers skulle i Hamborg altid have haft Fortrin for de danske af flere Grunde. Først fordi Skallerne vare renere, og Østerserne altsaa mindre udsatte for at fordærves. Dernæst fordi de vare tyndere, altsaa lettere, og et lige stort Antal Østers saaledes med mindre Omkostning kunde transporteres tilvogns ind i det Indre af Tydskland. En tredje Grund var den, at de engelske Østers bleve bragte i Kvafer til Elbmundingen, og derfra tillands videre. De ankom derfor til Hamborg med mere Vand i Skallerne end de danske, som førtes fra Bankerne til Hamborg i almindelige Fartøjer. Winckler fortæller rigtignok i flere af sine Andragender til Rentekammeret, at han med et Par Tusinde Rigsdalers Omkostning havde ladet bygge Kvafer i Efterligning af Englænderne, men at disse vare blevne ham unyttige, fordi Bankerne ligge paa saa lavt Vand, hvorfor Kvaerne have trukket Gik, og Østerserne vare døde. (Dog anseer jeg det slet ikke for afgjort, at man ikke skulde kunne bruge Kvafer til Østershandelen fra de fiesvigiske Banker, dersom man iøvrigt maatte finde det lønnende) — Om de hollandske Østers yttres 1727, at de begyndte „gut vom Fisch zu werden,” og i stor Mængde bragtes til Hamborg, hvorved den danske Østershandel aarligt blev flettere. Uagtet Hollænderne og Englænderne havde længer Vej, kunde de danske Østersforpagtere dog ikke let udholde Konkurrence med dem, fordi Østersfiskeriet i Almindelighed er frit paa de engelske og hollandske Kyster, og fordi Fiskerne selv bragte Østerserne til Hamborg. Hollænderne opdagede stedse flere Banker, og Mængden af de Østers, som fra dem førtes til Hamborg, tiltog stedse. I Vinteren 1739—1740 skulle 102 hollandske, med Østers ladede, Fartøjer være komne til Hamborg. Ogsaa i Østersøen skadede de Handelen. Lybeckerne kunde have Østers billigere fra Hamborg end fra Husum. — Selv i Kjøbenhavn led Forpagteren ved Indførelse af fremmede Østers. I et Andragende af 21de Decbr. 1733 til Rentekammeret fortælles, at en engelsk Sagt nyligt var ankommet paa Rheben med et stort

De Veje, ad hvilke den flegvigste Østershandel dreves, vare tilføes til Hamborg og til Husum*). I Hamborg op-

Parti Østers; at samme Dag en Sagt med Østers var arriveret fra Gothenborg (eller vel rettere fra Marstrand); at næsten enhver fra Holland kommende og til Østersøen bestemt Skipper bragte en Slump Østers med sig, og ankrede paa Rheden for at affætte denne. Forpagteren meente derfor, at det var billigt, at de fremmede Østers belagdes med en Told af 3—4 Rdlr. pr. Td. istedetfor 21 Sk. Dette blev ogsaa senere iverksat. Men i Danzig og andre Steder i Østersøen, hvor ingen Indskrænkning kunde lægges paa dem, gjorde de ofte den danske Østershandel stor Skade, især naar de vare saa heldige at naae Forvet, før de danske Østers ankom. — De engelske Østers synes nu ganske at være forbundne fra Markederne, hvorimod de hollandske endnu strømme til i samme Overflodighed som i forrige Aarhundrede. Ja, formodentlig den senere Tids Indskrænkning i den hollandske Handel, skulle flere Søfolk end tilforn have kastet sig paa Østersfiskeriet, og store Partier Østers skulle derfor ofte sælges ved Auktion i Hamborg til meget lave Priser, f. Ex. 2 Mk. pr. 100. Tre Fjerdedele af de Østers, der bringes til Hamborg, skulle være hollandske, og kun een Fjerdedeel danske. — Man har imidlertid smigret sig med det Haab, at de hollandske Østersbanker ikke ret længe mere vilde kunne gjøre de danske Afbræk, men snart ville blive ødelagte, netop fordi Fiskeriet er frit paa dem. „Bankerne nærmest Rysterne og mellem Derne ere næsten ganske udtømte,” siger man, „og kun de Banker, som ligge længere ude i Havet, ere endnu i god Stand. Men disse kunne som oftest ikke besiktes i Høst, Vinter og Foraar paa Grund af Vejrtilget, hvorfor Østerserne fiskes om Sommeren, og opbevares indtil Høsten „in den Binnengewässern.” Men herved lide de saa meget, at de i Hamborg kun gjælde halvt saa meget som de hollandske Østers.” Hvorvidt de angivne Fakta ere rigtige, veed jeg ikke; men den Slutning, man vil drage deraf, turde, naar Østersernes hurtige Reproduktion overvejes, være overilet.

*) Husum var i lang Tid (allerede da Danckwerts's Bog udkom, 1652) Stapelpladsen for Østershandelen til Hertugdømmene, maaafte fordi Østersforpagterne dentid oftere vare Husumere.

kjøbtes Østerserne af de saakaldte „Auster-Blövere,” der ikke blot drev Handel med dem i Hamborg, men ogsaa sendte dem ind i Lybfland. Fra Husum bleve Østerserne deels førte omkring i Hertugdømmene til Forbrug der*), deels af Vognmænd kjørte til Lybeck**) (18 Mile), og deels til Flensborg, Hadersleben, Apenrade og Eckernförde, hvorfra de sendtes ind i Østersøen.

Prisen paa Østerserne synes, idetmindste i første Halvdeel af forrige Aarhundrede, paa Bankerne og i Husum, Højer o. s. v. stadigt at have være 4 Rdlr. pr. Td. til omtrent 800, altsaa 24 Sk. G. pr. 100. I Hamborg derimod vare Priserne særdeles varierende; 1720 og tidligere skal Prisen have været over 1 Rdlr. (?) pr. 100, eller henimod 10 Rdlr. pr. Tønde; og,

*) Naar Winckler klager over, at der ikke forbrugtes 100 Tdr. Østers om Aaret i Hertugdømmene, fordi simple Folk ikke havde Lejlighed til at købe Østers, og de Fornemmere næsten alle erholdt Deputater; saa er dette rimeligviis en Overdrivelse.

**) Lybeckerne forbrugte baade selv en Deel Østers, og handlede ogsaa videre med dem. For 100 Aar siden gav de Husummer-Vognmænds Østershandel paa Lybeck Anledning til nogle Diskussioner. Østersforpagteren klagede næmlig 1737 over, at denne Handel trueedes med Undergang (hvorved han vilde lide betydelig Skade), fordi Raadet i Lybeck forbød Vognmændene under 10 Rdlr. Mulket, at tage mere end 20 Sk. l. pr. 100 Østers, uagtet de i Husum selv betalte dem med 24 Sk.; ja endog aldeles bortviste dem fra Torvet. Hvorfor Østersforpagteren (under 21de Jan. 1737) ansøgte Kongen om at have Handelens Frihed. Ved Forespørgsel hos Raadet i Lybeck i denne Anledning, gjorde dette opmærksomt paa, at det var Skik paa det lybeckiske Torv at fastsætte Priser i Overensstemmelse med Værernes Godhed; de bortviste Østers havde været aldeles fordærvede og skadelige for Sundheden; de andre flette. For gode Østers indrømmedes 40 Sk. pr. 100. Og dette gjaldt kun, forsaavidt de solgtes paa det offentlige Torv. I Byen kunde sælges som Vedkommende kunde komme overeens om.

naar ingen engelske Østers vare tilstede, vel endog 5 Mk. G. pr. 100 eller $13\frac{1}{3}$ Rdlr. pr. Td. — Men ganske anderledes blev Forholdet, da saa betydelige Mængder af hollandske Østers strømmede til Hamborg. Priserne skulle da være sunkne endog til 6 og 4 St. G. pr. 100. Ja, undertiden skulle Østerserne slet ikke have kunnet finde Afsetning her, om man ellers tør troe Forpagternes Forsikringer*). De maatte derfor mere og mere trække sig

*) Nedenstaaende til Rentekammeret fra Winkler indsendte Opgivelse over Østersladninger, førte til Hamborg fra September til December 1740 inklusive, giver adskillige Oplysninger, især om Østersernes varierende Priser i forskjellige Maaneder, og meddeles derfor.

21 Sep. 1 Ebn. p. 25 Td.	175 St. folgte à 2 $\frac{1}{2}$ pr. 100	3 $\frac{1}{2}$ 8ß
	125 —	1 $\frac{1}{2}$ — 1-14-
	100 —	1 $\frac{1}{4}$ — 1-4-
	925 —	1 — 9-4-
	3400 —	$\frac{1}{2}$ — 17- " -
	10800 —	$\frac{1}{4}$ — 27- " -
	<hr/> 15525	<hr/> Summa 59 $\frac{1}{2}$ 14ß

2 Okt. 2 Ebn. p. 32 Td.	150 St. folgte à 2 $\frac{1}{2}$ pr. 100	3 $\frac{1}{2}$ " 8ß
	300 —	1 $\frac{7}{8}$ — 5-10-
	300 —	1 $\frac{3}{4}$ — 5-4-
	11200 —	1 $\frac{1}{2}$ — 168- " -
	1700 —	12 $\frac{1}{2}$ pr. 1000 20-6-
	<hr/> 13650	<hr/> Summa 202 $\frac{1}{2}$ 4ß

15 Okt. 3 Ebn. p. 42 $\frac{1}{2}$ Td.	150 St. folgte à 2 $\frac{1}{2}$ pr. 100	3 $\frac{1}{2}$ " 8ß
	100 —	1 $\frac{3}{4}$ — 1-12-
	1025 —	1 $\frac{1}{2}$ — 15-6-
	1000 —	1 $\frac{1}{4}$ — 12- " -
	2000 —	1 — 20- " -
	12500 —	$\frac{1}{2}$ — 62-8-
	<hr/> 16775	<hr/> Summa 114 $\frac{1}{2}$ 10ß

27 Okt. 4 Ebn. p. 43 Td.	50 St. folgte à 2 $\frac{1}{2}$ pr. 100	1 $\frac{1}{2}$ " 8ß
	2300 —	1 $\frac{3}{4}$ — 40-4-
	650 —	1 $\frac{1}{2}$ — 9-12-
	525 —	1 $\frac{1}{4}$ — 6-9-
	17750 —	1 — 177-8-
	<hr/> 21275	<hr/> Summa 235 $\frac{1}{2}$ 1ß

tilbage fra Handelen paa Hamborg, og søge Erstatning i Kjøbenhavn og i Østersøen.

Handelen paa Østersøen synes den Tid kun for en ringe Deel at være drevet af Østersforpagteren selv, hvorimod Kjøbmændene i Glensborg, Alpenrade o. s. v. skulde have opkjøbt Østerserne af ham, og sendt dem til Danzig, Königsberg, Riga, Reval, Petersborg og Stokholm. I de to første Byer var det ikke usædvanligt, at de tidligst ankomne Østers betalte med 10 Fl. pr. 100, i Riga og Reval med 4 til 5 Rdlr. pr. 100, og i Petersborg *) med 6, 8 indtil 10 Rubler

19 Nov. 5 Ebn. p. 55 Ebn. 425 St. folgte à	1½	pr. 100	6 ½	„	ß
200	—	1 ¾	—	2 -	12 -
1150	—	1 ¼	—	14 -	6 -
1100	—	1 ⅛	—	12 -	6 -
10800	—	1	—	108 -	„ -
8000	—	½	—	40 -	„ -
<u>21675</u>				<u>Summa</u>	<u>183 ½ 14 ß</u>

29 Nov. 6 Ebn. p. 53½ Ebn. 300 St. folgte à	2 ½	pr. 100	6 ½	„	ß
50	—	1 ¾	—	„ -	14 -
50	—	1 ⅝	—	„ -	13 -
1000	—	1 ½	—	15 -	„ -
100	—	1 ¾	—	1 -	6 -
300	—	1 ⅝	—	3 -	15 -
1600	—	1 ¼	—	20 -	„ -
9925	—	1	—	98 -	4 -
2000	—	8 ½ pr. 1000	16 -	„ -	
8000	—	6 ½ pr. 1000	48 -	„ -	
<u>23225</u>				<u>Summa</u>	<u>201 ½ 4 ß</u>

17 Dec. 7 Ebn. p. 59 Ebn. 1450 St. folgte à	3 ½	pr. 100	43 ½	8	ß
1500	—	2 ¾	—	41 -	4 -
33000	—	2 ½	—	825 -	„ -
<u>35950</u>				<u>Summa</u>	<u>909 ½ 12 ß</u>
311 Ebn.				<u>Summa</u>	<u>1915 ½ 11 ß</u>

*) Det førstelige Hof i Kiel affjøbte stundom Østersforpagteren et Parti Østers til Foræring for Hoffet i Petersborg, saaledes at Forpagteren

pr. 100. Men saasnart den første Begjerlighed var stillet, og det mildere Vejr lagde Hindringer i Vejen for Transporten ind i Landet, sank Priserne strax. Ofte skal i een Maaned være sendt 400 Tdr. Østers ind i Østersøen.

1797 betaltes Østerserne paa Stedet med 1 Rdlr. G. pr. 100 og Tønden til 800—1000 Stykker med 8—10 Rdlr.. Senere er Prisen stegen til een Specie pr. 100.

De Omstændigheder, som især begunstige den danske Østershandel, ere milde Vintre og vestlige Vinde. Østlig Vind hindrer ikke alene Fartøjerne fra at komme til Kjøbenhavn og ind i Østersøen, men er ogsaa til Afbræk for Fiskeriet, og ved indtrædende Frost, som allerede bemærket, til Skade for Bankerne. Ved nogenlunde streng Frost lægger Isen sig paa Bankerne *), og afbryder alt Fiskeriet. Ligeledes lukker Isen i saa Tilfælde tidligt de østersøiske Havne, og bryder saa seent op i Østersøen, at man ikke kan komme derhen med Østers, før Luften er saa mild, at de ikke vel kunne taale Landtransporten, om de endog komme friske til Gostæderne. — I Almindelighed kunde vel antages, at Maanederne November, December og Marts ere de gunstigste for Østershandelen **). I April, September og en Deel af Oktober

for den afforderede Betaling var pligtig at levere friske Østers fra Deputatbankerne i Petersborg, og uden at erholde nogen Erstatning for Fragten.

*) Selv paa saadanne Steder, hvor Isen ikke lægger sig, bør dog ikke fiskes i Frost, fordi Østerserne da strax fryse, naar de komme ovenfor Vandet. Redpakkede i et Dæksfartøj fryse de derimod ikke let under Farten.

**) Lokale Forhold kunne stundom gjøre nogen Forandring heri. Saaledes var September undertiden en gunstig Maaned for den danske Østershandel paa Hamborg, fordi da ingen hollandske og engelske Østers endnu vare komne dertil, og Østersforpagteren altsaa ingen Konkurrenter havde. Hertil kom endnu den Omstændighed, at Leipziger-Messe, paa hvilken mange Østers fortæredes, indtraf i September.

er Vejret nemlig almindeligen for mildt til at tilstede nogen lang Landtransport; og i Januar og Februar er Havet sjældent sejlbart. Men deraf følger ogsaa, at Uffætningen bliver desto fordeelagtigere, naar man formaaer at overvinde de Vanskeligheder, som Aarstiden medfører. Og man stræber derfor, naar det paa nogen Maade er gjørligt, at sende Østers til Stæderne ved Østersøen midt i Vinterens Hjerte. Til alle Stæder lader dette sig vel ikke udføre, f. Ex. til Petersborg, som sildigst bliver fri for Is; men til Danzig, Königsberg og Reval kan man dog ofte komme, og dersom Isen endog hindrer, at naae lige til Bestemmelsesstedet, udløses Østerserne udenfor Weichselmünde, Frische Haf eller Pillau, og bringes, vel indpakkede i Straa mod Kulden, videre over Isen paa Slæder. Østersernes høje Priis under saadanne Forhold skal rigeligen erstatte Omkostningerne.

Det er fra de sydlige, ved Føhr og Amrum beliggende, Banker, at Hamborg faaer sin Tilførsel. Et Interessentskab i Hamborg: Reuther und Konsorten, driver Østershandelen med de danske Østers saavel i Byen, som ind i Tydskland. Naar Omstændighederne tillade det, pleje Ladninger ugentlige at expederes til Hamborg. Blankeneserne afhente Østerserne, og indtage dem umiddelbart fra de amromske Fiskeres Vaade. Konsumptionsafgiften i Hamborg er ubetydelig. Derimod skal en anden, meget trykkende, Byrde hvile paa Østershandelen til Hamburg; nemlig et Slags Afgift, som maa betales i Stade af hver Skibsladning Østers, hvilken ad Elben bringes til Hamburg. Denne beløber sig til 6080 *) Østers eller 7 til 8 Tdr. Da Blankeneserne ikke skulle

*) Egentligen 800, for hvilke slet ingen Godtgjørelse erholdes, og 5280 (48 Hundrede, hvert Hundrede beregnet til 110) for hvilke godtgjøres 13 til 14 Rdlr. hamb. Cour. Men denne Godtgjørelse er for ubetydelig, til at kunne fritage denne tvungne Leverance for Betænkelsen Afgift. Hvorfra denne Forpligtelse hidrører, er mig aldeles

kunne indtage større Ladninger end paa 20 til 25 Tønder, beløber denne Afgift sig til omtrent en Trediedeel af Ladningen*).

Som Stapelplads for Østershandelen gennem Hertugdømmene og til Østersøen er Højer for længe siden traadt i Stedet for Husum. Østerserne føres i tilluffede Fartøjer fra Bankeerne til Højer, og Forpagteren erlægger i Fragt pr. Tønde for denne Transport 12 Sk. Cour. I Højer pakkes de strax i Tønder, og føres til Glensborg (eller hvorhen ellers deres Bestemmelse maatte være), og naar de ere ankomne der, bringes de ufortøvet fra Vognen i det Fartøj, der ligger færdigt for at føre dem videre. Fragten pr. Tønde fra Højer til Glensborg er 1 Rdlr. G. — Fragten af en Ladning Østers ind i Østersøen skal være 800 til 1100 Mk. G. Dette giver en meget høi Fragt for Tønden, da Ladningerne ikke pleje at overstige 35 eller i det Højeste 40 Tønder**).

Handelen med de fladstrandste Østers er ikke alene meget yngre, men ogsaa langt ubetydeligere end med de flesvigste. Hovedaffætningen er til Kjøbenhavn; dog affættes ogsaa nogle

ubekjendt. Jeg har ene fundet den omtalt i et Andragende (af 20de Septbr. 1830) fra den nuværende Østersforpagter, Lorenz Gøttig i Glensborg, til Rentekammeret.

*) Ogsaa i denne Henseende skulle Hollænderne have Forbelen paa deres Side, da deres Ladninger gjerne skulle være paa 80 Tdr.

**) Her træffe vi atter Klager over de hollandske Østers. Dampskibsfarten paa Østersøen, især mellem Lybeck og Petersborg, skal, efter den oven citerede Gøttigs Forsikkring, skade den danske Østershandel, da de hollandske Østers nu mod en maadelig Fragt med Sikkerhed naae Rusland. „Naar jeg,” siger Gøttig, „vil benytte de russiske Havne ved Salget af mine Østers, maa jeg lade smaa Fartøjer afgaae derhen blot i denne Hensigt.” Jeg indseer imidlertid ikke, hvad der forhindrer Østersforpagteren fra, ligesaa vel som Hollænderne, at benytte Dampskibsfarten, om det ellers kunde være ham til nogen Fordeel.

i Sydland*). Fragten til Kjøbenhavn plejer at være 3 Mk. pr. 100 eller 3 Rdlr. pr. Td. (en Tønde beregnes næmlich her til 600 Østers); og Skipperen erholder 2 Procent for Forhandlingen i Kjøbenhavn. 24,000 Østers er det højeste Antal, som paa een Gang føres til Kjøbenhavn. Ogsaa har man meent, at dette er det største Kvantum, som med noget Haab om god Afsetning kan sendes ind i Østersøen. „1820 og senere,” fortæller Brinck-Seidelin, „have Interessentskaber sendt Østersladninger til Liebau og Reval, men almindeligen med Tab.” Derfor synes det ogsaa, at man i den sidste Tid har opgivet denne Handel**).

*) En Gæstgiver i Frederikshavn skal drive Østershandelen i Sydland. Han hører næmlich med Østerferne til Aalborg, Aarhuus, Randers o. s. v. De nedpakked lagviis i en stor, lukket Bogn, som skal kunne rumme 2500—3000. Han betaler Østerferne paa Stedet med 14 Mk. pr. 100, hvilket er den Priis, hvori Forpagterne i de senere Aar have holdt dem. Tidligere skulde Aalbækkerne have ført Østers tilførs til Aalborg, Aarhuus og andre Steder i Sydland, men denne Handel er ophørt, efter hvad man har fortalt mig, fordi de nuværende Forpagtere ikke ville give deres Samtykke dertil, hvilket ogsaa er rimeligt nok. Gæstgiver Schallburg i Nyborg havde ladet bygge en lille Kvasse, hvormed han i 1834 begyndte at føre Fisk, Hummer og Østers til Kyen; dog standsede denne Fart snart.

**) Hvad der naturligviis maa bidrage meget til at indskrænke Østershandelen paa Østersøen, er den høje Told, hvormed Østerferne ere belagte. I Rusland skal Toldafgiften være 35 Rubler pr. Td.; i Preussen er den 4 Thaler preus. Cour. pr. Centner (110 Pd.). Østerferne maa folgeligen blive meget dyre. Priisen i Stettin skal være 4½ Thl. preus. G. (6 Rdlr.) for Hundredet. I Berlin, hvor en betydelig Mængde Østers fortæres, og hvor man foretrækker de bedre holsteenske Østers for de hollandske, betales hine med 5 Thlr., disse med 4 Thlr. (I den berlinske Østershandel skal betegnes som gode Østers „Husumer Østers, flesvigsk Deputatsøsters og Holsteiner gute Sorte,” som flette derimod „Hollsteiner Kaufmannsauftern og de hollandske Østers.”) — Paa Grund af den høje Toldafgift og Trans-

Nu nogle faa Ord om Østerfernes Behandling før og ved Forsendingen. — Saa snart de aalbækste Fiskere komme hjem fra Bankerne, er deres første Forretning i Hjemmet at brække de sammenvorede Østers fra hverandre, og at rense dem fra alle paafliddende Smaadyr. Disse døe nemlig i Almindelighed længe før Østerferne, og naar de indpaffes med disse, og gaae i Forraadnelse, mener man, at de befordre Østerfernes Død. Men selv om dette ikke er Tilfældet (hvad jeg just ikke indseer Grund til), er det isjonesfaldende, at den Lugt, disse forraadnede Dyr frembringe, maa kunne affrække Kjøberne. Og det er saaledes vistnok vigtigt, at Østerferne, inden de nedpaffes, renses paa det Omhyggeligste.

Tilføes kunne Østerferne, som ovenfor bemærket, forsendes i Kvafer eller nedlægges i almindelige Gartsjer. Kvafer benyttes slet ikke, saavidt mig bekjendt, ved den flekvigste Østershandel. Derimod sendes undertiden Østers fra Frederikshavn til Kjøbenhavn i Kvafer. Men da maa den Forsigtighedsregel iagttages, at de, inden man løber ind i Sundet, paa Grund af det mindre

portomkostningerne ønsker man i Preussen ikke alt for store og tunge Østers; men foretrækker saadanne, som omtrent veje 30 Pd. pr. 100. — De hollandske veje omtrent 22 Pd. pr. 100. Fra Hamborg til Berlin ere Østerferne to Dage undervejs. Fra Stettin kunne Østerferne derimod naae Berlin i 24 Timer med den almindelige Post og i een Nat med Extrapost; og naar om et Par Aar Jernbanen mellem Stettin og Berlin kommer istand, ville kun 4 Timer udfordres dertil. Dette synes at indeholde Opmuntring for Forpagteren af de fladstrandste Banker til at forsøge denne Vej. Med gunstig Vind vil man i tre Døgn kunne tilbagelægge Vejen mellem Kjøbenhavn og Svinemünde, og er Vinden mindre gunstig, kan man jo søge Afsetning i Kjøbenhavn. I een Henseende ville Hamborgerne imidlertid beholde Fordelen paa deres Side; nemlig deri, at de almindeligen kunne affende deres Transporter regelmæssigt og til bestemte Tider, faa at Østershandlerne i Berlin kunne indrette sig derefter.

salte Vand der, optages af Dammen. Kun naar Vinden er særdeles gunstig, kan man uden Skade undlade dette.

Ved Landtransport nedpakkes Østerserne næsten altid i Tønder. De maa da lægges med den hvælvede Skål ned, og pakkes saa tæt som muligt, for at de ikke skulle kunne aabne Skallerne, og bevæge sig. Tønderne bør ikke stødes eller fastes; de maa ikke vendes om eller lægges ned, da Østerserne ellers snart ville døe og bedærves. Man kan maaffee antage, at Vejret er særdeles gunstigt til at forsende Østers over Land, naar Thermometret viser Nulpunktet eller een Grads Kulde. — I Frankrig ansees det for hensigtsmæssigt ved Forsendingen at bedække Østerserne med Tang, for at de ikke for hurtigt skulle blive tørre.

Det vilde være interessant, om det kunde angives, hvor stort Beløbet af de paa de danske Banker fiskede Østers i en Række af Aar havde været, og af hvad Betydning altsaa den danske Østershandel er. Men dette er umuligt, da Forpagterne i Almindelighed gjøre sig al Flid for at skjule dette. — Om de fladstrandiske Banker have dog et Par Opgivelser. 1825 skræbedes slet ikke paa Bankerne. 1826 udførtes (efter Brinck-Seidelin) 314 Tdr. Østers fra Frederikshavn. Østersforpagteren, Hr. Ueber sar, har haft den Godhed at meddele mig, at der i Vinteren 1832—1833 skræbedes omtrent 190,000 Østers, at Gisserne i Skrabeløen havde erholdt 1700 Rbdlr., og at Nettoindtægten for Forpagterne, paa Grund af det stormfulde Vejr, kun havde været noget over 600 Rbdlr. I Vinteren 1833—1834 er omtrent skrabet 250,000 Østers*) (Alt i Alt baade store og smaa), solgt

*) I denne Beregning ere ikke blot de af Aløbærkerne for Betaling skræbede Østers, men ogsaa de saakaldte Gratisøsters indesluttede; endvidere er taget Hensyn til, at et stort Hundrede (hvorom Talen imellem Forpagterne og Østersgisterne altid er) beløber sig til 120; ogsaa ere de smaa Østers, hvoraf 3—4000 komme paa hvert 20,000 store Østers, medregnede. Efter Forpagterens Opgivelse er nemlig

Østers for 4070 Rbdlr. (deraf for 3000 Rbdlr. i Kjøbenhavn); Nettoindtægten var 1571 Rbdlr. 4 Mk. 13 Sk. og Fiskernes Skrabelen 1872 Rbdlr. 9 Sk. — Fra første Januar 1836 indtil Fiskeriets Ophør samme Foraar er fra Frederikshavn udført 140 Tdr. Østers (84,000 Østers foruden de smaa).

Endnu mindre veed jeg at anføre som paalideligt om det aarlige Kvantum, som paa de flesvigiske Banke fiske. Jeg har ovenfor bemærket (Side 73—74), at det synes rimeligt, at man i Begyndelsen af forrige Aarhundrede har fisket omtrent 4000 Tdr. om Aaret, og at der er Grund til at antage, at Beløbet ikke kan være ringere nu. I Provincial Verichte, 1797, 4de Hefte, fortælles, at man dengang antog det for sikkert, at 2000 Tdr. næppe kunde være tilstrækkelige til at dække Omkostningerne ved Fiskeriet. Men en Forpagter ønsker, og det med Villighed, ikke alene at dække Omkostningerne, men ogsaa at have et passende Overskud. — Et Overslag over de aarlige Udgifter, som hvile paa Østersforpagterne, hvilket fra den nuværende Forpagter er forelagt Rentekammeret, vil jeg her meddele.

1. Forpagtningsafgiften til den kongelige Kasse 10,310 Rdlr. G.
2. 80 Tdr. Østers til Husholdningen og 10 Tdr.
til Grevskabet Schaackenborg à 10 Rdlr. pr. Td. 900 —
3. Transporten tillands af de 80 Tdr. Østers
fra Højer til Hadersleben 100 —
4. Skriverpenge (Schreibgelder) i Tøndern, idet-
mindste 200 —

11,510 Rdlr. G.

Hertil maa endnu regnes de Omkostninger, som selve Fiskeriet udfordrer, hvilke ansættes saaledes

Kun skrabet 134,300 Østers i Vinteren 1832—1833 og 171,100 i Vinteren 1833—1834. I dansk Almeenlæsning (1836 No. 9) har jeg kun angivet de i Vinteren 1833—34 fiskede Østers til 200,000, fordi jeg der kun har beregnet, hvad Fiskerne have erholdt Betaling for.

1. Fisserpenge for hver Tønde Østers 2 Rdlr. Cour. bliver for 1000 Tdr.	2000 Rdlr. G.
2. Tønder, Indpakning og Transport til Højer pr. Td. 1½ Rdl.; for 1000 Tdr. . . .	1250 —
3. Transport til Hamborg af 10 Ladninger Østers (hver paa 25 Tdr.) à 50 Rdlr. .	500 —
4. Transport af 500 Tdr. Østers tillands fra Højer til Glensborg	500 —
5. 8 Søtransporter, hver paa 30—40 Tdr., fra Glensborg til Udlandet, enhver af hvilke idetmindste koster 300 Rdlr.	2400 —
6. Fisseredskabernes aarlige Vedligeholdelse .	200 —
7. Kommissiønerernes og Forfiskernes Salaire 1000 Tdr. Østers koste altsaa Forpagter- teren i Fisserpenge ic.	7850 Rdlr. G.
3000 Tdr. vilde altsaa koste ham . . .	23550 Rdlr. G.
En Tønde Østers skal i Middelpriis kunne anslaaes til 12 Rdlr. G.; 3000 Tdr. altsaa .	36000 Rdlr. G.
Overskudet bliver følgerigen	12450 Rdlr. G.
Men herfra maa trækkes Forpagtningsafgift	11510 —
Forpagteren beholder altsaa kun	940 Rdlr. G.

og for at naae denne, forholdsmæssigt meget ubetydelige, Fordeel maa skræbes 3000 Tdr. Østers.

Men denne Beregning synes just ikke i alle Punkter tilforladelig. For det Første er der ingen Grund til at anslaae de 90 Tdr., som leveres til Hofholdningen og Grevskabet Schaackenborg til en højere Summe, end hvad de koste Forpagteren, hvilket (Fisserløn, Indpakning og Transport til Højer) ikke engang vil andrage 250 Rdlr. Altsaa fragaaer 650 Rdlr. G. paa dette Punkt. Fisserlønnen for en Tønde Østers er for det Andet, efter hvad mig paa Stedet er berettet, og som jeg ovenfor har anført, kun 1 Rdlr. 12 Sk. Cour.; altsaa beløber Skrabelønnen for 3000 Tdr. kun 3750 Rdlr. Cour. istedetfor 6000, og her maa altsaa

fraregnes 2250 Rdlr. For det Tredie synes Omkostningerne ved Transporten til Hamburg at maatte fragaae, efterdi den næppe falder Forpagteren til Last; han fortæller næmlig et andet Sted, at Østershändlerne i Hamburg selv sende Fartsjer (Blankenesere) til Amrom for at afhente Østersladningerne. Saaledes maa altsaa atter 1500 Rdlr. fradrages. Maafee kunde endnu flere Indsigelser gjøres. Fiskeredsfabernes aarlige Vedligeholdelse er til Exempel, for saavidt den betræffer Forpagteren, anslaaet for højt, men da denne Post ikke er af Betydning, kan den forbigaaes. De tre ovenfor anførte Poster beløbe sig næsten til 6000 Rdlr. Courant, og Forpagterens Fordeel vilde saaledes, saafremt han lod strabe 3000 Tdr. Østers, beløbe sig idetmindste til 7000 Rdlr. G., istedetfor til 940 Rdlr. G. Men dersom han, hvad maafee ikke er urimeligt at formode, lader strabe 4000 Tdr., vilde Nettoprovenuen naturligviis kunne anslaaes endnu langt højere. — Forstanderen for Østersfiskeriet, Bleichen, fortæller i et Andragende til Rentekammeret (1830), for at give et Begreb om Østersfiskeriets Betydning for Den Sylt, at han aarligt til denne D's Beboere udbetaler paa Forpagterens Vegne en Summa af 10,000 Rbdlr. i Fiskerlon o. s. v. Disse 10,000 Rbdlr. vil jeg kun ansee lige med 6000 Rdlr. G. Fra disse vil jeg, efter Forpagterens Opgivelse, afdrage 1000 Rdlr. G. som Salairer til Kommissionærer og Forskere*). Altsaa restere 5000 Rdlr. G. Med disse kan bestrides Fiskerlon, Indpakning, Transport til Højer o. s. v. for idetmindste 2000 Tdr. Østers. Men fra Sylt drives kun en Deel af Østersfiskeriet, og man tager vist ikke Fejl ved at antage, at der fiskes et ligesaa stort Beløb fra Amrom.

*) Egentligen burde kun 500 Rdlr. G. fradrages, efterdi den anden Halvdeel maa beregnes for Østersfiskeriet fra Amrom. Maafee bør heller ikke, som jeg ovenfor har gjort, Kommissionærernes og Forskeres Salair beregnes tredobbelt for 3000 Tdr. Østers.

V. Om Anlæggelsen af Østersdamme.

Her troer jeg at maatte omtale de paa de franske Kyster saa almindelige Østersdamme, der ikke blot bruges til at opbevare Østerserne i*), og som et Befordringsmiddel for Østershandelen, men tillige ansees som et fortrinligt Middel til at forbedre Østersens Vælskaffenhed**). Da de rimeligviis maatte kunne anvendes med Held flere Steder i Danmark, især dersom Østershandelen tiltager, er en noget udførlig Beskrivelse af dem ikke overflødig.

Østersdammene have Form af et Parallelogram, men ere af forskjellig Størrelse; almindeligen ere de gravede i Jorden, undertiden dog hulede i Klippebund, som ved Etretat. De pleje kun at være nogle saa Fod dybe, og deres Sidevægge stige skraat ned; med Havet staae de altid i Forbindelse ved Hjælp af en længere eller kortere Kanal, som er forsynet med en lille Sluse.

*) Naar Østersfiskerne komme fra Cancalebankerne ind i Granvilles Havn, udkaste de Østerserne paa et bestemt Sted. Ved indtrædende Ebbe bringe Roner og Børn dem hen i Dammene, hvor de opbevares til de skulle forsendes. Gruentimmerne undersøge af og til Dammene, for at bortkaste de Østers, der maatte være døde.

**) Blainville siger (*Diction. des sciences naturel. tom. 22 pag. 10*), og hans Mening synes at være den almindelige i Frankrig: „naar Østersen netop kommer af Havet, har den virkelig noget Dyndet, er mere eller mindre haard og af temmelig flet Smag; den opnaaer først næsten alle de Egenskaber, vi fordrer hos den, i Østersdammene." Jeg har adskillige Gange paa de danske Østersbanker, og endnu oftere i Norge, smagt Østers i det Øjeblik, de kom fra Havet, og har fundet dem udmærket velsmagende. Jeg kan altsaa ikke være enig med Blainville i den første Deel af hans Paastand. Hvad den anden Deel, Østersernes Forbedring i Dammene, angaaer, da har jeg ingen Erfaring at støtte mig til; men det er ikke alene i Frankrig man foretrækker Damøsterserne; ogsaa de gamle Romere satte høj Pris paa dem.

Naar man vil stifte Vandet i Dammen, tager man Glusebrettet bort ved Slutningen af Ebber; Vandet løber da ud, og Dammen fyldes paany ved Floden. Bunden og de nedsfraanende Sidevægge af Dammen belægges med Kullestene eller med meget grovkornet Sand; thi man maa anvende al Flid for at undgaae Dynd, som altid er meget skadeligt for Østerserne*); ligeledes maa man sørge for, at Vandets Bevægelse i Dammen ikke er saa stærk, at den kan føre Sand ind mellem Østersernes Skaller. Efterat Dammen er saaledes indrettet, lægger man Østerserne ved Siden af hverandre paa Skraaning, i en horizontal Stilling, og hvilende paa den hvælvede Skal. De maa lægges saa dybt under Vandet, at de ikke let kunne blive bortstjaalne; men dog ikke alt for dybt, for ikke at være udsatte for Dyndassætning.

*) Paa Norges Vestkyst har jeg oftere haft Lejlighed til at iagttage dette. Naar Bønderne, der ere Ejere af de Banker, som ligge ud for deres Grund, under gunstigt Vejrlyst og i Mangel af anden Bestjæftigelse, have samlet en Deel Østers, pleje de ofte at henlægge disse paa lavt Vand, hvor de let kunne tage dem igjen, indtil de faae Lejlighed til at rejse til Kjøbstaden med dem. Derjom Grunden er dyndet, og Vandet tillige sættes lidt i Bevægelse af Vinden, ville Østerserne snart lide: Dyret bliver nemlig overtrukket med et tyndt Lag af Dynd, der deels giver det et ubehageligt, skidentgraat Udseende, deels meddeler det en modbydelig Smag. Paa dybt Vand synes dette ikke at være Tilfældet, eller dog i langt ringere Grad. Jeg har aldrig bemærket et saadant graaligt Overtræk hos de fladstrandste Østers, naar de tages af Havet, uagtet de hvile paa Leerbund, og mere tydeligt vel ogsaa for en Deel paa Dyndbund. Derimod har jeg et Par Gange iagttaget et andet besønderligt Fænomen hos dem: jeg har seet Østers optrukne af Havet, som vare levende og ubedærvede, men hvis Skaller vare halvt fyldte med Leer. Dette ved jeg ikke, hvorledes jeg skal forklare mig, uden jeg vil antage, at Skraben har stødt paa Østersen netop i det Øjeblik, den har haft Skallerne aabne, og fra den Side, hvor de frembøde den største Åbning, og saaledes har kunnet drive Leer, der var oprevet fra Bunden, ind imellem Skallerne.

For at hindre denne, vasser man, efter at have ladet Vandet løbe ud af Dammen, Straaningerne, og helder Vand over Østerserne. Ved samme Lejlighed maa ogsaa de døde Østers bortstaffles. Hvilke Østers, der ere døde, erfarer man ved at berøre de gæbende, thi disse ville da, forsaavidt de ere levende, hurtigt lukke deres Skaller; de, der ikke gjøre dette, maa ansees for døde. Jo nøjagtigere alle disse Forholdsregler iagttages, jo hurtigere opnaae Østerserne de Egenskaber, man ønsker. Alt Vandet i Dammene bør være ret klart, derom er man enig, men hvorofte det bør fornyes, derom findes Meningsforskjællighed. I nogle Damme fornyes næmlig Vandet ved hver Flod, i andre kun to Gange om Maaneden. I første Tilfælde mener man, at Østersen holder sig noget mere haard og læderagtig, men den faaer et smukt hvidt og klart Udseende, og bliver større. I sidste Tilfælde blive Østerserne mindre, men finere, og faae en grøn Farve.

Ved Erfaring er det sat udenfor al Tvivl, at ferskt Vand, som ved Oversvømmelser, Regn o. s. v. kommer ind i Dammene, er skadeligt for Østerserne, idetmindste naar Mængden er betydelig*). Derfor bør man ogsaa, naar stærk og vedholdende Regn indtræffer, oftere end ellers fornye Vandet i Dammen. Da en nogenlunde betydelig Kulde er fordærvelig for Østersen, vil det paa den Tid, man har Grund til at vente stærk Frost, være

*) Uagtet en pludselig Overgang fra salt til ferskt Vand upaatvivleligen er skadelig for Østersen, synes det dog meget sandsynligt, at dette Bløddyr, ligesom mange andre, gradviis kan vænnes til at leve i langt ferskere Vand end det, hvori det er født. Med Hensyn til Anlæggelsen af nye Østersbanke vil det hos os, hvor Vandet allerede i det sydlige Kattegat og endnu mere i Belterne og Østersøen taber en stor Deel af sin Salthed, være vigtigt at besidde nøjagtige og paa-
libelige Erfaringer over Østersens Natur i denne Henseende. Disse vilde let kunne opnaaes ved hensigtsmæssige Forsøg, anstillede i Nærheden af Østersbanke, f. Ex. i Frederikshavn.

hensigtsmæssigt at sætte Østerferne dybt ned i Vandet, men derved bliver naturligvis Opsynet med dem vanskeligere.

De Opgaver, man ved Anlæggelsen af en Østersdam har at løse, ere altsaa forteligen: 1) at forskaffe sig en tilstrækkelig Vandmasse, for at være mindre udsat for at lide Skade ved tilfældige Ferskvandstilblandinger; 2) at være fuldkomment Herre over Vandets Fornøjelse; 3) at skaffe sig saavidt muligt Ly for Vinden, for at undgaae Vandets Bevægelse og de deraf flydende Ulejligheder; 4) at vælge en passende Bund, eller indrette Bunden paa en passende Maade, for ikke at være udsat for Dynd; 5) at kunne unddrage sig Kuldens fordærlige Indvirkning.

De speciellere Regler, man maa iagttage, for at forskaffe sig grønne Østers*), ere følgende. Almindelighed vælger man en temmelig lille Dam, og lader Havvandet flyde ind i den, hvorpaa Slusen tillukkes. Naar Vandet har staaet saa længe i den, at de Stene, der beklæde Skraaningerne, begynde at blive grønne, sætter man Østers i den; man maa herved iagttage langt større Forsigtighed end med almindelige Østers: man maa nemlig ikke sætte den ene Østers ovenpaa den anden, og deraf følger, at man paa en given Plads næppe kan rumme en Trediedeel af Østers, der skulle blive grønne, mod almindelige Østers. Den Tid, Østerferne behøve til at blive grønne, er meget forskjellig og afhængende af flere Omstændigheder. I nogle Aar blive Østerferne let grønne, medens det i andre Aar næsten ikke er muligt at forskaffe dem denne Farve. Østerferne blive ligesaa lidt grønne i stærk Hede som om Vinteren. De behøve en Mellemtemperatur, og Maanederne Marts, April, September og Oktober ansees for de gunstigste. Regn- og Stormvejr skulle være til Hinder, især om Vandet sættes i Bevægelse af Nordenvind. Under heldige Omstændigheder ere undertiden tre Dage tilstrækkelige til at give Østerferne et let grønt Anstrøg; men til at give dem en mørkere Farve udfordres en heel Maaned.

*) Disse ansees i Frankrig for en stor Lækkerhed.

Paa Frankriges sydvestlige Kyst, hvorfra de fortrinligste grønne Østers komme (fra Marennes i Nærheden af Oleron), anvender man ikke alene mange Omkostninger paa Dammene's hensigtsmæssige Indretning, og megen Omhu paa at passe Østerserne*); men man tager ogsaa mange Hensyn i Valget af de Østers, man vil sætte i Dammene. Man vælger Østers, som kun ere et Aar gamle, og helst saadanne, der nedstamme fra grønne Østers. Ogsaa udføjer man saadanne, hvis Form man finder er den bedste. Disse Østers forblive nu ofte over to Aar i Dammene, inden de komme i Handelen. At alle disse Omstændigheder maa bidrage til at forhøje deres Pris, er naturligt.

Hvad det er, der giver Østerserne den grønne Farve, derover er man ikke enig. Indbyggerne i Marennes mene, at det ikke er een Omstændighed, men en Forbindelse af mange, der bevirker dette: Jordbund, Vind, Temperatur, Havvandets Blanding med ferskt Vand, Solens Paavirkning o. s. v. En fransk Naturforsker, Gaillon, paastaar, at det er grønne Infusionsdyr (*Vibrio Ostreae*), der gjennemtrænge Østersens Masse, og meddele den deres egen Farve. Dette benægter Blainville just ikke, men troer, at de grønne Østers ere i en sygelig Tilstand, fremkaldet ved de ugunstige Omstændigheder, hvori de befinde sig, og at det er Østersernes Altoni, der tillader Infusionsdyrene at gjennemtrænge dem.

Uden just at paastaae, at Opdrætningen af grønne Østers burde opmuntres hos os, troer jeg dog, at Anlæggelsen af Østersdamme paa flere Steder kunde være til Fordeel for Østershandelen. Naar man har Beholdninger af Østers i Damme, er det aabenbart, at Østerstransporterne blive mindre afhængige af Vejrslaget, der stundem i længere Tid kan forhindre Fisterne fra at strabe. Østershandelen bliver heller ikke længere indskrænket

*) Man flytter dem f. Ex. undertiden fra en Dam til en anden, hvorved man troer at befordre deres Fuldkommenhed.

til Vintermaanederne, men kan drives hele Aaret igjennem o. s. v. Naagtet man ingensinde i Frederikshavn har tænkt paa Anlæggelsen af Østersdamme, har man dog gjort Erfaringer, der kunde lede til denne Tanke: man veed nemlig der, at Østers kunne opbevares hele Aaret i Kaaferne*); og Østersforpagteren hensesætter undertiden Østers i store Hyttfæde, indtil passende Lejlighed til at affætte dem tilbyder sig. — Paa Vestkysten af Slesvig er derimod for mere end 100 Aar siden tænkt paa Anlæggelsen af saadanne Damme. Den omtalte Forpagter af Østersbankerne, Hamborgeren Winckler, lader sig ofte i sine Ansøgninger og Skrivelser til Rentekammeret forlyde med, hvorledes han ved mangeaarig Eftertanke over Østersernes Natur havde opdaget et Middel til at forbedre de slesvigiske Østers saaledes, at de vilde kunde udholde Konkurrencen med de engelske**) i Hamborg. Men de kostbare „Masfiner,” som dertil maatte bygges, vilde medtage en Kapital af idetmindste 12000 Rdlr. Derfor ansøgte han deels om Nedsættelse i Forpagtningsafgiften, deels Forpagtningen udstrakt til en lang Række af Aar. — Wincklers Andragender i denne Anledning vare længe forgjæves, og han afløstes af andre i Forpagtningen. Men da han igjen havde overtaget denne 1740, ryffede han sit Djemed nærmere, og det lyffedes ham at erholde en kongelig Resolution (17 Decbr. 1742), hvorved hans Forpagtningsafgift nedsattes, og Anlæggelsen af de omtalte Masfiner, hvorom han mundtligt havde meddeelt sig til Rentekammeret, otkroyeredes ham; naar hans Forpagtningstid var udløbet (1746), skulde Forpagtningen fornyes for det første paa 10 Aar og siden videre; Winckler skulde have Ret til at overføre den prælongerede Forpagtning til

*) Kaafer kaldes smaa Kender paa den flade Kyst, der paa hver Side indgærdes af nogle Stene, og i hvilke Fiskerne løbe ind med deres Baade.

**) De engelske bleve, som ovenfor sagt (Side 89), især foretrukne, fordi deres Skæl var tyndere, hvorved de bedre vare stikkede til Landtransport.

andre, dog af Kammeret billigede Personer *cum omni jure et obligatione*; det skulde være ham, hans Børn, Arvinger eller Afkøbere tilladt til enhver Tid, altsaa endog i det første Aar af den fornøvede Forpagtning, at frasige sig denne*), dog med et halvt Aars Varsel; men i saa Tilfælde skulde Forpagteren være forpligtet til, enten, efter Kammerets Forgodtbefindende, at borttage Maskinerne, og sætte alt i den forrige Stand, eller at lade dem blive tilbage. — Winkler skulde selv bære Omkostningen ved disse Anlæg. Det første skulde indrettes ved Pellwormer Aussenteich nær ved Tamms Glusen. Naar Winkler vilde gjøre flere Anlæg, skulde han først mælde det til Rentekammeret, ligesom han af og til skulde indgive Beretning til dette om Nyttten og Fremgangen af Maskinerne. — Senere (1744) tillodes det W. ved en fgl. Skrivelse at gjøre Anlæg paa en af ham kjøbt Plads ved Porren-Rogs-Aussenteich nær Husum. — Men intet af disse Anlæg blev nogensinde fuldført; uagtet W. (i en Skrivelse af 1747) paastaar, at have anvendt en stor Deel af sin Formue paa det sidstnævnte Anlæg, og uagtet hans Enke senere klager over, at han ved dette har sat sig i stor og for hende meget trykkende Gjæld, synes dog kun meget lidt eller maa-see slet intet at være gjort: Winklers pekuniære Forsætning gjorde ham rimeligviis saadanne Foretagender umulige, og han har brugt dem som Paaskud for at erholde Forpagtningen paa saadanne Vilkaar, som forekom ham ønskelige. Uagtet Winkler intet Sted fuldstændigt udviffer Indretningen af de paatænkte Anlæg, gjør dog den Maade, hvorpaa han omtaler dem, tydeligt, at det har været Østersdamme**).

*) Disse betydelige Koncessioner synes at tilkjendegive, at man har ventet sig meget af de projekterede Anlæg.

**) Han siger f. Ex. at han vil bruge dem for at have Østers i Forraad, naar der om Vinteren ikke kan fiskes o. s. v. Rimeligviis er han paa sine Handelsrejser (han var Kjøbmand), bleven bekendt med Fremgangsmaaden i Frankrig, hvilken han nu udbasunede som en ganske ny Opfindelse.

Credie Afdeling.

I. Nogle historiske Efterretninger om de flæsvigſke Banker.

At Knud den Store i det ellefte Aarhundrede ſkulde have bragt Øſters fra England, og anlagt de flæsvigſke Banker, have flere fortalt efter Heimreich*). Dog ſynes dette foregivende at mangle al Grund**).

Den ældſte Efterretning, jeg hidtil har fundet om diſſe Banker, indeholdes i det Kongelige Arkivs jydſke Register No. 4 fol. 178. Det er et aabent Brev fra Frederik den Anden, ſaa lydende:

Vi Frederik 2c. gjøre Alle vitterligt, at, efterſom vi komme udi Forſaring, at ud mod Veſterſeen udi Riberhuus Lehn ſkulle findes og være fangelige et Slags Fiſk, kaldet Øſterling, og efterdi vi ſelv have Lyſt og Behag til ſamme Slags Fiſk, og have derfor befalet os elſkelige Albert Friis, vor Mand, Raad og Embedsmand paa vort Slot Riberhuus paa vore Begne

*) Heimreichs Kronik S. 41 (i Udgaven af 1668).

**) Naar Øſtersregalet i nogle Aſter af 1703 omtales ſom „die herrliche delicate Regal, deſſen Anrichtung den alten Königen von Dänemarcſ viele Mühe und Speſen gekoſtet hat“ ſaa ſigtes til denne heimreichſke Fortælling.

samme Slags Fisk at skulle lade fange og os tilskiffe, og paa det derpaa ikke med Tiden skulde blive Mangel, da forbyde vi Alle, i hvø de helst ere eller være kunne og hver besønderligen, nogen Østerlinge der sammesteds at fange eller fange lade, uden aleneste den, som derpaa fanger paa vore Vegne Befaling af vor Leensmand paa forn. Riberhuus. Saa snart Nogen fordrister sig til herimod at gjøre, og det samme skjælligen overbevises kan, den da ikke vil stande derfor til Rette, og straffes som vedbør. Herefter Hver vil vide at rette, og for Skade at tage Vare. Actum Skanderborg 4 Februar 1587.

I Stefen Schoneveld's 37 Aar senere udfomne Beskrivelse af Hertugdømmenes Sødyr, omtales ogsaa Østersfangsten med et Par Ord: „ved Sylt og Føhr" siger han, „opstræbes de i Mængde fra Havbunden med Jernstraber, til hvilke smaa Næt er fæstede." Fangsten dreves altsaa paa samme Maade som nu. Af hans følgende Ord sees ogsaa, at man dengang kjendte de samme Tillavningsmaader af Østerserne, som endnu ere brugelige *).

Østersbankeerne vare iøvrigt i det syttende Aarhundrede deelte mellem Kongerne af Danmark og de holsteenske Hertuger **). Allerede tidligt havde Stridigheder fundet Sted i denne Anledning, flere Kommissioner havde været nedsatte, og Sagen var endnu

*) Apud Silt et Uhöre insulas præfecturæ Tunderensis in oceano copiose ex maris fundo verriculis ferriis, quibus retia adsuta sunt parva, eruantur. Coquantur in testis suis super craticula, affusis vino, butyro, sale et pipere; Muria aromatica condiuntur; cruda mandantur, et in sartagine frixa; quovis modo in deliciis sunt ditioribus. Schonev. Ichthyologia p. 54.

*) De holsteenske Banker (de under Tøndern=Amt liggende) ere anførte i den første Tabel til Side 61 i Rubrikken for 1709; de kongelige (beliggende under Ribe Amt, et Par ogsaa under Hadersleben=Amt) findes i Rubrikken for 1712.

ikke bilagt i Begyndelsen af det 18de Aarhundrede. Det var især Banken Huntje, hvilken begge Parter ønskede at tilegne sig, der afgav Tvistens Uble.

Kong Frederik den Tredie havde forlehnet Feldmarskalk Schack med Verne under Ribe Stift, følgerigen ogsaa med de kongelige Banker. Ved Schacks Død faldt Verne tilbage til Kronen; men Kristian den Femte indrømmede hans Søn og Sønnesøn Nydelsen af Bankerne for deres Livstid. — Foruden de forlehnede Banker vare Greverne Schack Besiddere af nogle Banker som Ejendom.

Uagtet Bankerne vare deelte mellem flere Ejere, og uagtet disse laae i Strid med hinanden, var man dog kommen overeens om, at bortforpagte Bankerne til een Mand. Var der nemlig to eller flere Forpagtere, vilde det være aldeles umuligt at raade Bod paa Østersøstyveriet, idet den ene Forpagter søgte at skade den anden, og en Østersøstuv altid kunde vente for en ringe Erkjendtlighed at erholde Passerseddels fra den ene Forpagters Forvalter, for de Østers, han havde stjaalet paa den anden Forpagters Banker. Endvidere bleve de Banker, som begge Parter gjorde Fordring paa, aldeles ødelagte, idet ingen af Forpagterne letteligen vilde kunne drages til Ansvar for Ødelæggelsen; og hver af dem fiskede saa meget som muligt paa disse Banker, for at der skulde blive desto mindre tilbage for hans Modpart. — Det var som Følge heraf, at de kongelige Banker, uagtet de vare af langt ringere Betydning end de hertugelige, af Greverne Schack kunde bortforpagtes næsten til en ligesaa høj Afgift som disse; thi Forpagteren af de hertugelige Banker bekvemmede sig til at erlægge en uforholdsmæssig høj Afgift for de kongelige Banker, naar man truede ham med at overdrage dem til en anden.

Den Forpagter, som i Begyndelsen af forrige Aarhundrede var i Besiddelse af Bankerne, indkom (1700) med Begjæring om, enten at blive løsladt fra Forpagtningen, eller at erholde Nedsættelse i Afgiften. Da man imidlertid ved nærmere Undersøgelse

af Sagen, troede at være kommen til det Resultat, at han havde ødelagt Bankerne ved for stærk Befæstning, fratog man ham disse (1703), for at lade dem hvile indtil Udløbet af Forpagtningsterminen (1706); men tilholdt ligesuldt Forpagteren at erlægge den stipulerede Forpagtningsafgift *).

Det hertugelige Ministerium besluttede nu, ikke at bortforpagte Bankerne, men at lade dem bestyre. Dog fandt man sig snart foranlediget til at fortryde denne Forholdsregel, og allerede 1709 bortforpagtedes Bankerne til en Svigerfader af den i det Foregaaende ofte omtalte Hamborger Kjøbmand, Johan Maximilian Winckler, mod en aarlig Afgift af 1500 Rdlr. i Kroner. Hvorledes det imidlertid forholdt sig med de kongelige Banker, finder jeg ikke angivet, men 1714 forpagtede Winckler, der efter sin Svigerfader havde overtaget de hertugelige Banker, ogsaa de kongelige Banker af Grev Schack paa 10 Aar for en aarlig Afgift af 1100 Rdlr. i Kroner **).

Da Frederik den Fjerde havde erklæret Slesvig for et forbrudt Lehn, kom naturligviis med dette ogsaa de førstelige Østersbanker til Danmark. Den danske Regjering fornyede derfor (1718) Forpagtningskontrakten med Winckler paa ti Aar (til 1728). Pengeafgiften blev den samme som tilforn, men Deputaterne forhøjedes.

De fænske Banker skulde før Wincklers Tid ikke have været bortforpagtede. Men da de desaaarsag tjente som et Slags Skjul for Østersstyriet, bragte Winckler det ved Forestillinger dertil, at de bleve stillede til Forpagtning. Winckler blev

*) Det er formodentligen med denne Forpagter, at en hertugelig Over-Østers=Inspector (i nogle Papirer af 1735, men uden nærmere Angivelser) fortælles at have procederet i 14 Aar.

**) Winckler omtaler oftere, at han havde maattet forudbetale hele Forpagtningssummen for de 10 Aar, 11000 Rdlr., til Greven, som altsaa vel har været i Pengeforlegenhed.

høistbydende med 450 Rdlr., men istedetfor at erholde Konfirmation paa Budet, overdroges disse Banker paa tre Aar til Admiral Sehested for samme Summa. For at kunne bortrodde Alt, hvad der paa nogen Maade maatte tjene til Begunstigelse for Østerstyreiet, bekvemmede Winckler sig til at give Sehested 300 Rdlr. aarligt i Dpgjæld paa disse Banker, altsaa i 3 Aar at betale for dem 2250 Rdlr., „uden,” som han selv siger, „at erholde saa meget som en Østersskal for disse Penge.” Da de tre Aar vare forløbne, bevirkede Winckler dog, at de fanoiske Banker overdroges ham i Forpagtning mod aarlig Afgift af 100 Rdlr.

1720 ansøgte Winckler om, at erholde Forpagtningen forlænget paa 24 Aar (naar den i Kontrakten bestemte Tid var udløbet) paa samme Vilkaar som hidtil. Dette affloges*), og tillige befalede det ham, at deponere en Summa af 6000 Rdlr. istedetfor den Kaution, han var pligtig at stille for Bankernes Aflevering i forsvarlig Tilstand, og som han ikke syntes at have kunnet tilvejebringe. Dette maatte Winckler bekvemme sig til, men han erholdt tillige den Forsikkring, at den deponerede Summa ved Forpagtningens Udløb skulde blive ham tilbagebetalt, naar Bankerne ved Besigtigelsen fandtes in statu quo; imidlertid skulde Summen forrentes med 5 p. c. Winckler synes at have haft mange Fiender (blandt disse især Amtsforvalteren i Tøndern, Milniz), som søgte at fortrænge ham fra Forpagtningen, ved at indberette, at hans økonomiske Forsatning var meget slet; at han aldrig betalte Forpagtningsafgiften før man stred til Eksekution; at han ødelagde Bankerne ved at befiske dem for stærkt og ved at fiske Østers, som ikke vare fuldvorne**); at han, for bedre

*) Man forlangte af ham, at han af de tønderste Banker skulde erlægge 3000 Rdlr. Kroner aarligt, istedetfor de hidtil betalte 1500.

**) I det stærpe Mandat mod Østerstyreiet af 1720, som Winckler havde bevirket udstedet, havde han ladet indføre, at en Tønde Østers maatte

at skjule sin uhuusholderiske Behandling af Bankerne, ofte lod Giffere fra de sydlige Banker fiske paa de nordlige, og omvendt; at han 1719 havde solgt flere hundrede Tønder unge Østers (Tunggut) til Seeland i Holland til Anlæggelse af Østersbanker der o. s. v. Mangjorde opmærksom paa, at der fandtes Andre, som vare villige til at betale dobbelt saa høj Afgift som Winkler, naar Bankerne strax kunde blive dem overdragne. Endeligen tilraadede man Kongen, paa Grund af alle disse Omstændigheder at fratage Winkler Bankerne, inddrage de deponerede 6000 Rdlr., og belægge ham selv med personlig Arrest.

Saa strengt blev nu Winkler vel ikke behandlet, men det overdroges en Kommission at undersøge Sagen, og W. indviledes i en langvarig Proces*). — Da hans Forpagtning af de saakaldte kongelige eller schadske Banker 1724 var udløbet, og han ikke samtidigt vilde give Slip paa de hertugelige Banker (Forpagtningstiden for disse udløb først med 1728), indrømmedes det ham at beholde hine endnu i fire Aar uden nogen Forhøjelse i Afgift, for at derpaa alle Banker kunde bortforpagtes paa een Gang**).

anslaaes fra 800 indtil 1100 Stykker. Hans Modstandere paastode, at der i en Tønde ikke kunde præsies mere end højt 800—850 Østers, og at denne Bestemmelse var indskudt af Winkler, for at de smaa Østers, han lod strabe, ikke skulde kunne konfiskeres. Ogsaa udtydede man hans idelige Klager over de Ødelæggelser, Østersstyvene afstedkom, som et Dække, hvorunder han søgte at skjule sine egne Ødelæggelser paa Bankerne.

*) Winkler besværer sig i Andragender til Rentekammeret og Ansøgninger til Kongen over, at de Forsølgelser, han i sine 10 Forpagtningsaar, fra 1714 til 1724, havde været underkastet, havde nødte ham til at anvende 20,000 Rdlr. paa Rejser og paa anden Maade til sin Redning. Dog synes Winklers Paastande meget ofte ikke at kunne udholde nogen streng Prøvelse.

**) Efter eget Opgivende til Rentekammeret betalte Winkler af Bankerne 1724

Uagtet Winkler af al Magt bestræbte sig for at blive i Forpagtningen 1728, blev han dog, efter Kong Frederik den 4des Villie og Beslutning, uddrevet af denne ved Overbud. De nye Forpagtere vare Kammerherre Gabel, Stiftamtmand i Ribe, Sægermæster Bachmann, Winklers Fiende Amtsforvalter Millnik og Hans Schou, Kjøbmand i Højer. Forpagtningstiden bestemtes til 10 Aar (indtil 1 September 1738). Forpagtningssummen var 6000 Rdlr. i Kroner aarligt: Kautionssummen forhøjedes til 9000 Rdlr.; ogsaa forøgedes Antallet af Deputatøsterferne betydeligt.

Saalænge Frederik den 4de levede, beholdt Winkler ikke de af ham deponerede 6000 Rdlr. tilbage. Man vilde oppebie Udfaldet af den mellem ham og Amtsforvalteren i Søndern, Millnik, svævende Proces. Uagtet Winkler ideligen indkom med Forestillinger om, hvorledes det ved Besigtigelsen 1728 jo tydeligen var godtgjort, at Bankerne vare i en blomstrende Tilstand, og at Savnet af de 6000 Rdlr. styrtede ham og hans Familie i Armod, blev dog ikke herpaa reflekteret. Men saasnart Kristian den Sjette kom paa Tronen, befaledes (ved Resolution af 13 Febr. 1731) at Pengene skulde tilbagebetales ham, og Processen hæves.

Under 26 April 1728 var Konrad Ditleff, Greve af Reventlau, Amtmand over Hadersleben Amt, indkommen med en Ansøgning, hvori han fremstillede, at Amtmændene i Hadersleben fra Arilds Tid havde været berettigede til, i de

af de tønderste	1500 Rdlr.	
af en ny opdaget Banke	86 —	36½ Sk.
af de fandske Banker	100 —	
af Riber-Bankerne (heri indberegnet 50 Rdlr. til Haderslev Amtstue) .	1216 —	
For Tolden paa Løst	115 —	
	<hr/>	3017 Rdlr. 36½ Sk.

Maaneder Østersfiskeri maatte drives, hver Uge at lade fiske 2 Tønder Østers paa de haderslebske Banker til deres Huusholdningsbrug. Dette Fiskeri var det paalagt visse Landbolsbesiddere paa Den Romø at forrette, hvilke fra gammel Tid vare blevne udlagte til saadan Tjeneste, og som desaarfag vare befriede fra andre Skatter. I Wincklers Forpagtnings Tid var der, for at undgaae Østersstyveri, truffet den Foranstaltning, at Winckler skulde levere Amtmanden de fornødne Østers mod Betaling af Fiskerlønne, som maatte udredes af de ovenomtalte Romøiske Landbolsejere. Winckler havde kun nu og da, naar han fandt for godt, sendt Amtmanden nogle Østers, hvormed denne havde maattet lade sig nøje. Men da nu nye Forpagtere skulde tiltræde Forpagtningen, saa ansøgte Amtmanden om, at hans Rettigheder maatte blive hævede i den afsluttende Kontrakt, hvad enten man nu vilde lade det blive paa den gamle Fod, eller forandre det ugentlige Fiskeri af 2 Tønder Østers til et adækvat Deputat. — Herpaa synes ikke at være blevet reflekteret.

De nye Forpagtere tiltraadte Forpagtningen under ugunstige Auspicier og i visse Maader mod deres Villie. For at dette kan forstaaes og det tillige kan blive begribeligt, hvorledes Forpagtningssummen paa een Gang kunde stige til det dobbelte, maa jeg meddele to Skrivelser fra Kammerjunfer v. Osten til Stiftamtmand Gabel.

I. Hans Maj. vor allernaadigste Konge har befalet mig i Hans Navn at skrive til min højtærede Hr. Kammerherre, og at lade Dem vide, hvorledes H. Maj. med særdeles Fornøjelse har seet deres Iver i Befordring af Hans Tjeneste, hvorfor han ogsaa naadigst takker Dem: og da H. Maj. allerede allernaadigst har anordnet, at det skal komme til en anden Licitation med Østersforpagtningen, seer H. Maj. det gjerne, at min højtærede Hr. Kammerherre maatte dirigere det derhen, at samme Forpagtning kunde udbringes saa højt muligt, og i hvert Tilfælde kunde komme ud af Wincklers Hænder. 14 Febr. 1728.

2. I dette Øjeblik befaler Hans Majestæt Kongen mig at skrive til Dem, og herved at lade Dem vide, at De kun skal byde imod Winkler ved Auktionen; da det dog, inden Nogen faaer Forpagtningen, maa komme til Referat for Hans Majestæt, saa vil Han, naar saadant skeer, nærmere bestemme, hvor der skal beholde Forpagtningen. 3 April 1728.

I Andragender til Rentekammeret og Ansøgninger til Kongen beraaber Gabel sig paa, at han ene af Tjenstiver var bleven ledet til at byde paa Banterne, og til at formaae de ovennævnte Mænd til at tiltræde som Participanter; at han tidligere havde erklæret, at han umuligt kunde gjøre højere Bud end 5000 Rdlr., og kun ved Kongens Befaling gennem Kammerjunker Osten var bevæget til at byde 6000 Rdlr. Endvidere henholder han og hans Medinteressenter sig til, at der ved de paa Auktionsstedet oplæste, og i hele Landet bekjendtgjorte General-Konditioner var bestemt, at $\frac{1}{4}$ af Forhøjelsen i Forpagtningssummen skulde komme den Høistbydende til Gode*); og at alle de Prærogativer og Friheder, som den forrige Østersforpagter havde nydt, ogsaa skulde gaae over paa den følgende. Blandt disse Prærogativer var Erlæggelsen af 100 Rdlr. til Amtstuen i Ribe istedetfor Udsørelstold (?) af Østerserne vigtig, idet man derved befriedes fra Tolderpeditonen, hvilken havde meget skadelig Indflydelse paa Østershandelen, efterdi en Times Ophold, paa Grund af Flod og Ebbe, ofte kunde foranledige at en heel Østersladning bedærvedes. Hvad Eftergivelsen af den omtalte Fjerdedeel i Forpagtningssummens Forhøjelse angaaer, syntes Ansøgerne fuldkomment overtydede om Retmæssigheden af deres Paastand, idet de foreslog, at overlade

*) I de foresundne Konditioner findes denne Bestemmelse imidlertid ikke, — Den forrige Forpagter havde omtrent betalt 3000 Rdlr. i Forpagtningsafgift; de nu tiltrædende havde budet 6000 Rdlr. Differensen var altsaa 3000 Rdlr.; $\frac{1}{4}$ af disse 3000 Rdlr. eller 750 Rdlr. forlangte de altsaa afdraget i Afgiften.

Sagen til General-Landes-Kommissionens Afgjørelse, med hvis Kjendelse de erklærede sig tilfredse. Dersom dette ikke maatte bevilges dem, erklærede de sig ogsaa villige til, uagtet de allerede havde sat sig i en Udgift af 3—4000 Rdlr. til Fartøjer, Tønder o. s. v., ganske at træde tilbage fra Forpagtningen.

Men de erholdt hverken Løsladelse fra Forpagtningen eller Eftergivelse i Forpagtningssummen. I en fgl. Resolution, dat. Clausholm, 19de Juli 1728, hedder det: Nachdem dieser vierte Theil in denen Conditionen nicht expresse stipulirt ist, und es ja überall bei allen Licitationen gebräuchlich ist, daß die Pacht nach den Conditionen eingerichtet wird, so sehen wir auch nicht, daß dieser prätendirte vierte Theil von der Verhöhung's Summe kann gutgethan werden.

Naar nu hertil kommer, at allerede den første Vinter (1728—1729) var saa haard, at Banterne lede betydelig Skade; at, hvorvel Soldfrihed var bleven Forpagterne tilstaaet mod Udbetaling aarligt af 100 Rdlr., ingen Ordre i saa Henseende udstededes før 29de April 1730, altsaa 2 Aar for sildigt, og Forpagternes Stilling altsaa i den Tid var, som om ingen Soldfrihed havde været dem forundt; at den hollandske Østershandel stedse tiltog, og at den forrige Østersforpagter synes at have gjort Forpagterne stor Afbræk i Hamborg ved, med sine udstrakte Forbindelser, at fortsætte Østershandelen der med engelske og hollandske Østers, saa kan man let forklare sig Forpagternes Misfornøjelse. Ogsaa træffer man en ny Ansøgning (af 28 Oktbr. 1732) fra dem, om enten at blive fritagne for Forpagtningen eller erholde betydelig Nedsættelse i Forpagtningsafgiften. Denne blev nu ogsaa nedsat til 5000 Rdlr.; men under 20de Marts 1734 fremtraadte Gabel igjen med Bøn om at befries „fra den ham imod hans Villie paabyrdede Forpagtning, efterdi han som Stiftsamtmand ikke havde Tid eller Begreb at omgaaes med Østers“; og han tilføjer, at om endog atter 1000 Rdlr. maatte blive fradragne Forpagtningsafgiften, ønskede man dog ikke at

vedblive. Kong Kristian den 6te viste, som Følge heraf, Forpagterne den Naade at ophæve Forpagtningskontrakten, og Banterne stilledes altsaa paany til Licitation.

Inden denne foretoges, indkom et Andragende fra Grev Schack, med den Anmodning, at de Banter, der laae under Grevskabet, og tilhørte dette, maatte udeluffes fra Licitationen, eftersom de stedse tilforn af Forpagterne vare blevne forpagtede privatim af Grevskabet. For at denne Reservation imidlertid ikke skulde vække nogen Betænkelse (med Hensyn til Østers-tyveriet) for de Lysthavende, tilbød Greven dem de omtalte Banter paa samme Vilkaar, som de tidligere Forpagtere havde nydt. — Jeg finder ikke, at der er bleven taget noget særdeles Hensyn til dette Andragende ved Licitationen.

Lovrigt blev det nu vanskeligt nok at faae Banterne bortforpagtede paa passende Vilkaar. Winckler, som 1731, da han hørte at Forpagterne ønskede at træde fra, havde tilbudt at overtage Banterne mod 4000 Rdlr. aarligt, viste nu, da man henvendte sig til ham, ingen Lyst til at entrere. Man tænkte derfor endog paa at lade Banterne bestyre for kongelig Regning, inden man besluttede sig til at modtage det Tilbud, som gjordes af en af de fratrædende Forpagtere, Hans Schou. — Banterne bleve bortforpagtede til ham indtil 1 Septbr. 1740 mod en aarlig Afgift af 3500 Rdlr. i Kroner og 100 Rdlr. til Riber Told, foruden Deputater. Kautionssummen nedsattes til 6000 Rdlr., og Tolden af fremmede Østers forhøjedes til 3 Rdlr. pr. Tønde; hvorimod Forpagteren forpligtedes til at forsyne Kjøbenhavn med et tilstrækkeligt Antal gode Østers til i det Høieste 1 Rdlr. pr. 100. — I Afgiften for det første Aar fradroges 750 Rdlr., fordi Forpagtningen saa sildigt overdroges Schou, at han ikke kunne benytte Fiskeriet fra Forpagtningsaarets Begyndelse.

Schou døde 1735, og nu afstod den ene Supplis fra hans Enke, den ene Beretning om Uheld den anden. Da hendes Forpagtningstid var udløbet, fornyedes ikke Kontrakten med

hende, især, som det efter en Kammerkrivelse (af 31 Maj 1740) synes, fordi der i hendes Forpagtningstid var leveret flette Deputatstøvers i Kjøbenhavn. Derimod fandt man det passende igjen at henvende sig til Winkler, som en „in Befischung der Bänke und zum Absatz der Muster, auch um dieses Regale übera^l in Ruf zu bringen, ganz experimentirter und geschickter Mann.“ Han erholdt Forpagtningen paa 6 Aar mod aarlig Afgift af 2500 Rdlr. i Kroner; og saaledes var da Forpagtningsafgiften sunket ned under den Summa, som betales 1718, da alle Banker første Gang betragtedes som kongelige. Dog blev det ikke herved; thi ved fgl. Skrivelse af 17 Decbr. 1742 nedsattes Afgiften for de følgende Aar til 2000 Rdlr. i Kroner aarligt, hvilken Nedsættelse grundede sig paa de betydelige Omkostninger, Anlæggelsen af Østersdamme efter Winklers Foregivende var forbunden med *). — Samtidig bestemtes, at hollandske Østers, som indførtes i Hertugdømmene, i Herstabet Pinneberg og Grevstabet Ranzau, skulde svare en Afgift af 1 Rdlr. 16 Sk. pr. Ed.

Da det ved fgl. Ordre i Begyndelsen af 1743 forbødes danske Søfolk at tage Hyre til fremmede (udenrigs) Steder, indtraadte derved en Standsning i Skibsfarten, hvilken naturligvis ogsaa maatte have Indflydelse paa Østershandelen. Winkler søgte derfor fra Januar s. A. om at undtages fra dette Forbud, men erholdt først en indskrænket Undtagelse i Midten af Marts. Halvanden Maaned tabtes saaledes for Winkler (Februar og Halvdelen af Marts), og da hans Østers ankom til Stæderne i Østersøen, var det efter hans Foregivende allerede saa sildigt paa Foraaret og saa varmt i Luften, at de ikke vel kunde føres ind i Landet; ogsaa skulde allerede tidligere hollandske og engelske Østers være ankomne, hvorved Prisen paa hans Østers nedsattes. Den

*) Man haabede, at Bankerne, ved Østersdammes Anlæg og Østersernes deraf følgende Forbedring, skulde stige betydeligt i Værd, og kunne bortforpagtes til en højere Summa. See Side 109.

Skade, Winckler havde lidt, anslog han til 700 Rdlr. (Han havde i den sidste Halvdeel af Marts og i April sendt henimod 200 Tdr. ind i Østersøen, og paastod, at han i de forud forløbne 6 Uger vilde have kunnet sende idetmindste et ligesaa stort Kvantum, dersom han ej havde været hindret ved den kongelige Forordning). — Senere tilbød han sig dog at være tilfreds med en Godtgjørelse af 500 Rdlr. — En kgl. Resolution af 31 Juli 1743 bestemte, at 250 Rdlr. i Kroner skulde eftergives ham i den resterende Forpagtningsafgift, naar han først udstillede et edeligt Certifikat, at han i Januar og Februar havde haft to færdige Fartøjer liggende i Glensborg til Østersforsending ind i Østersøen, og at han virkeligen havde lidt Skade for omtrent 500 Rdlr. ved det i Februar og Begyndelsen af Marts paa Søfærene hvilende Forbud.

Winckler bemærkede herimod, at han ikke indsaae, hvorledes det kunde forlanges af ham, at beedige et Tab af 500 Rdlr., og derpaa tilfjende ham en Erstatning af 250. Dersom man vilde godtgjøre ham de 500 Rdlr., vilde han aflægge Ed; dersom man derimod kun vilde godtgjøre ham 250 Rdlr., holdt han det ikke Umagen værd at aflægge Ed, men vilde hellere lide Tabet. Paa Kammerets Indstilling bestemte nu Hans Majestæt, at de 250 Rdlr. skulde godtgjøres Winckler uden Ed. — Winckler beraabte sig iøvrigt paa et noget analogt Tilfælde, som var indtruffet tidligere i hans Forpagtningstid. Frederik den 4de havde i Efteraaret 1717 ladet lægge Beslag paa de hamborgske Fartøjer paa Elben. Et Winckler tilhørende, til Hamborg bestemt Østersfartøj opbragtes til Glückstadt i September, og opholdtes der saalænge, til næsten hele Ladningen var bedærvet. Winckler opgav den lidte Skade til 366 Rdlr. 32 Sk. (1100 Mk. G.). Rentekammeret paalagde ham blot at beedige sin Angivelse (hvilket skete skriftligt), hvorpaa den opgivne Sum afdroges i Forpagtningsafgiften.

Winckler synes iøvrigt i sin sidste Forpagtningstid at

have drevet Fisseriet flet af Mangel paa Driftskapital. Imidlertid fornødes hans Forpagtning dog paa 10 Aar, fra 1 Septbr. 1746 til 1 Septbr. 1756, mod aarlig Afgift af 2000 Rdlr. Kroner, foruden Soldafgift og Deputater.

I Begyndelsen af Maj 1747 døde denne virksomme og kyndige, men trættefjære, snedige og rimeligviis ogsaa uredelige Mand, der spiller en saa betydelig Rolle i de slesvigske Østersbankers Historie i den første Halvdeel af det 18de Aarhundrede. Hans Enke og Søn bleve i Forpagtningen til 1756, men Rentekammeret synes at maatte have gjort flemme Erfaringer med dem, efterdi ved deres Fratrædelse en Paragraf første Gang findes i Forpagtningsvilkårene, som bestemmer, at ingen Udlænding, eller Ingen, som ikke er bosiddende under privativ kongelig Landshøjhed, maa være Medinteressent i Forpagtningen *).

Allerede 1754 ansøgte Peter Todsén, Kjøbmand i Højer, som tidligere havde haft Bankerne i Forpagtning **), om, at erholde Bankerne overdragne, naar den bestaaende Kontrakt var udløbet 1756, paa 15 Aar mod samme Afgift, som den daværende Forpagter svarede. Efter en Deel Forhandlinger i denne Anledning erholdt han, især ved Stiftamtmand von Hollsteins frastige Anbefaling, Forpagtningen paa 15 Aar fra 1 Septbr. 1756 at regne, mod aarlig Afgift af 2400 Rdlr. Kroner, foruden Sold ***) og Deputater.

*) Afstillige Akter synes her at savnes i Rentekammerets Archiv, hvorfor jeg ikke har været i Stand til nærmere at oplyse dette Punkt.

**) Han havde nemlig efter den ovenomtalte Schou's Død ægtet Enken.

***) Ligesom ovenfor er omtalt, at Forpagterne betalte 100 Rdlr. til Tolden i Ribe, istedetfor Udsørselstold (?) af Østerjerne til Hamborg, saaledes plejede de ogsaa at slutte en Overenskomst om Betalingen af en aarlig Afgift til Tolden i Tøndern og Husum, for at undgaae alt Ophold ved Indførselen i Hertugdømmene. Winkler betalte saaledes 14 Rdlr. i Tøndern og 20 Rdlr. i Husum aarligt. Todsén erholdt lignende Vilkår.

Da Todsens Forpagtningstid var udløbet 1771, forpagtede han atter Bankerne paa 6 Aar (til September 1777), mod 2800 Rdlr. aarlig Afgift, foruden Told; istedetfor Deputater skulde aarligt erlægges 600 Rdlr. 1777 bleve de flesvigiske og fladstrandiske Banke samtidigen stillede til Licitation, saavel samlede som særskilte. De flesvigiske tilsløges igjen Todsens paa 6 Aar, altsaa til 1783, for 3820 Rdlr. aarligt, foruden Told og Deputater. De fladstrandiske Banke forpagtedes af fem Glensborger Kjøbmænd for 30 Rdlr. aarlig Afgift.

Forpagtningskontrafterne for de to følgende Forpagtnings-terminer (fra 1783—1789 og fra 1789—1795) har jeg ikke seet. Dog har jeg i forskjellige Indberetninger og Andragender til Rentekammeret fundet omtalt, at Kjøbmand Almusen i Søndern var Forpagter fra 1789 til 1795, og betalte 4721 Rdlr. G. i Forpagtningsafgift. Derimod er Intet mig bekjendt om den foregaaende Forpagtningstermin.

Istedetfor at Østersbankerne en Tidlang kun havde været bortforpagtede paa 6 Aar ad Gangen, bortforpagtedes de 1795 paa Livstid til den ovenmeldte Almusen. Den aarlig Afgift var 7505 Rdlr. G. foruden Deputaterne.

Almusen blev imidlertid, paa Grund af Ulesterrettelighed i Afgiftens Erlæggelse, ikke ret længe i Forpagtningen*). Den 28 Oktober 1799 oprettedes en ny Kontrakt med Peter Clausen Stuhr, Kjøbmand i Glensborg. Banterne overlodes ham paa 20 Aar (til 1 September 1819) mod aarlig Afgift af 5700 Rdlr. fl. h. G. foruden Deputater.

*) Allerede i sin foregaaende Forpagtning havde han stedsse staaet tilbage med Afgiftens Erlæggelse, og maatte ved idelige Exekutioner nødes til at afdrage paa sin Gjæld. Endnu værre gik det med den nye Forpagtning. 1798 vare Restancerne allerede stegne til 11067 Rdlr. 4 Sk. Cour. Den Kaution, han havde stillet, beløb sig derimod kun til 8000 Rdlr. G.

1819 bleve Østersbankerne stillede til Bortforpagtning alternative paa 12 eller 20 Aar, hvorved er at mærke, at man tillige forsøgte at lade Bankerne ved Fano og Sønderhoe bortforpagte særskilt. Anledningen hertil var den, at det var blevet andraget for Rentekammeret, at det vilde være en Indtægtskilde for de fattige Indvaanere paa Fano, om det tillodes dem at fiske Østers paa de derværende Banker. Derimod kunde imidlertid med Høje indvendes, at Østershyveri letteligen vilde kunne foranlediges og fremmes ved den særskilte Bortforpagtning af enkelte Banker. Og derfor var ogsaa Forpagteren af de øvrige Banker i visse Maader nødt til at gjøre højest Bød paa disse Banker.

Forpagtningen af alle Bankerne tilfloges Lorenz Gøttig i Glensborg paa 20 Aar, fra 1ste September 1819 til 1ste September 1839, for en aarlig Afgift af 10,715 Rdlr. Cour. eller 17,144 Rbdlr. Solv. Men da de ovenmeldte Banker omkring Fano ved Besigtigelsen fandtes ikke længer at eksistere, erholdt Forpagteren, efter fgl. Resol. af 24 Oktober 1821, en aarlig Eftergivelse af 648 Rbdlr. S. (hans Bød paa disse Banker), saa at Forpagtningssummen altsaa kun blev 16,496 Rbdlr. Solv, og denne Eftergivelse skulde regnes fra Forpagtningens første Aar.

Den med Forpagteren afsluttede Kontrakt indeholder et Par Bestemmelser, som her maa anføres. § 3 lyder saaledes: De af de tidligere Østersforpagtere istedetfor Indførselstold (?) i Danmark aarligt betalte 100 Rdlr. Kroner falde for Fremtiden bort, fordi ingen Told betales for Indførselen af indenlandsk Østers i Danmark. Derimod er, ifølge den danske Toldforordning af 1ste Februar 1797, en Konsumtions Afgift at erlægge af 9 Sk. l. for Tønden. Derimod med Hensyn til Tønden af de Østers, som fra Husum, Søndern og andre Steder gennem Slesvig og Holsteen sendes til Udlandet, da passere de overalt toldfrit, ligesom ogsaa de kongelige Toldembedsmænd skulde antage Forpagterens Angivelser og Passersedler paa ustemplet Papir,

og skulle meddele Passeresedler, uden at fordre noget Gebyr derfor. Derimod skal altid Forpagterens Attest paa ustemplet Papiir følge med Østerserne, til Beviis paa, at det ikke er Kontrabande og udenlandske Østers; og skal denne afleveres ved det første Toldsted, som passeres, imod en ordentlig Toldpassereseddel, og denne skal ligeledes produceres og afleveres ved de øvrige Toldsteder, som Østerserne siden berøre. Iøvrigt forstaaer det sig af sig selv, at de Kjøbmænd, som kjøbe Østers af Forpagteren, og bortsende dem paa egen Regning, have at rette sig efter Toldforordningen i Brugen af stemplet Papier til Angivelser og Passeresedler.

I det § 5 forbyder Østersskrabningen fra Maj til August inklusiv, antyder den tillige, at man tilforn har overskredet denne Bestemmelse, og fisket indtil efter 12 Maj.

Da Bankerne ved den strenge Vinter 1829—1830 havde lidt meget betydeligt, lod Forpagteren dem undersøge, indgav derpaa Indberetning til Rentekammeret herom, og ansøgte om Nedsættelse i Forpagtningsafgiften. Som Følge heraf lod Rentekammeret en officiel Besigtigelse af Bankerne foretage, hvorved ogsaa (som ovenfor er anført) Bankernes Tilstand befandtes at være slet. Østersforpagteren, der altsaa i de følgende Aar ikke kunde fiske saa mange Østers, som var nødvendigt, for at dække Forpagtningsafgiften, om Bankerne ellers skulde kunne komme til Kræfter igjen, ansøgte Rentekammeret om Eftergivelse af 8000 Rbdlr. i Forpagtningsafgiften for hvert af de følgende Aar af Forpagtningen. Ifølge en kongelig Resolution af 22 April 1831 tilstodes Gøttig „en Remission af 4124 Rbdlr. aarligt for de fire Aar fra første September 1830, under den Betingelse, at Bankerne skaaedes, saavidt Omstændighederne fordrede det, i den øvrige Forpagtnings Tid, og efter Forpagtningens Udløb afleveredes i kontraktmæssig Tilstand.” Den remitterede Summa blev altsaa blot foreløbigen krediteret Forpagteren, og skulde først

ansees for eftergivet, naar Bankerne ved Afleveringen fandtes i tilberlig Stand.

II. Østersdeputaterne.

For at lette Oversigten har jeg paa et Sted samlet, hvad der angaaer disse.

Alf de danske Banker leveredes ingen Deputatøsters, saavidt jeg har kunnet opspore, medens de vare i Greverne Schacks Hænder. Forpagterne af de førstelige Banker maatte derimod aarligt svare 56,000 Stykker Østers (omtrent 70 Tdr.) i Deputater, hvilke fordeeltes paa følgende Maade:

De 3 flesvigste Geheimeraader hver 3000 Stykker	9000 St.
Rancelli-Præsidenten	3000 —
De 9 Rancelliraader hver 1000 St.	9000 —
Rentekammerets Personale (10 Personer hver 2000)	20000 —
Kammer-Præsidenten	3000 —
Umtmanden i Hufsum	3000 —
Et Par andre Standspersoner	9000 —
Summa 56000 St.	

Ved Forpagtningskontrakten 1718 bestemtes, at Forpagteren, foruden disse Deputater, endvidere skulde levere til det kongelige Kjøkken 25 Tønder aarligt *); og saafremt Husholdningen skulde behøve flere, var det Forpagterens Pligt at levere saa mange som forlangtes i Hufsum til 1 Mk. pr. 100.

Da alle Bankerne bortforpagtedes samlede 1728, forlangte Rentekammeret af den fratrædende Forpagter, Winkler, en Veretning om Deputaterne i den Tid, han havde haft Forpagt-

*) Maaskee ere disse 25 Tdr. allerede tidligere leverede til den førstelige Husholdning; dog har jeg ingen Angivelse truffet derom.

ningen. Efter denne Beretning vil han, foruden hvad der levedes til Husholdningen, aarligt have leveret næsten det Dobbelte af ovenstaaende Tal, nemlig 109,000 Stykker Østers: heraf 19,500 til forskjellige Personer af Geheime=Konseillet; 29,000 til Kammerkollegiet; 19,500 til Overretten i Gottorp; 16,000 til fem Embedsmænd i Ribe og Søndern; 12,000 til forskjellige Amtmænd og Amtsforvaltere o. s. v.; endelig til 13 Præster i Søndern, paa Fano, Mønø, Roms, Sylt, Føhr og Amrom, hver 1000 Stykker, for at indeslutte Østersfangsten i den offentlige Kirkebøn*). Alle disse Østers leveredes i Sønder, uden at Forpagteren erholdt nogen Godtgjørelse enten for disse eller for Fragten. Før 1714, fortæller Winckler, erholdt de lavere Embedsmænd (Herredsfogder o. s. v.) et langt større Antal Østers, end senere, og gjorde Fordring paa dem som Skyldighed, da de havde meget Bryderi og Arbejde i Anledning af Østersstyveriet o. s. v., hvilket de ingen Betaling erholdt for. Med Hensyn til de Østers, som Præsterne erholdt for at nedbede Guds Velsignelse over Østersfangsten, „da kunne de nye Forpagtere, dersom de ikke troe at behøve den, tilbageholde disse.” De tiltrædende Forpagtere synes at have fulgt dette Vink, men protesterede iøvrigt imod, at Østersdeputaterne maatte blive ansatte efter den af Winckler angivne Maalestof, efterdi en stor Deel af de opregnede Deputater vare givne af Winckler „zur Facilitirung seiner gehabten weitläuftigen Processen,” uden at der hvilede nogen Forbindtlighed paa ham i saa Henseende.

I Forpagtningskontrakten 1728 bestemtes Deputaterne til 100 Tønder til Husholdningen, som skulde leveres frit til Hadersleben og uden Godtgjørelse af Sønderne, og desuden 56,000 Stykker, af hvilke ligeledes en Deel (10,000) gif til

*) Præsten paa Mønø var den eneste, som af Winckler modtog 4 Rdlr. istedetfor de tusinde Østers, rimeligvis fordi han var for fattig til at spise Østers.

Hofholdningen, de øvrige til Gehejmekonseillet (10,000), Rentekammeret (14,000), de tre Sekretairer i Krigskancelliet, danske og tyske Kancelli (6000), Overretten i Gottorp (10,000) og Amtmændene i Gottorp, Husum og Tøndern (6000).

Ved den følgende Vortforpagtning (1734—1740) tilføjedes endnu 5000 Stykker Østers, hvilke kom Markgreven af Brandenburg-Kulmbach tilgode som Statholder. Resten forblev som forhen.

Ved Vortforpagtningen 1756 fastsattes Deputaterne til 112½ Td. til Hofholdningen og 51,000 Stfr. til Private, men ifølge Forpagterens eget Tilbud kom den nye Bestemmelse til, at han med hvert Østersfartøj, som afgik til Kjøbenhavn, skulde levere fire Tønder frit i Kjøbenhavn, istedetfor at alle Østerserne til Hofholdningen ellers leveredes i Hadersleben, hvorfra de paa kongelig Regning førtes over Land gennem Fyen til Kjøbenhavn.

1771 ophørte Deputaterne for en Tid. Ved Oprettelsen af en ny Kontrakt bestemtes nemlig (vgl. Resolution dat. Hirschholm 17de August 1771), at de hidtil leverede Deputater, 176¼ Td. Østers, skulde ophøre, saavel hvad Hoffet som Partifuliers angik, og sælges paa den fordeeligste Maade for den kongelige Kasse. Forpagteren forbandt sig, som Følge heraf, til at betale 600 Rdlr. istedetfor Deputaterne, og Hofholdningen maatte altsaa kjøbe de fornødne Østers af ham.

Forpagteren Todsen fik de Østers, han i de følgende Aar leverede Hofholdningen til Haderslev, betalte med 8 Rdlr. pr. Td., og de, som han leverede tilføes direkte til Kjøbenhavn, med 12 Rdlr. pr. Td.; dog maatte han, med Hensyn til de sidste, fra Begyndelsen af 1776 lade sig afforte 2 Rdlr. pr. Td. Middelpriisen blev over 10 Rdlr. pr. Td. I fem Aar blev til Hofholdningen kjøbt Østers for 4371 Rdlr. 27 Sk. (omtrent 430 Tdr.), men ogsaa blev brugt færre Østers end sædvanligt. Thi Deputaterne for fem Aar vilde udgjøre 562½ Td. (for hvert Aar 112½ Td.). At Forpagteren altsaa havde betydelig Fordeel ved at betale

600 Rdlr. istedetfor at levere 176 $\frac{1}{4}$ Td. Østers (med Privat-Deputaterne), er tydeligt. Da Forpagtningen 1777 fornyedes, indkom derfor Forestillinger i denne Henseende fra Hofmarskallatet, og Deputaterne ansattes paany til 112 $\frac{1}{2}$ Td. til Hofholdningen, hvorimod de saakaldte Partikulier-Østers bortfaldt. — Der maatte af disse Østers ikke leveres under 4 og ikke over 8 Tønder paa een Gang. Naar Hofholdningen behøvede flere Østers end Deputaterne, skulde Forpagteren levere dem i Højer til 1 Rdlr. pr. 100.

Ved Kontrakten 1799 nedsattes Deputaterne til 80 Tdr.

De schackiske Banker, hvilke oftere ere omtalte, og som ved en fgl. Resolution af 28de August 1724 skulde være tilkjendte Grevskabet, gave imidlertid snart Anledning til en Forhøjelse af Deputaterne. Under 6te Juli 1802 blev næmlig truffet en Overenskomst med Grev Schack til Schackenburg, ifølge hvilken han opgav sine Fordringer paa Østersbankerne (eller maaskee rigtigere paa Kohlbyloh?) mod at erholde aarligt 10 Tønder Østers af behørig Kvalitet frit leverede i Højer. Forpagteren nød imidlertid for denne Forhøjelse i Deputaterne en aarlig Godtgjærelse af 96 Rbdlr.; men da en ny Forpagter tiltraadte 1819, paalagdes det ham at udrede dette Deputat uden nogen Skadesløsholdelse derfor. Forpagteren bør iøvrigt aarligt indsende Kvitteringer, saavel fra Hoffet som fra Grevskabet Schackenburg, for den rigtige Aflevering af Deputaterne.

III. Historiske Efterretninger om de fladstrandiske Banker.

Efterretningerne om de fladstrandiske Østersbankeer synes ikke at kunne føres meget langt tilbage i Tiden*).

*) Af Etatsraad Thaarups statistiske Udsigt (S. 217) maa man ledes til den Formodning, at Østersøfiskeriet paa disse Banker allerede

1751 indgik to af Skagens Beboere, Peter Jacobsen Holst og Hans Ferslev, hver for sig, med Ansøgning til Rentekammeret om, udelukkende at maatte drive Østersfangsten mellem Gladstrand og Skagen; den første tilbød 30 Rdlr. aarlig Afgift i 6 Aar, den sidste 40 Rdlr. aarligt paa Livstid. — Dette foranledigede, at Rentekammeret (under 12te Juni og 10de Juli samme Aar) forlangte daværende Stiftsbefalingsmands i Aalborg, Geheimeraad, Baron Holck's Betænkning herover, samt Efterretning af ham om Bankernes Væbskaffenhed, hvem der benyttede dem, paa hvad Maade og med hvilke Redskaber. Baron Holck indberettede under 12te og 15de Juli: 1) at Bankerne skulde findes midt imellem Skagen og Hirtsholmen, være omtrent 3 Mile*) fra Raabjerg Sogn og 10 til 11 Favne under Vandet; 2) at Bønderne i Elling- og Raabjerg Sogne i Vennebjerg Herred brugte dette Fiskeri, naar ingen anden Fisk kunde faaes, og godt, stille og klart Vejr indfaldt**); 3) til Fangsten brugtes nogle Jerninstrumenter med en Kolv ved, bunden af smal Hysling; 4) Bønderne folgte Østerserne til Skagen, Gladstrand og Hirtsholmen, hvorfra de bleve førte til Kjøbenhavn, og undertiden andre Steder til Forhandling; 5) dersom disse fattige Bønder, der med megen Møje og Bekostning havde opsogt Bankerne***) saa langt ude i Havet, og der=

var i Drift 1709, efterdi han henfører Forordningerne mod Østers-tyveriet af 1709, 1714 o. s. v. til dem, men disse Forordninger angaae ene de fletvigste Banker.

*) Det synes heraf at fremgaae, at det hos Fiskerne er en gammel Politik, at overdrive Bankernes Afstand fra Landet.

**) Heraf sees, at Østersfiskningen kun var Bisag; den Uovereenstemmelse, at man dengang forlangte godt, stille Vejr til Fiskningen, og nu derimod frist Kuling, maa beroe paa, at man da ikke sejlede, men roede med Skraberne.

***) Heraf maa man formode, at Bankerne for ikke ret længe siden vare tagne under Brug, og Fiskeriet altsaa temmelig nyt; ogsaa synes

til bekostet sig Instrumenter og Vaade, skulde, paa Grund af de fra Holst og Terslev indkomne Tilbud, betages dette Fiskeri, vilde de fleste af dem blive saa yderligt fattige, at de hverken kunde svare Skatter eller andre Afgifter, og vilde det blive Hans Majestæts Interessse skadeligt, at modtage 30 eller 40 Rdlr. aarligt for Fiskeriet, naar derimod mange Undersaatter, som deraf levede, desaaarsag skulde gaae under og blive ruinerede*).

§ Anledning heraf forlangte Kammeret af Holck, at han hos Fiskerne vilde lade forhøre: om de fremdeles agtede at drive Østersfangsten paa den nu begyndte Maade, og paa hvad Tider de fiske. Endvidere anmodedes han at give sin Betænkning om, hvilke Forsigtighedsregler der burde tages, for at Bankerne ikke skulde blive ødelagte. — Stiftamtmanden svarede derpaa, at Fiskerne fremdeles agtede at drive Fangsten med de hidtil benyttede Redskaber; Fiskeriet tog sin Begyndelse i September, og endtes i April, efterdi man ikke i Sommermaanederne kunde konservere det, som fangedes; Østersfangsten skulde kun være af liden Importance, formedelsst den Kosterbarhed og Besværlighed, at Østers skal fanges 2 til 3 Mile ude i Søen, hvorfor det ifkun drives i Mangel af andet Fiskeri, og fordi Fiskerne mangle Ugerdyrkning, da deres Gjendom er ødelagt af Sandflugt. Hvad Forsigtighedsregler til Bankernes Vedligeholdelse angik, da fandt han det vanskeligt at gjøre noget Forslag i saa Henseende, da

en Skrivelse fra bemeldte Baron Holck til Rentekammeret af 1769, hvori han siger, at Strandboerne i Naabjerg og Elling Sogne i omtrent 30 Aar havde drevet Østersfiskeriet; altsaa kan Begyndelsen vel med et rundt Tal sættes til 1740.

*) Alt, hvad Holck her siger, er vistnok urigtigt: han fortæller selv senere, at Østersfangsten kun var af liden Importance; Bekostningerne paa Redskaber ere aldeles ubetydelige, og det kan ikke antages, at fattige Fiskere skulde have anvendt Bekostning paa at opbuge Østersbanker.

Bankerne ikke findes paa visse Steder (!), men hist og her i Havet, hvor Fiskerne finde og oplede dem.

Den 6te November 1751 blev Stiftamtmanden tilmeldt: at efter det Anførte sandt Kammeret Intet at erindre imod, at det for det Første forblev med Fiskeriet saaledes, som det hidtil havde været; dog skulde, til Bankernes Vedligeholdelse, af Rettens Betjente med de Fiskende havees nøje Indseende, at de ikke bortfiskede Ungelen, og at de ingensinde fiskede fra 12te Maj til den sidste August; samt iøvrigt gjøres Indberetning om Fiskeriets Veskaffenhed *), og især om flere Banker opdagedes, og hvorledes samme i en eller anden Maade kunde forbedres.

I samme Aar indkom to Andragender fra Enken Windler i Hamborg, som dengang (see S. 123) havde de flensborgske Banker i Forpagtning, hvori hun klager over den Skade, Østersbankerne ved Skagen forarsagede hende, idet Østers derfra solgtes til Kjøbenhavn**). Herpaa synes ikke at være blevet reflekteret.

Nu føres i en Række af Aar intet om disse Banker, men 1764 indkom atter en Ansøgning fra Hans Ferslev, som da var Byfoged i Skagen, om at ham alene maatte forundes Frihed til at bringe Østers til Kjøbenhavn, og at han tillige maatte ansættes til at have Opsyn med, „at Bankerne ikke bleve ødelagte.“ Men Rentekammeret resolverede (6te April 1765), efterat have indhentet Stiftamtmandens Betænkning, at Østersfangsten fremdeles maatte drives af Beboerne i Raabjerg og Elling Sogne, og Ferslevs Ansøgning affledes altsaa.

Om Hirtsholmens Beboere tales intet. Dog veed jeg af en gammel Fiskers Beretning, at de ogsaa have strabet Østers den

*) At fligt nøje Indseende er holdt eller Indberetninger indkomne, findes intet Spor til.

**) Ogsaa dette er Beviis paa, at de fladstrandste Østersbanker først nyligt vare tagne under Benyttelse; thi tidligere Besværginger i denne Anledning forefindes ikke.

Tid. Denne Mand, som er omtrent 80 Aar gammel, kan erindre, at tre Fiskere i hans Barndom skrabede Østers, og den ene af disse tre sejlede til Kjøbenhavn med Fangsten.

Fiskerne vedbleve nu at drive Østersfangsten uden nogen Afgift indtil 1769, da Byfoged Ferslev indberettede, at Tilladelsen blev misbrugt, og Bankerne ødelagte. Rentekammeret lod derfor Bankerne undersøge af to erfarne Forfiskere fra de flesvigiske Banker, og disse indgave den Erklæring:

At Østersbankerne ej kunde ansees for mere end een, hvilken laae 2 Mile fra Landet, og hvis søndre Ende var $1\frac{1}{2}$ Mil norden for Hirtsholmen, medens dens nordre Ende var $\frac{3}{4}$ Mil sydost for Skagens By; den udgjorde altsaa i Længden henved 2 Mile; paa den sydligste Ende var dens Brede $\frac{1}{8}$ Mil, men i Nord dannede den kun en smal Stribe; den var kun tyndt besat med Østers, og i de opfiskede tomme Skaller fandtes ingen Yngel. De meente derfor, at Banken burde fredes i to Aar, og derpaa atter undersøges, hvorvidt den var bleven bedre*).

Kammeret indhentede ogsaa samme Aar Kammer-Advokatens Betænkning, om dette Fiskeri kunde bortforpagtes for kongelig Regning, uden at Noget kunde have Skæde til at klage derover. Kammer-Advokaten erklærede, at han ikke skønnede Andet, end at Østersfiskeriet overalt hørte Kongen til, efter Forordningen af 26de Februar 1720, og følgelig vidste han ikke Noget mod Forpagtningen at indvende, naar Ingen enten havde nogen sær Adkomst eller langvarig og særdeles Brug paa samme, i hvilket Fald det vilde være betænkeligt at tilegne Kongen en Ret, hvorpaa ej forhen var troet, at han havde Hævd.

*) En noget afvigende Beretning havde Baron Holck samme Aar indsendt til Kammeret; nemlig, at der vare to Østersbanker: den øverste (sydligste) omtrent $1\frac{1}{2}$ Mil fra Landet, af $\frac{1}{4}$ — $\frac{1}{2}$ Mils Brede; den anden havde sin Begyndelse $\frac{1}{4}$ Mil norden for, og var kun $\frac{1}{2}$ Mil fra Skagen; dens Længde og dens Brede skulde være $\frac{1}{4}$ Mil.

At en fra General-Toldkammeret samme Aar indløben Meddelelse sees, at der i de 10 Aar fra 1759 til 1768 inklusive var fra de fladstrandste Østersbanker angivne indført i Kjøbenhavn og adskillige andre Steder 160,300 Østers*). — Nu udvirkede Kammeret, ved Forestilling af 25de Juni 1770, den dernæst under 10de Juli udgangne Plakat, hvorved alt Østersfiskeri paa disse Banker indtil videre blev forbudet. Fiskeredsfaberne besaaledes afleverede til Bysfogden i Skagen.

Derpaa hvilede Bankerne indtil 1774, da Kammeret lod Forpagtningen af dem stille til Auktion, efter forud at have brevverlet herom med Stiftamtmanden i Aalborg, Grev Osten. Efter hans Betænkning optoges det i Auktionskonditionerne, at Forpagteren skulde være forbunden til at betjene sig af Fiskerne i Raabjerg og Elling Sogne ved Skrabningen, og betale dem 2 Mk. for hvert hundrede Østers, Aalbæk og Klitlunds Beboere bode 20 Rdlr. i aarlig Afgift. Ved kongelig Resolution af 28de Juli 1774 antoges dette Bud, og Bankerne overdroges dem paa et Aar (fra 1ste Septbr. 1774 til 1ste Septbr. 1775) blandt andet paa det Vilkaar, at de skulde holde et nøjagtigt Regnskab over deres Indtægter og Udgifter ved Fiskeriet i bemeldte Forpagtnings Aar.

Lovrigt havde Kammeret, førend det indgik med Forestilling om ovennævnte Buds Approbation, først indhentet Erklæring hos Forpagteren af de flesvigste Østersbanker, om han vilde overtage de fladstrandste Banker, og hvormeget han vilde svare af dem. Derpaa vilde han dog ikke indlade sig, men yttrede den Formening, at det vilde være bedst, om Bankerne bleve fredede, indtil de flesvigste Bankers Bortforpagtningstid var udløbet, da alle Bankerne i Forening kunde bortforpagtes.

Da det første Forpagtningsaar var udløbet, overdrog man,

*) Altsaa omtrent kun 16,000 for hvert Aar. 1769 folgtes Østerferne paa Stedet for 52—56 Sk. pr. 100, efter Baron H o l t s Indberetning.

uden nogen ny Auktions Holdelse, Veeboerne af Alalbæk og Klitlund Bankerne endnu paa to Aar (fra 1ste Septbr. 1775 til 1ste Septbr. 1777).

For to Aar forefindes et Overflag fra Fiskerne i Alalbæk og Klitlund over Østersfangsten, hvoraf sees, at de fra 1ste September 1774 til 1ste September 1775 skulle have tabt 123 Rdlr. 5 Mk. 13 Sk. og fra 1ste Septbr. 1775 til 1ste Septbr. 1776 131 Rdlr. 3 Mk. I det første Forpagtningsaar skal være strabet 287 Hundreder og 80 Stykker Østers*), hvilke, beregnede til 4 Mk. for Hundredet, udgjorde 191 Rdlr. 5 Mk. 3 Sk., men Udgifterne derimod androge 315 Rdlr. 5 Mk. — I det andet Forpagtningsaar var strabet 129 Hundreder og 62 Stykker Østers, hvilke, efter samme Beregning, beløbe 86 Rdlr. 2 Mk. 8 Sk., hvorimod Udgifterne vare 217 Rdlr. 5 Mk. 8 Sk.**).

Paa Grund af en ovenomtalt Resolution (see S. 124) stillede det fladstrandste Østersfiskeri til Auktion tilligemed det flæsvigste, og bortforpagtedes paa 6 Aar til Christoffer Olsen og fire andre Kjøbmænd i Glensborg for 30 Rdlr. aarligt; Betingelse ved Forpagtningen var det, at de skulde bruge de forrige Fiskere, og betale dem 2 Mk. for 100 Østers.

Alalbækkerne havde rimeligviis ikke ventet, at der skulde stee Bud paa Forpagtningen, og vare vistnok intet mindre end til-

*) Her tales naturligviis om store Hundreder til 6 Snes, hvori Fiskerne gjøre alle Beregninger.

**) Disse „fattige Fiskere,” som uagtet saa stort aarligt Tab, ufortrødent vedbleve at strabe Østers, maa have været besjælede af en mærkelig Iver for dette Fiskeri. Iøvrigt indseer jeg ikke, hvad det er for Udgifter, der have kunnet løbe saa højt op, med mindre Fiskerne, for hver Gang de gik paa Søen, have beregnet sig en høj Dagløn, og et forfarligt Kvantum Brændevin saavel til Forbrug paa Søen som ved Baadenes Redskyden og Optrækken. Jeg tvivler iøvrigt ikke paa, at alle Østersforpagtere letteligen vilde kunne producere lignende Balancer, naar de deraf torde haabe nogen Fordeel.

fredse dermed, som i det Følgende viste sig. Allerede under 1ste Oktober 1777 indkom Forpagterne til Kammeret med Besværing over, at Fisserne i Skagens og Nalbæks Distrikter ikke vilde skraabe Østers for dem, for de i Kontrakten bestemte 2 Mk. for Hundredet, og over at de udsatte deres Fissergarn paa Østersbanken, hvorved de fangede en Deel Østers, hvilke de ansaae for deres Ejendom, og solgte til Forpagternes Skade. Disse anholdt derfor om:

a. at Fisserne enten maatte blive tilholdte at fiske Østers for den i Kontrakten fastsatte Priis, 2 Mk. for Hundredet, eller og til at overlade Forpagterne deres Fisseredskaber for en billig Betaling; eller endeligen, hvis de ikke derom kunde komme til Enighed, til at overgive Forpagterne Fisseredskaberne til Opbevaring;

b. at det enten aldeles maatte forbydes Fisserne at udsætte deres Garn paa Østersbanken, eller at det i al Fald maatte befales dem, at sælge de Østers, de fik i Garnene, til Forpagternes Kommissiøner for 2 Mk. pr. 100.

Stiftamtmanden i Nalborg, Grev von der Osten, indhentedes derpaa, ifølge Kammerets Anmodning af 11te Oktbr. samme Aar, vedkommende Dyrigheders Erklæring, hvilken gik ud paa: at Fisserne ikke kunde ansee sig for skadesløse ved at faae 2 Mk. for hundrede Østers, da de tilforn havde erholdt 4 Mk.; og at nogle vare villige til at afhænde deres Redskaber til Forpagterne mod Betaling, men at de andre vilde aflevere dem til Rettens Betjente til Opbevaring, efterdi de haabede, endnu engang at komme til at nyde Godt af dette Fiskeri. — Stiftamtmanden meente derfor, at man vel fik overlade Forpagterne selv at antage til Fiskeriets Drift, hvem de bedst kunde komme overeens med; med Hensyn til Fissernes Østersskraabe, da maatte de enten overlades til Forpagterne mod Betaling efter uwillige Mænds Burdering, eller og gives Rettens Betjente i Forvaring. Derimod kunde

man ikke med Rimelighed forbyde Fisserne at udsætte deres Garn paa saadanne Steder, hvor Østers formodes, efterdi man da vilde tilintetgjøre deres betydeligste Næringsvej, Flynnderfangsten, og Landet saaledes vilde miste en Indtægt af nogle Tusinde Rdlr., som indkom fra fremmede Steder for Flynindre. Desuden lide Forpagterne ingen Skade ved Flynndergarnene, efterdi disse ej udsættes uden i Maj, Juni og Juli Maaneder, i hvilken Tid Østerferne hverken ere gode eller kunne gjæmmes, og de saa, som fanges, ere Fisserne mere til Skade end Gavn, da de for-dærve Garnene. Stiftamtmanden troer derfor, at naar man forbyder Fisserne al Handel med Østers, ja endog at tage de ved Garnene hængende Østers i Land, saa kan ikke mere forlanges *). — Kammeret fulgte Stiftamtmandens Betænkning.

Da det kom til Rentekammerets Kundskab, at Forpagterne i Vinteren 1777—1778 ikke havde benyttet Østersfisseriet, anmodedes Stiftamtmanden om, at indhente deres Erklæring om Aarsagen hertil, efterdi man frygtede, at dette kunde blive til Skade for Bankerne i Fremtiden; samt at forlange opgivet, paa hvad Maade de for Fremtiden agtede at drive Fisseriet.

Fra Amtet indberattedes derpaa (under 20de August 1778), at Forpagterne havde angivet som Aarsag til, at Fisseriet ikke

*) Det Sande i Sagen har uden al Tvivl været, at Kalkbækkerne have brugt deres Østersstraber, og solgt de dermed erholdte Østers, men paaftaaet, at de vare tagne tilfældigviis i Flynndergarn. Kalkbækkerne gaae ikke saa langt ud med deres Flynndergarn, at de naae Bankerne, og have vistnok aldrig haft Bane at gjøre det; endvidere kan vel i Flyn-dergarnene nu og da indvikles nogle saa Østers, men ikke noget Kvantum, som kan blive Gjenstand for Handel. At forbyde Fisserne, at tage de ved Garnene hængende Østers i Land, vilde ikke med Bil-lighed kunde gøres, efterdi Garnene meget ofte i Søen blive saaledes sammenviklede, at de ikke kunne udredes, før man kommer paa Land. Skulde Østerferne desuagtet udtages paa Søen, vilde Fisserne vel oftere blive nøbte til at sønderrive Garnene.

var bleven brugt af dem, Umuligheden af at faae Nogen til at fiske Østers for den i Kontrakten bestemte Betaling. Iøvrigt udlode de sig ikke videre over Fiskeriets fremtidige Drift, end at de endnu ikke vare komne til Ufford med Nogen derom, men at deres egen Fordeel nok vilde erindre dem om, at tage de nødvendige Forholdsregler. — Stiftamtmanden meente derfor, at Forpagterne, som skulde have Andeel i de slesvigske Banker, blot søgte at faae Fiskeriet nedlagt, for at kunne have desto større Fordeel af de slesvigske Banker. Dette syntes ham klart deraf, at de ikke havde villet antage Bøndernes Tilbud om at afløses fra Forpagtningen. — Da dette nu ej alene var Fiskeriet til Skade, men det Offentlige ogsaa leed derved, indstillede Stiftamtmanden, at det burde paalægges Forpagterne, ifølge Kontrakten, at holde Fiskeriet i Drift, eller og have Kontrakten forbrudt, da Bønderne i saa Tilfælde vare villige til, igjen at indgaae i Kontrakten, og svare Afgiften.

Under 8de Septbr. 1778 tilskreves Forpagterne fra Renteskammeret, at de maatte være betænkte paa at fortsætte Fiskeriet, og dertil betjene sig af Beboerne i Elling og Raabjerg Sogne, samt Skagen og Hirtsholmen.

Hvorledes Fiskeriet imidlertid dreves i Glensborgernes øvrige Forpagtningstid indtil 1783, har jeg ikke fundet optegnet. Derimod har jeg i Frederikshavn og Alsbæk hørt som Tradition, at Glensborgerne engang i Tiden, efterat have berøvet de gamle Forpagtere Østersbankerne, vilde lade skrabe paa dem ved syenske Sagter. Fra Alsbæk fik de Lodser ud paa Banken, men disse vildlede dem, førte dem til de saakaldte Klørpæle, ødelagde saaledes deres Redskaber, og nødte dem til at kappe Trosserne. Hvis denne Fortælling indeholder nogen Sandhed, synes den at maatte henføres til denne Tid, thi Glensborgerne have ikke senere været i Besiddelse af Forpagtningen. Der er heller ikke noget Urimeligt i, at de, da de ikke kunde komme overens med Alsbækkerne, have villet drive Fiskeriet med syenske Sagter, og at

Altbækkerne, som allerede hos Stiftamtmanden havde erklæret sig villige til at indtræde i Glensborgernes Vilkaar, have benyttet alle Midler til at fordrive disse.

Da Østersbankerne paa ny stilledes til Auktion for Tidsrummet fra 1ste Septbr. 1783 til 1ste Septbr. 1789, blev Kjøbmand Frantz Ubersax i Gladstrand Højstbydende mod aarlig Afgift af 50 Rdlr. 32 Sk. Denne Mand forpagtede ogsaa Bankerne i de tre følgende Forpagtningsterminer, og var saaledes i Besiddelse af Forpagtningen i 24 paa hver følgende Aar, indtil 1ste Septbr. 1807. — Denne Ubersax skal have opdaget (?) de saakaldte nye Østersbaner syd for Hirtsholmen.

Fra 1807—1813 var Østerssifferiet forpagtet af Justitsraad Høeg til Odden for 999 Rdlr. d. G., men Afgiften blev ham for en stor Deel eftergivet, fordi engelske Krydsere næsten altid skulle have gjort det umuligt at fiske.

Fra 1813—1819 var Premier-Lieutenant Falsen af Søetaten Forpagter af Banterne mod en aarlig Afgift af 230 Rbdlr. G. B.

Fra 1819 til 1826 forpagtedes Østersfangsten af Kjøbmand Larsen i Frederikshavn mod aarlig Afgift af 300 Rdlr. r. G.

Den følgende Østersforpagter, forhenværende Apotheker Hanssen i Frederikshavn, overtog Forpagtningen paa Vilkaar at levere aarligt 30 Tønder Østers til Husholdningen*), foruden en Pengeafgift af 195 Rbdlr. Sedler. Man kan maafee antage, at bemeldte 30 Tønder Østers kostede Forpagteren henimod 250 Rdlr., og hele Forpagtningsafgiften kan altsaa ansættes til henved 450 Rdlr. aarligt. — Da denne Forpagter fratraadte Forpagtningen 1ste Septbr. 1832, eftergaves ham, ifølge kongelig Resolution, en Restance i Forpagtningsafgiften stor 583 Rbdlr. 16 Sk. Sølv.

*) Ifølge Forestilling i denne Anledning fra Hofmarskallatet til Renteskammeret.

Fra 1ste Septbr. 1832 til 1ste Septbr. 1838 er Forpagtningen af Østersbankerne tilslaaet Skipper og Dannebrogsmænd Jakob Ueberfax i Frederikshavn for 210 Rbdlr. S. og 30 Tønder Østers til Husholdningen *).

*) Uagtet Ueberfax ene nævnes i Kontrakten, er han dog ikke ene om Forpagtningen, men har fem Medinteressenter. Det kunde maaskee synes besønderligt, at saa Mange have forenet sig om at udrede en saa ubetydelig Forpagtningsafgift; men Grunden hertil er ingenlunde den, at Risikoen er for stor for Een, men snarere, at Udbyttet er saa sikkert, at ovennævnte sex Frederikshavns Indvaanere alle ønske at tilegne sig det, og, for ikke at byde Forpagtningen op for hverandre, hvorved Fordelen for den Ene, der blev Højstbydende, maaskee vilde være blevet ubetydelig, hellere besluttede at lade sig tilslaae Forpagtningen i Fælledsskab for en ringe Sum, og derpaa dele Indtægten. — Allerede under 24de Oktbr. 1835 indkom Forpagterne med Ansøgning om at erholde Forpagtningen forlænget paa 12 Aar, fra 1ste Septbr. 1838, uden nogen Forhøjelse i Afgift. For at motivere denne Begjæring tale Ansøgerne om Østersbankerne „mellem Hirtsholmen og Læsø og sydligere,” om at udruste 6—8 Jagter paa 150—500 Tønders Drægtighed, forsynede med hensigtsmæssige Redskaber, hvilke skulde fiske paa disse sydlige (som ovenfor bemærket aldeles problematiske) Banker, for, naar de havde faaet Ladning, at gaae til Sundet, og der at udtarere til preussiske eller russiske Havne. Udrustningerne kunde man ikke gjøre, uden at være sikker paa at beholde Bankerne saa længe, at Omkostningerne kunde blive dækkede; og derfor ønskede man Forlængelse.

Da der ikke reflekteredes paa denne Begjæring, indkom Forpagterne med en ny Ansøgning under 14de Februar 1836, hvori de androge paa, at faae Forpagtningen forlænget paa 12 Aar, fra Begyndelsen af 1836 (uagtet, som ovenfor anført, deres Forpagtningstid først udløber med 1ste Septbr. 1838), og tilbøde en aarlig Afgift af 500 Rbdlr. r. S. — Lysten til at komme i Besiddelse af Forpagtningen synes nu at være vækket hos flere; thi nogle faa Dage senere indløb en anden Ansøgning, om at erholde Forpagtningen paa 12—15 Aar, med at spare i aarlig Afgift 600 Rbdlr. Sølvs eller den højeste Afgift, som for Forpagtningen af nogen Anden maatte

IV. Bestemmelser mod Østerstyre.

Lejligheden til Østerstyre er, især paa de fiesvigiske Ban-
ker, ofte saa indbydende, at man ikke kan undres over, at den
er bleven benyttet, og at derved er givet Forpagterne Grund
til Besværning. Mest udsatte for Styre ere deels saadanne Ban-
ker, der ligge saa langt borte, at intet Opsyn kan have med dem;
deels saadanne, der ligge ganske nær Land, men ved visse Vinde
i Ebbetiden blive blottede. Som Exempler kunne Almrom Høfen,
Besheden de Wyck o. s. v. anføres. Paa Banke af denne Beskaf-
senhed behøvede Strandboerne blot at oppebie det gunstige Tids-
punkt, og kunde da gaae ud, og opsamle Østerne. Paa andre
Banke synes Styret især at være drevet om Natten, ved den
ovenfor (Side 83) omtalte, hos Almrommerne brugelige, Siffemaade.
Det lader til, at Almrommerne i Begyndelsen af forrige Aarhun-
dre have været ilde berøgtede i saa Henseende; idetmindste
fortæller en af Forpagterne om dem, at Østerstyret hos dem
var „eine rechte Erbschade.“ Ogsaa beskylledes Beboerne af
Landskabet Bredsted for „at besøge Bankerne om Nattetide med
utilladelig, hemmelig og tyvagtig Sifferi“ (Forordning 1709).

Den ældste mig bekjendte Forordning mod Østerstyret er
af 16de Febr. 1709. Den foranlediges ved Klager fra Grev
Hans Schack, Stiftamtmand i Ribe, som var forlenet med
Bankerne. Ved denne Forordning bestemtes for Østerstyre

være buden, og tillige det sædvanlige Antal Østers til Hof-
holdningen. Ogsaa skal der være gjort endnu senere Forsøg paa at
erholde Bankerne, og være tilbudet 1000, ja endog 1500 Rbdlr. i
aarlig Forpagtningsafgift. — Jeg vil endnu, for Fuldstændigheds
Skyld, anføre to tidligere Hysthavende til Sifferiet, om ikke just til
Forpagtningen. Byen Frederikshavn har stræbt at erhverve det for
Kommunen som en Ejendom, og Præsten i Raabjerg Sogn har an-
søgt om, at Indtægten af Østerssifferiet idetmindste for en Deel maatte
tillægges Raabjerg Præsteskole, fordi dets Indkomster ere saa ringe
(hvilket dog iust ikke skal være Tilfældet).

første Gang Mulk af 50 Rdlr.; anden Gang Arbejde i Jern; Skraberne skulde for Eftertiden stemples; de Fiskere, der ikke vare i Forpagterens Tjeneste, skulde indlevere deres Skraber under 50 Rdlr. Mulk. Ingen Smed maatte, uden Tilladelse fra Schaack eller hans Fuldmægtige, smede noget Skrabjern. Heller ikke maatte Østers føres til Salg uden Attest sammestedsfra. Den følgende Forordning af 28de August 1714 citeres i den senere Forordning af 1720, men findes ikke optaget i nogen mig bekjendt Samling af Forordninger.

Mandatet af 26 Febr. 1720, som bevirkedes af Winckler, er højt mærkeligt for Strengthed og energiske Forholdsregler. Mulkterne fordobledes for en Deel, og skulde Halvdelen af dem tilfalde Fiskus, Halvdelen Forpagteren. De, som forsaae sig mod Anordningen, endog blot som Medhjælpere, eller ved at se igjennem Fingre med deres Overtrædelse, skulde tredie Gang straffes paa Livet. Alle Østersforpagternes Fuldmægtiger, Inspektører, Skippere, Fiskere og Enhver, som anvendtes ved Østersfiskeriet, skulde af Dyrigheden paa ethvert Sted tages i Ed, og dersom de befandtes i nogen Utroskab, skulde de ikke alene være forfaldne i ovenmeldte Pengebøder, men endog straffes som Meenedere. Endeligen indeholder den 11 §. følgende:

„Og som Vi allernaadigst have bevilget og tilladt Vores Pensionær (3: Forpagter af Bankerne), for at forekomme alt Underfløb, ej alene at maatte selv eller ved hans Fuldmægtiger eller Folk undersøge paa alle fordægtige Steder, hvor ham behæger, og nogen Tilførsel enten er skeet eller kunde skee, desligeste og Fragtvognene og Fartøjerne, men endog til Østersbanernes Sikkerhed, og for at afværge Østersstyveriet, meddeelt ham en Kommission, at holde smaa armerede Fartøjer til at frydse paa Strømmene, og alle forekommende fordægtige Fartøjer og Skibe at visiterere, efter den ham meddeelte Kommissions Indhold, og hvis nogen paa hans Begjering og Advarsel ej skulde ville tillade saadan Visitation, men sig derimod sætte, maa han

dem dertil tvinge med skarpe Skud. Altsaa ville vi allernaadigst at Alle og Enhver sig derefter skal vide at rette, og ifald Nogen skulde understaae sig saadan Visitation paa Landet eller Vandet at hindre eller sig modsætte, han har sig alene at tilskrive, om han derved bliver dødeligt saargjort, men han skal endog straffes med Karren eller og efter Omstændighederne paa Livet.”

Disse strenge Bestemmelser synes at have vaakt almindelig Uvillie mod Winckler. De hurtigsejlende armerede Jagter, hvilke han lod krydse, for at hindre Østerstyeriet, førtes af Officierer, der havde tjent paa den kongelige Flaade, og havde Tilladelse til at bruge kongeligt Flag og Vimpel. Desuden lønnede han Vistører alle Steder, hvor han ansaae det nødvendigt; og lod ved Havnen paa Alnroem opføre en kostbar Bygning, efter eget Sigende for at lade holde Opsigt over Banterne der. Muligen er han derfor ikke langt fra Sandheden, naar han et Sted fortæller, at hans aarlige Udgifter for at standse Østerstyeriet androge 1000 Rdlr.; et andet Sted paastaaer han, at han i sin Forpagtningstid har anvendt mere end 10,000 Rdlr. i denne Hensigt. Som Borger i Hamborg udvirkede han ogsaa Mandater fra denne By og fra Bremen (af 24de Marts 1717, fornyet 10de Januar 1724), hvorved det blev Østershändlerne i disse Byer forbudt, under Straf af Pengebøder og Varenes Konfiskation, at kjøbe holsteenske Østers, som ikke medførte Beviis fra ham eller hans Forvaltere.

Det synes ogsaa at være lykkedes Winckler at gjøre Ende paa Østerstyeriet i hans Forpagtningstid. Under de følgende Forpagtere begyndte det derimod strax igjen at tage Overhaand, især fordi vedkommende Embedsmænd saae igjennem Fingre med det, under Paaskud af, at Mandatet af 1720 kun havde Gyldighed for Wincklers Forpagtningstid. Dette blev derfor paany indfjærpet ved Plakat af 20de Jan. 1730 og Forordning af 13de Decbr. 1736. Imidlertid synes Bestemmelserne ikke at

være blevne hævdede med tilstrækkelig Strængthed. Idetmindste førte Windler, da han 1740 atter overtog Forpagtningen, Klage over, at alle hans tidligere Anstrengelser og Omkostninger til Østersstyveriets Standsnning vare spildte, efterdi dette, ved de fratrædende Forpagteres Ligegyldighed, nu igjen var meget hyppigt. Han ansøgte derfor om Fornyelse af Mandatet, hvilken han og erholdt (Forordn. af 7de Oktober 1740); dog saaledes, at han selv havde at bære Trykkeomkostninger o. s. v. derved.

Den følgende Forpagter troede, ligesom Windler, ved Tiltrædelsen af sin Forpagtning at maatte sikke sig for Østersstyveri ved Fornyelse af Bestemmelserne derimod. Dette foranledigede Forordningen af 26de August 1756.

De aalbæske Banker ere af flere Grunde mindre udsatte for Østersstyveri af nogen Betydning end de slesvigiske. Plakaten af 10de Juli 1770 kan egentligen heller ikke kaldes et Mandat mod Østersstyveri, hvorom Talen ikke kunde være, da Gisseriet hidtil havde været frit; men er et Forbud imod længer at fiske Østers, efterdi det var resolveret, at Bankerne skulde hvile nogle Aar, og dernæst bortforpagtes.

I Thaarups statistiske Udsigt S. 218 omtales et Patent mod Østersstyveriet af 1 Nov. 1786, gjældende for de slesvigiske Banker. Dette Patent har jeg ikke fundet i Samlingen af Forordninger, og heller ikke i Rentekammerets Archiv, og veed altsaa intet videre at bemærke om det.

1826 ansøgte Forpagteren af de fladstrandiske Banker, Apotheker Hanssen i Frederikshavn, om at en Forordning mod Østersstyveri maatte blive udstedet. Men ifølge Amtets Erklæring, at Bestemmelserne i Plakaten af 10de Juli 1770 kunde anses for tilstrækkelige, og ikke behøvede nogen Forandring, forblev det derved.

I Vinteren 1831—1832 skulde være foresaldne betydelige Østersstyverier paa de slesvigiske Banker, hvorfor Forpagteren henvendte sig til Rentekammeret, for ved dette Medvirkning at erholde Soldopsynet over de til Vestkysten af Hertugdømmene bragte Østersstærpet, hvilket ogsaa skete.

Bilag.

A.

Følgende Andragende til Nørre-Jydlands Provindsialstænder om Østersfiskeriets Frigivelse maa, skjøndt tidligere optaget i den jydffe Stændertidende Nr. 30 og 31, ogsaa gives Plads her. Udskillige mindre Urigtigheder i det, som tildeels kunne ansees berigtigede ved Bemærkninger tidligere i dette Skrift, opholder jeg mig ikke ved, eller antyder dem blot ved et Spørgsmaalstegn. Dette gjælder ogsaa om det følgende Bilag.

„Paa et Tidspunkt, hvor det mere og mere maa anerkjendes, at Erhvervsfriheden er ikke alene gavnlig, men nødvendig, og paa en Tid, da Regjeringen anvender Kapitaler paa at opbjælpe Fiskeriet, have vi troet at turde med Forventning om et heldigt Resultat fremkomme med efterfølgende Petition, hvilken, dersom den maatte finde Provindsialstændernes Villigelse, vi da forvente at Samme ville allerunderdanigst forelægge Hans Majestæt til allernaadigst Bønghørelse.

Man har haft flere sørgelige Erfaringer om, hvorledes de Pengeopoffrelser, Staten har gjort til enkelte Industrigrenes Fremkomst, ere blevene stammelige misbrugte, og det nærmeste Exempel, som ligger for os, er det Laan af 2000 Rdlr., som for flere Aar siden blev tilstaaet en Mand i Frederikshavn til Fiskerianlæg, hvilke alle bleve tabte, uden at et eneste Skridt til Fiskeriets Fremme blev gjort. Erfaringen giver den Overbeviisning, at direkte Bistand fra Regjeringens Side til denne Sags Fremgang kun vilde bære liden Frugt. En forøget Velstand blandt Kystbeboerne, som sætter dem istand til, efterhaanden at

forbedre deres Redskaber og Vaade, vil af sig selv forsøge Fiskeriet, og velhavende og driftige Kjøbmænd i Frederikshavn ville vist snart lære at finde Debouchéer for Af sætning af den tørrede Fisk, ligesom Byens egne Kvasers, og endnu mere fynske og bornholmske Kvasers, bestandig utilfredsstillende (?) Begjær efter Fisk herfra, garanterer en stigende Fremgang af Fiskeriet, uden at Staten ved nogen direkte Hjælp behøver at løbe nogen Risiko *).

Derimod gives et Middel for Staten til at fremme Fiskeriet, uden mindste Opoffrelse, men endog med direkte Fordeel for sig: ved Frigivelse af Østersfiskeriet.

Vi skulle i denne Anledning tillade os at fremstille, hvorledes dette Fiskeri for Tiden drives, da saadant vil bidrage til at oplyse Rigtigheden af det Øvrige, vi anføre.

Østersfiskeriet paa Kysten fra Skagen til Lesø er bortforpagtet til en enkelt Mand mod en aarlig Afgift af cirka 300 Rdlr. og 15,000 Stkr. (?) Østers til den kongelige Hofholdning. Denne Forpagter lader Østerserne fiske (strabe) ved Beboerne i Alsbæk By og nogle Enkelte af Strandby (?). For hvert stort 100 (120 Stkr.) betaler han i de farligste Maanedes af Fisketiden (som er fra 1ste Septbr. til 1ste Maj) 7 Mk., og i de mindre

*) Uagtet hvad Forfatteren af Ansøgningen her siger mod Regjeringens direkte Understøttelse af Fiskerierne ikke ligesom angaaer Østersfiskeriet, kan jeg dog ikke lade det gaae ubemærket forbi. Man kan vistnok være uenig om Maaden, hvorpaa Understøttelser bør komme Fiskerierne tilgode; man kan maaskee indrømme, at mangen en Understøttelse ikke har virket, hvad man ønskede den skulde bevirke; men derfor i Almindelighed at nægte, at direkte Understøttelser kunne være tjenlige (ligesom de altid ere et Beviis paa Regjeringens Humanitet), er vistnok overilet. At vente Noget af vore Kjøbmænds Driftighed i de smaa Provindsstæder, synes Tiden endnu ikke at være kommen til; thi Driftighed savnes ofte hos denne Stand ligesaameget som Kundskaber. Maaskee tør man haabe, at Realskoler engang ville kunne bevirke nogen Forandring heri.

farlige Maaneder 6 Mk. Foruden at det jevnlig er en Betingelse ved hvert Aars Kontrakt imellem Forpagteren og Fiskerne, at disse Sidste skulle uden Bederlag fiske en Ladning Østers (i Almindelighed 10,000 Stkr.), er det ogsaa betinget, at ingen Betaling erlægges for de smaa Østers, som selvfølgelig og ifølge vilkaarlig Bedømmelse udgjøre et ikke ringe Kvantum. Det ansees af den nærværende Forpagter, og vil vist af den eventuelle blive anseet som fordeeltigst, kun at forsyne Markedet, som næsten udelukkende er Kjøbenhavn, med et saadant Kvantum, at de der holde sig i en høj Priis, som i Gjennemsnit kan antages at være 4 Rbdlr. pr. 100; mange af de saakaldte smaa gaae naturligtvis med, og kunne det saameget bedre, som de ere de delikateste.

Ved denne Fremgangsmaade bliver Østers naturligtvis kun en Nydelse for Rigmanden, som en Sjældenhed, der saaledes kan holdes i Priis; og med en liden Udgift og ingen Risiko, da Intet kan blive bedærvet, affaster Forpagtningen betydeligt Overskud; der affibes derfor ikke Østers til Kjøbenhavn, forinden Efterretning er modtagen, at den foregaaende Ladning er udtømt, og det hele Kvantum, som i Aaret 1831 (der blev anseet for et fortrinligt Aar) blev fisket, var 200,000 Østers. Idet saadant Princip bliver og vil blive fulgt af fremtidige Forpagtere, er naturligtvis Fiskeriet derefter indrettet, og Fiskerne blive da beordrede til at fiske netop et saadant omtrentligt Kvantum, som behøves til en liden Ladning fra 10,000 til 20,000 Stkr.

Vi maae her bemærke, at Østersfiskeriet her paa Stedet næsten ikke uden under en stiv Kuling kan iværksættes; men, da Forpagteren ikke kan vente paa det paaefelige Vejr, naar Begjær paa Markedet er ham kundgjort, saa maae Fiskerne anstrænge sig for, under modsat (stille) Vejrligt at fiske, hvorved Udbyttet bliver lidet og Tidsspilden stor, paa samme Tid, som de derfor ere nødte til, i stille Vejr, som er hensigtsmæssigt og bedst til Torst- og Glynderfiskeri*), at lade dette hvile. Det ene eller det andet

*) Glynderfiskeriet kan kun sjældent komme i Kollision med Østersfiskeriet.

af disse Fiskerier lider saaledes. — Idet Østersfiskeriet saaledes er unaturligt indskrænket, berøves Kystbeboerne den store Rigdom (?), som Havet deraf tilbyder; et naturligt, af Forsynet dem anvist, Erhverv betages dem, og de skades direkte og, som vi skulle oplyse, indirekte ved Monopolet, og Mængden (de ikke rige Undersaatter) maa undvære Nydelsen af dette, til Maade brugte, sunde Produkt. — Vi have allerede oplyst, at Kystbeboerne skades indirekte, forsaavidt de jevnlig (?) maae lade Torst- og Glyn-derfiskeriet hvile; de skades endvidere derved, at de ere berøvede Handelen med dette Produkt, og derved, at de ere forhindrede at afbenytte bekvem Tid og Lejlighed til Østersfiskeriet og et i det Hele taget forøget Erhverv, hvorved de vandt forøget Kraft til at drive det ordinære Fiskeri ved Forbedring og Forøgelse af Redskab og Vaade. Idet vi have bemærket, at et langt større Kvantum Østers kunde fiskes, ville vi maaskee møde den Bemærkning, at Østersbankerne kunde ødelægges. Vi skulle foreløbig anmærke, at, hvis Saadant iøvrigt var at befrygte, saa kan det skee ligesaavel under Tingenes nuværende Stilling. Forpagteren er ifkun indskrænket ved Tiden, nemlig ikke at maatte fiske fra 1ste Maj til 1ste Septbr., men det staaer ham i den øvrige Tid frit for at fiske Alt, hvad Bankerne have *). Saadan Ødelæggelse, om end iøvrigt mulig, kan langt snarere (?) indtræde ved Forpagtning. Under et modsat Princip hos Forpagteren af det, som nu hersker, kunde Spekulationsaanden hos den enkelte monopoliserede Forpagter lede ham til et overdrevent Fiskeri og Afssibning til Udlandet, som han saameget mere vil driste sig til, som han kan sætte Prisen for Fiskerne (?) og tildeels for Konsumenterne. Naar derimod Fiskeren selv affætter sin Fangst, saa vil Prisen paa Stedet under en forceret Spekulation stige, og derved sættes den naturlige Grændse for Spekulation, og den

*) Efter første § af Forpagtningskontrakten staaer det ingenlunde Forpagterne frit for at fiske Alt, hvad Bankerne have.

befrygtede Ødelæggelse forhindres, og overdreven og med Tab forbunden Spekulation standses. Men ikke alene er Frygten for Ødelæggelse ugrundet, men netop det ringe Fiskeri af Østers ødelægger Bankerne*). Hvad Naturen har givet, er givet, for at vi efter Regler, som den selv ordner, skulle tage det; vi have næppe seet (!?), at Naturen, forsaavidt den er produktiv og ikke død, som ved Metallet, er bleven udtømt, og, selv hvor den er af dette Slags bleven udtømt, har Udbytten affastet saa store Fordele for Samtid og Efterslægt, at Angrebet paa Naturen har været velgjørende. Erhvervet af den saaledes mulig udtømte Natur har fordeelt sig, og har aagret med sin Kapital paa andre Industrier saaledes, at dets Rente-Udbytte har været uberegneligt, og som oftest har Ansættelsen om Udtømmelsen været fejlagtig, endog af det døde Metal. Kongsberg Sølvværk afgiver Exemplet.

Men med Østersbankerne er Frygten aldeles ugrundet. Udsættningen paa dette Produkt har sin Grændse. Et enkelt Aars Overdrivelse vil straffe sig selv ved Tab, og bevirke, om behøvedes, Rolighed for Propagationen af disse Skabninger. Men Ødelæggelse er efter Omstændighederne ikke at befrygte, og rimeligviis et Opspind af Fortids Liebhaveere til Forpagtningen, som da let sættes i Gang. Østersbankerne strække sig, som bemærket, fra Skagen til Læsø, muligen lige til Hals, flere Mile ud i Havet fra Kysten, og findes paa 3 (!) til 17 Favn, ja vel langt dybere, under Havet. Fiskeriet kan ikke godt stee uden ved god Ruling eller ved Dampskib, som næppe vil svare Regning. Hvorledes har ikke Naturen paa dette Sted besnyttet sin Rigdom! Men det er en Kjendsgjerning, at Østersbankerne jevnlig dækkes af Sand, Kalk (?), Tang og Smaasteen, og kun ved at dette afrides igjen, frodes. Jo oftere Bankerne holdes rene med Skrabberne, desto mindre Magt erholder Havet til, med hele Strømmen

*) Denne Sætning er aldeles falsk, fremsat paa den Maade og med den Almindelighed, hvormed den her fremsættes.

af Sand og deslige at begrave Bankerne. Da under Krigen fra 1807—1814 Østersøfiskeriet blev, formedelst Foruroligelse af Fienderne, standset, viste det sig, at de Banker, som tidligere havde været benyttede og med Lethed fisket paa; vare blevne dækkede, og det kostede saamegen Anstrengelse i Aarene 1815 og 1816 at skraabe, og gav saa lidet Udbytte, at dette Fiskeri i de Aar ingen Fordeel afstode for Kystboerne; men siden den Tid have de gamle Banker hvert Aar ydet rigere og lettere deres Produkt. Men ikke alene at ved hyppigt Fiskeri disse Banker give forøget Offer, saa ville en Mængde Banker, som nu ligge ubenyttede, og maaskee snart for evig tildækkede, blive fundne, benyttede og afgive en stor Velstandskilde, uden ringeste Vold paa Naturen eller Frygt for dens Udtømmelse, og, ligesom der ved Kystbeboerens Velstand vilde forøges, og hans øvrige Dont med mere Raffhed og Mod drives, ved at ham blev gjengiven den Ret, som Naturen har givet ham, og som kun til stort Tab for Almeenheten har været ham betagen, saaledes vilde en stor Deel af Landet komme til at nyde dette funde og nærende Produkt; thi, naar Fiskeren nu, efterat være toungen til at drive Fiskeriet til urette Tid og Omstændigheder, og efter at være subtraheret 20 pCt. for smaa Østers, endda maa levere Forpagteren 120 Stkr. for 6 à 7 Mk. saa vilde han vel levere et ordinært Hundrede, naar Østershandelen var ubunden, for 4 à 5 Mk., og, da den højeste Fragt for 120 Stkr., Konsumtionen iberegnet, fortiden bør være 20 Sk. til Kjøbenhavn, som er 17 Sk. pr. ordinært Hundrede*), saa vilde 100 Stkr. kunne have i Kjøbenhavn for 5 à 6 Mk., eller, med Tillæg af en anstændig Handelsfordeel af 25 pCt., for 6 à 8 Mk., og en rivende Af sætning

*) Forfatteren synes ikke at erindre, at Konsumtionen i Kjøbenhavn er 90 Sk. pr. 600 Østers eller 15 Sk. pr. 100. Efter hans Beregning (20 Sk. pr. 100 med Konsumtion) blev Fragten for en Tønde Østers kun 30 Sk. istedetfor 3 Rdlr.

kunde da ventes til Østersøen, og maaskee til England *), af dette Produkt til Tuss med russiske Produkter og Steenkul, som her have et godt Marked, og Skibsfart vilde derved fremmes.

Men ikke ved Foranstaaende er det Gavnlig ved Østersfiskeriet udtømt; en anden meget vigtig Synspunkt staaer tilbage. Til Frederikshavn ankommer en saa stor Mængde Fartøjer, som tilligemed Byens søge Fisk til Kjøbenhavn og enkelte andre Steder, at Begjæret paa fersk Fisk ikke kan fyldestgøres, hvorfor Kvaaser ofte maae ligge og vente paa at erholde fuld Last i 4 à 5 Uger, og stundom dog ikke erholde saadan**). Tabet herved er betydeligt; i den Tid, de maae henligge, kunde de have gjort een eller to Rejser til. Hvilket Tab er ikke det? dernæst lides jevnlig betydeligt Tab, idet at, efterat $\frac{1}{2}$ Last eller $\frac{3}{4}$ Last er anskaffet, de maae henligge nogen Tid, for at faae Restladning; men nu bliver Fisken svækket i Dammen eller Hyttesfadet, endeel dør, og nu behøves igjen mere end $\frac{1}{2}$ eller $\frac{1}{4}$ Last, og Skibet maa da henligge, foruden at betale endeel af sin Last 2 Gange. Var Østersfiskeriet frit, saa vilde idetmindste fra 1ste Septbr. til 1ste Maj denne Byrde for Skibsfart og Fiskehandel hæves. Enhver Kvaase vilde da afdele sin Dam til Østers, og med halv Last Fisk og 5 à 6000 Østers, ja med mindre, gif den da afsted med samme, ja maaskee med mere, Fordeel end med heel Fiskelast.

Betænker man, at man maaskee 10 Gange (?) har Lejlighed

*) I England kan vel aldrig ventes Østers affatte fra Danmark, uden at alle nu bestaaende Forhold aldeles skulde forandre sig.

**) Forfatteren fremstiller denne Omstændighed paa en noget stærk Maade. Det kan vel hende sig, at Kvaaserne stundom i lang Tid maa vente paa Ladning, men det samme vilde være Tilfældet om der f. Ex. istedetfor 30 Kvaaser kun vare 6 eller 8 tilstede. Det grunder sig nemlig derpaa, at Fisken til visse Tider ikke søger Kysten, hvorfor paa disse Tider slet ikke fiskes. Paa andre Tider derimod fiskes saa meget, at Fiskerne ikke blot kunne forsyne det hele Antal Kvaaser, men endog vilde kunne skaffe fuld Ladning til det dobbelte eller tredobbelte Antal.

til at erholde halv Last mod cengang at kunne erholde fuld Last, saa indsees det, hvad Fordeel Afstibning af Østers i Forbindelse med Fiskelast medfører for Kvasestipperne. Fiskene og Østerserne vilde blive langt billigere for Hovedstadens Indvaanere; Begjæret vilde stige derefter, Prisen her hæve sig, og Fiskerierne drives med større Kraft og større Held.

Ifølge Foranstaaende haabe vi, at det vil være overflødigt at udvikle yderligere Fordele af Østersfiskeriets Frigivelse. Kun skulle vi tillade os den Slutningsbemærkning at yttre, at vi selv betragte Resultatet i Tidens Løb for langt betydeligere, end her er fremsat. En Udviikling og en dobbelt Udviikling af en saa vigtig Industrigreen, som Fiskeriet, kan ikke beregnes i sine Resultater, hverken for Landet eller Handelsstaden Frederikshavn eller kraftige og røde Søfolks Erhvervelse.

Den eneste Indvending, som kan endnu staae tilbage, er Tabet for den kongelige Kasse; men hvad vilde dette Tab være, for Diebliffet 300 Rdlr. og 15,000 Østers, som under frit Østersfiskeri kunne beregnes til i det højeste 225 Rdlr. Denne Fordeel for den kongelige Kasse burde dog aldrig komme i Betragtning, hvor det gjælder et forøget og forbedret Fiskeri paa en Strækning af 7 à 8, maaskee 15 Mile og de deraf for Land og By flydende betydelige Fordele. Men, vil man endog gjøre hiin Synspunkt gjældende, som vist ikke var at ønske, da et aldeles afgiftsfrit Fiskeri gaaer raskest frem, især i en fattig Egn, saa kan dette let jævnes, idet en større Indtægt ved Forpagtningssmonopolets Hævelse kan tilvejebringes. Naar nemlig istedet for Forpagtning det blev tilladt enhver af Kystbeboerne, mod at løse et aarligt Patent paa en vis Vaad, imod Betaling af 10 Rdlr. Sølv, da ere vi forvisjede om, at idetmindste 40 Vaade vilde i det første Aar løse saadant Patent, og at Antallet, aarlig fortsat, vilde stige. Maaatte det endog ansees for en Gjenstand at erholde til Hoffet de hidtil ydede 15,000 Østers, da vilde Patenthaverne vist ogsaa findes villige til denne Ydelse; men meget var det ønske, om Fiskeriet blev aldeles frit, thi selv smaa

Vyrder hæmme Virksomheden og Modet, især hos den fattige Kystbeboer. I ethvert Tilfælde vilde vist 5 Mars Frihed for al Afgift være høist gavnlig. Vi maae dog bemærke, at det vilde være hensigtsmæssigt, at en ubetydelig Afgift af nogle faa Rigsbankdaler blev paalagt Patent=Erhververne, for at der kunde holdes Kontrol med Vaadene's Antal, som i statistisk Henseende vilde være interessant, men især for at afværge, at svenske Vaade ikke skulde snige sig til at fiske, hvorfor det ogsaa burde paa-lægges Østersfangerne, bestandig at føre paa Toppen en vis forefreven Vimpel, og Soldvæsenets Krydskutter at have Dje paa, om de, som fiskede, førte saadan.

Efter Foransførte er det vor Anskuelse, at Østersfiskeriets Frigivelse vil bevirke:

1. At Samme i og for sig selv afgiver en betydelig Export, som kan afdække en direkte Indtægt for Kystbeboerne af 5000 til 6000 Rbdl. aarlig;
2. at Kystens Fiskeri vil blive styrket og udvidet;
3. at Kvæsefangsten paa Frederikshavn vil blive forøget;
4. at flere Østersbanker ville blive exploarerede;
5. at Kystbeboerne gjenskjænktes en for dem naturlig Erhvervsgrænse;
6. at Østers og Fisk ville til Kjøbenhavn og andre Steder kunne leveres til en lettere Pris,
7. at Opoffrelser eller Risiko fra Statens Side for Fiskeriets Fremgang paa denne Kyst bliver overflødig;
8. at, hvis det ikke maatte behage Hans Majestæt allernaadigst at opoffre den aarlige Forpagtningsafgift, denne da endog ved en saadan Frigivelse kunde ventes forhøjet.

Fra disse Synspunkter tør vi vente, at denne Petition vil tildrage sig Stændernes Opmærksomhed og Anbefaling til Fremlæggelse for vor allernaadigste Konge, og tillade vi os derhos at bemærke, at først den 10de Juli 1770 blev den os af Naturen anviste Ret til at fiske Østers betagen os ved en kongelig Forordning."

Underfrevet af endeel Indvaanere i Frederikshavn og Skagen, samt nogle Fiskere i Raaberg Sogn.

B.

Mod ovenstaaende Andragende indkom følgende Modbemærkninger fra Profurator Rørbye, der bleve henlagte til Gjennemsyn i Stænderforsamlingens Læsesal.

— — „Østersfiskeriet, saavel her som sønden Ribe, er Kongens. Vil Hans Majestæt miste den aarlige Indtægt af det her, og kan Byen og Egnen her være tjent med, at det gaaer bort; da er det netop Bejen dertil, dersom Andragendet skulde gaae igjennem. Dette skal jeg godtgjøre.

De saakaldte Gladstrands Østersbanke gaae i en Strækning fra omtrent $\frac{1}{2}$ Miil fra Skagens Rif forbi Hirtsholmene østen og tildeels vesten om Læsø henad Anholt. De vilde, naar Sandet og Leret paa begge Sider bortstampedes, danne een, fljendt lav, dog sammenhængende, Bjergryg (?). Under Skagen ere Østerserne mindre, men sødere og mere velsmagende, en Følge af at de ere yngre, da her er bekvemmest at stryge; jo længere man kommer i Syd (Bankeerne gaae omtrent i Syd og Nord), desto større blive Østerserne. Vandet dybes, Strygningen falder stedse mere besværlig. Østerserne blive saaledes ældre, og faae noget Bittert i Smagen. Sønden om Hirtsholmene stryges ej, da Remedierne til dette særegne Fiskeri ikke kan bruges paa altfor dybt Vand*). Mellem 10—16 (?) Favne Vand er det almindelige Dyb ved Strygning. Fra Fastlandet ligge Østersbankeerne Skagen nærmest omtrent een Miil; men fjerne sig stedse mere; Aløbækkerne, de egentlige Østersstrygere, have, ligesom og Strandbyerne, 2—2 $\frac{1}{2}$ Miil til Bankeerne. Den eneste Lovbestemmelse om dette Fiskeri er Plakaten af 10de Juli 1770, men man vilde vel i særdeles Tilfælde hente Analogi fra Frdn. 20de Febr. 1720, forsaavidt denne lod sig lokalisere; derimod bliver enhver

*) Jo større Baade eller Fartøjer man fisker med, og jo tungere Skraber man bruger, jo dybere Vand kan man naturligtvis strabe paa.

Forpagter ved Forpagtningens Tiltrædelse meddeelt en Kontrakt, der nærmest indeholder Bestemmelser for Fiskeriet. — Det indsees let, at denne Kontrakt, der er nedskreven efter samme Formular som for 60 Aar siden, er, ligesom Plakaten 10de Juli 1770, højst ufuldstændig, og trænger mere til en Forbedring end Fiskeriets Frigivelse. Det er vel en paa Kjendsgjerning grundet Sandhed, at jo mere der skræbes, des renere blive Banterne, men ingenlunde formerees Antallet; Fornuften tilsiger jo netop det Modsatte. Blev Fiskeriet frigivet, ødelagdes snart Banterne; man vilde skrabe, naar Lejligheden var god, uhyre Kvantiteter, og fornærmelig hvor det lettest lod sig gjøre. Banterne bleve saaledes mishandlede, at et Gefulum (!) kunde næppe restituere, hvad et Aars forceret Skrabning havde ødelagt. Mellem Skrabterne indbyrdes vil stedse opstaae Uenighed (?), og denne vilde da fornærmelig gaae paa de Svageres eller mindre Formuendes Ræppe. Under en ordentlig Forpagter hørdes Banterne; hans egen Fordeel tilsiger ham dette, og det er jo ved Koncessionen paalagt ham som Pligt. Dersom endvidere Fiskeriet blev aldeles frigivet, saaledes at Enhver uden Afgift maatte benytte det, da vilde det strax gaae aldeles tabt for Landet. Østersbanterne ere ej landfaste med Jydland eller nogen af Derne, og hvor Banterne ligge flere Mile fra Landet, kan vel næppe Kongen af Danmark formene fremmede Magters Undersaatter at benytte Fiskeriet lige med andet Fiskeri, kun at de ej komme Landet for nær (cfr. Reskript 16de Maj 1696 og 15de Decbr. 1758, samt Rancellifrigivelse af 1ste Maj 1819).

Handelsdirektoriet i Svinemünde har allerede forlængst henvendt sig til mig, og ønsket en stadig Østersfart herpaa, idet det formeente, at Østerserne kunde stryges ved Hjælp af dets egne Fartøjer. Lignende Forslag ere mig gjorte af Huset Kemp et Komp. i Petersborg; men da der blev svaret, at Østersfiskeriet var et Regale, Kongen af Danmark tilhørende, taug man. En Forandring fra de hidtil eksisterende Regler vil absolut blive

skadelig, saavel for Byen og Egnen som for selve Banterne. Nægte vil jeg ingenlunde, at Østersfiskerierne her endnu ere i deres Barndom, at langt større Kvantiteter Østers kunde skræbes, og at en langt større Afgift burde svares; men hidtil har her Ingen været, som har haft Evne og Villie til paa en yderst prefær Fordeel at anvende en Driftskapital af idetmindste 20,000 Rbdlr*) — Fra Regjeringens Side er intet gjort til Opmuntring for dette Fiskeri; af Fondet efter kongelig Resolution 17de Febr. 1819 kan intet ventes, og efter den forventende ny Soldtarif er det sandsynligt, en betydelig Konsumtion bliver paalagt indenlandske Østers**), der naturligviis ogsaa vil have en væsentlig Indflydelse paa Skrabningen. — Forpagtningen har derhos stedse været for kort. Forpagterne have næppe erhvervet sig de fornødne Forbindelser, anskaffet sig Fartøjer (?) til Farten paa inden- og udenlandske Steder, Vaade og Redskaber for selv (?) at kunne skrabe, før Tiden er udloben. Mindre end 12—15 Aar burde ej denne Forpagtning vedblive: saa kan Forpagteren give, under de Vilkaar den sædvanlige Kontrakt affluttet, en aarlig Afgift af 1500 Rbdlr. — 150 Mennesker blive beskæftigede ved Skrabningen og Farten, og næsten ligesaa mange Familier have derved deres Ophold. En betydelig Sold vilde de til Udlandet affendte Fartøjers Retourladninger indbringe Staten; Byen og Egnen vilde netop, hvad anden Handel angaaer, derved nyde Fordeel.

Blev derimod Fiskeriet frit, gif Østerserne og Fragten i Fremmedes Hænder, der hverken tilbagebragte Egnen nyttige Produkter, eller erlagde Soldafgifter. Men Fiskerne selv hverken kunne eller ville give en højere Afgift end 20 Rbdlr. for Vaaden;

*) Jeg indseer aldeles ikke, at en saa stor Driftskapital kan være nødvendig til at drive Østersfiskeriet efter en større Maalestok.

**) Imidlertid synes det dog, at der ingen rimelig Grund er til at forhøje Konsumtionen.

er for 35 Baade 700 Rbdlr. Staten vandt saaledes Intet ved at den sædvanlige Forpagtning hævedes, og hvilke Vidtlostigheder vilde det ikke lede til, naar det Offentlige skulde holde Konto og Kontrol med 35, istedetfor med Gen. — Fisserne vilde snart ønske sig satte tilbage i deres forrige Stilling; thi man blev Tid efter anden frygtfuld for at kjøbe Østerserne, efterdi man ej kunde vide, hvormange Ladninger der iforvejen kunde være ankomne til samme Sted, hvorved kunde, hvis det indtraf, at til Ex. 50,000 Stfr. Østers paa een Gang laae i Kjøbenhavn, afstedkommes Gjerne et saa betydeligt Tab, at de i Fremtiden ingen Østers kjøbte til Forsendelse, om end Fisserne havde sammendynget Bjerger deraf. Den mindste Fisserløn, der er givet, er 1 Rbdlr. pr. 100 Stfr.; kommer hertil 2 Mk. 8 Sk. Konsumtion*) og Fragt 3 Mk., der er den almindelige, saa staae de allerede i 11 Mk. 8 Sk. Forpagtnings eller Baadafgift 700 Rbdlr. à 3 Mk. pr. 100, er 140,000 Østers, der maa skræbes, forinden disse kan sælges i Kjøbenhavn for 14 Mk. 8 Sk. Kommer nu hertil, at Vejrtilstanden falder stormende, afvejlende med Kulde og Regn, saa risikeres, at store Partier aldeles gaae tabte. Dette maa en fornuftig Forpagter, der driver Tingen som den bør, som oftest kunne undgaae, i alt Fald taale Tabet; men Fisserne kunne det ikke; som af Kontraktens anden Post vil erfares, ere Raaberg- og Ellingegognes Beboere berettigede til fremfor nogen Anden at bruges til Østersfiskeriet, naar de ville fiske for 2 Mk. pr. 100 Stfr.; men dette er der ingen der vil eller kan, og selvfølgelig maa Fiskeriet, saafremt det skal gives frit mod Afgift pr. Baad, blive for Enhver. Følgen heraf bliver, at disse toende Sogne aldeles ikke komme til at fiske, da de deels ere Bankerne længere fra- liggende end Hirtsholmene og Frederikshavn, deels kunne de kun

*) Jeg fatter ikke, hvorledes Konsumtionen for 100 Østers her kan sættes til 2 Mk. 8 Sk., da en Tønde Østers til 600 Stykker kun svarer 90 Sk.

med visse Vinde gaae ud og igjen landsætte, og endeligen ere deres Baade og Redskaber kun i det Smaa, og kunne derfor aldrig konkurrere med de Fiskere, der boe paa Hirtsholmene eller i Frederikshavn, hvor disses større Baade eller Fartøjer have Hjem. Det Raaberg og Elling Sogne saaledes fra først af tiltænkte Monopol gif ej alene ganske tabt for dem, men de kunde end ikke komme til at deeltage i Fiskeriet, efterdi de umuligen kunne drive det med den Force som hine. Skagboerne, Alsbækferne og Strandbyerne have ved deres Andragende gjort sit til at forskjærtse dem en betydelig aarlig Indtægt, som Ingen hidtil har villet berøve dem, naar de kun ej overspændte deres Fordringer paa Fiskeløn. Vil disse Byers Beboere ej skraabe Østerserne, og sælge dem for 2 Mk. pr. 100 Stkr., maa Fiskeriet, saafremt det ej skal bortforpagtes, ej være for dem alene. Man har meent, at Østerserne, hvis Egenstaber ere saa anbefalende, skulde og burde sælges for saadan Priis, at selv Menigmand kunde have dem paa sit Bord. Jeg har i det Foregaaende viist, at dette ikke lader sig gjøre; men sæt endog, at Prisen blev saa lav, da kom de ej længer paa Stormandens Taffel, de bleve væmmelige og foragtelige og denne Aand forplantede sig snart til de Simplere. Salget af Østers er størst, naar de koste meest: kommer der paa een Gang til Kjøbenhavn 40,000 Østers, da vil Ingen købe, men kommer der 5000, da vil Enhver have. Dette har henved 20 Aars Erfaring viist og lært mig*). At kunne decidere i denne Sag, formener jeg, kan kun den, der har Lokalkundskab, og jeg vilde derfor indstille, at det tidkommeldte Andragende burde henlægges indtil nærmere Undersøgelse var foregaaet. Dat. 4de Maj 1836.

*) Hele dette Raisonnement er saa aldeles ugrundet, at det er unødvendigt at gjendrive det.

C.

Saa vel fordi de to foregaaende Bilag referere sig til Forpagtningskontrakten, troer jeg at burde give en Kopi af denne, som ogsaa for til den at kunne knytte forskjellige Bemærkninger, som jeg ikke har fundet Plads for i det Foregaaende. Jeg har valgt den sidst afsluttede Kontrakt med Forpagteren af de fladstrandste Banker. Kontrakterne have naturligviis i Tidens Løb og som Følge af forskjellige Erfaringer efterhaanden antaget den Form, hvori vi nu finde dem. Kontrakten for de fladstrandste Bankers Bortforpagtning er affattet efter den for de allerede saa meget tidligere bortforpagtede flensborgske Banker gjældende Formel, og afviger kun i mindre betydelige Omstændigheder fra denne.

1.

„De under Skagen og den saakaldte Halsbæks Bugt beliggende Østersbanker, saavel som de nye Østersbanker, der skulde være sønden for Hirtsholmen, overdrages Forpagteren i sex Aar at regne fra 1ste Septbr. 1832 til 1ste Septbr. 1838 med fuldkommen Rettighed til for sig ene og alene at lade der fiske Østers, og gjøre sig samme Gisseri saa nyttigt, som han bedst veed og kan, dog med den Indskrænkning, som følgende 7de og 8de §§. foreskrive, til hvilken Ende ham loves al billig Hjælp og Beskyttelse imod dem, som i denne Fangst maatte ville gjøre ham nogen Indpas eller Hindring, hvorimod han skal være pligtig til at holde Østerbankerne i forsvarlig Stand*).

2.

Til Østersfangstens Fortsættelse skal Forpagteren være forbunden at betjene sig af de Folk, som der i Eggen, især i

*) Denne Bestemmelse kunde maaskee synes, ikke at være tilstrækkeligt betryggende, saalænge man mangler fuldstændig Kundskab om Bankernes rette Beskaffenhed og Tilstand, og heller ingen Visitation foretages, saaledes som paa de flensborgske Banker.

Raabjerg og Elling Sogne, hidtil have ernæret sig af samme Fiskeri, paa det at disse Folk ikke skulle blive næringsløse, og være Landet til Byrde og Besvær, og skal han for ethvert 100 Østers, de optage, være pligtig til dem at erlægge 2 Rigsbankmark Sølv *).

3.

Træffes nogen Uberettigede at besatte sig med Østersfangsten, da forfares med saadanne efter de om Østersstyveriernes Afskaffelse udgangne Anordninger.

4.

Som Forpagteren tillades, i Overeenstemmelse med de følgende 7de og 8de §§., at bruge forømmeldte Banker, og at ind-

*) Denne §, som engang i Tiden er kommen ind i Forpagtningskontrakterne som Følge af Baron Holck's ovenfor berørte Indstilling til Rentekammeret, kunde maaskee aldeles udelades. Det paalægges kun Forpagteren at give 2 Mk. pr. 100 Østers til Fiskerne, men for denne Betaling ville og kunne de ikke strabe Østers. Som bekendt ere Fiskerne endog misfornejebe med den nufortiden dem af Forpagterne indrømmede Skrabeløn: 6—7 Mk. pr. stort Hundrede, uagtet dette maaskee er den højeste Skrabeløn, som betales paa nogen Bank i hele Europa. Misfornejselsen, den høje Skrabeløn uagtet, maa vistnok have sin Grund i de allerede ovenfor berørte Omstændigheder: Rystens Beskaffenhed, de smaa Baade, Bankernes ringere Rigdom o. s. v. Men derfor vilde det kanskee ogsaa være naturligere, at tillade Forpagteren til Skrabningen at betjene sig af hvem, han vil. Man behøver vistnok ikke at frygte for, at de paagjældende Sognes Beboere ville blive Staten til Byrde og Besvær, fordi Østersskrabningen gaar fra dem. Til forskjellige Tider har en eller anden af Byerne i flere Aar været udelukket derfra, uden derfor at være bleven forarmet. Den aarlige Indtægt for en Fisker af Østersskrabningen har næppe nogensinde overstegit omtrent 30 Rbdlr.; og det er tvivlsomt, om der ikke ved andet Fiskeri, f. Ex. Borrebakker, kunde have været tjent ligesaa meget eller mere i samme Tid. Dersom der skrabedes med større Baade eller Jagter fra Hirtsholmen, Frederikshavn o. s. v., vilde Udbyttet efter al Rimelighed blive rigere og sikkrere Skrabelønnen altsaa ringere, og som Følge deraf Østerferne billigere.

rette sin Handel med Østers saaledes, som ham bedst synes, saa forundes ham ogsaa Toldfrihed for samme i Hs. Majestæts Lande og Riger, dog at der med de forsendte Østers altid følger hans Beviis for, at de ikke ere udenlandske, ligesom han ogsaa paa de vedkommende Toldsteder har at mælde sig, for derfra at forsynes med Passeersceddel paa ustemplet Papiir uden Betaling*).

5.

For den aarlige Penge-Udgift, samt for 30 Tønder Østers,

*) I Konsumtion betales af en Tønde Østers i Provindsstæderne 15 Sk. og i Kjøbenhavn 90 Sk. Under 25de Septbr. ansøgte Forpagteren Hanssen om, at Østersfiskerne, naar de kom fra Spen til Frederikshavn med Østers, maatte, ligesom andre Fiskere paa Kysten, der føre fersk Fisk, fritages for Havnepenge i Frederikshavn; og at de Fartøjer, som alene føre Østers til Hovedstaden eller andensteds i Landet, maatte fritages for Toldbodeklarering, Havnepenge og Konsumtion, naar Forpagterens Attest medfulgte, at Østerferne vare indenlandske. Rentekammeret indhente Toldkammerets Betænkning, hvilken (af 16de Juni 1827) lød saaledes: „at da Østers ikke, saaledes som Fisk, ere nogen Nødvendigheds Artikel, og det staaer til Vedkommende at affende de fiskede Østers strax fra Gangsten, uden først at anløbe Frederikshavn, og saaledes at bespare Udgiften for Østerfernes Ind- og Udklarering ved Toldstedet, finder Kollegiet ingen Anledning til at andrage paa nogen Begunstigelse for bemeldte Hanssen som Undtagelse fra de almindelige Bestemmelser.” Men det synes ikke at staae Forpagteren frit for at affende Østerferne lige fra Bankerne, med mindre han vil underkaste sig en større Udgift end den, han netop ønsker at bespare. Han erholder nemlig i saa Tilfælde ingen Passeersceddel (thi den maa han erholde i Frederikshavn), og Østerferne ville selvgeligen i Kjøbenhavn blive betragtede som udenlandske, og maa fortolbes som saadanne. — En Østersbaad betaler iøvrigt 6 Sk. for Indgaaende og 3 Sk. for Udgaade i Frederikshavn, som andre lastede og baglastede Baade under een Læst. — De Fartøjer, som alene føre Østers, erlægge ved Udklareringen fra Frederikshavn 20 Sk. pr. Læst i Læstpenge til Kjøbenhavn og 10 Sk. til Provindserne; desuden 3 Sk. pr. Læst i Sportler. Af fremmede Østers svares i Told 3 Rbdlr. pr. Td.

som Forpagteren ifølge Rentekammerets Skrivelse af 25de Juni 1825 er forpligtet til at levere aarligen til Husholdningen i Kjøbenhavn, samt iøvrigt for disse Konditioners Opfyldelse i enhver navnlig Henseende har den Højstthydende ved Hammerlaget strax for Auktionsretten at producere saadan Kaution, som Retten foreløbigen kan erkjende for fyldestgjørende, da ellers næsthøjeste Bud og saa fremdeles nedad under samme Betingelser ville blive at antage. Gisseri maa ej drives, forinden Forpagteren stiller en hermed overensstemmende Kaution. Pengeafgiften betales aarligt udi to Terminer i Hjøring Amtstue, næmlig den halve Deel den 31te Decbr. og den anden halve Deel den 1ste Septbr. hvert Aar.

6.

De i 5te § betingede 30 Sønder Østers leveres i fersk Tilstand i Kjøbenhavn i det Tidrum fra 1ste Septbr. til Udgangen af April uden videre Betaling eller Godtgjørelse end den, som Transporten tilføes medfører, hvilke Omkostninger, efter Regning, ville blive betalte; dog maa Forpagteren ikke levere mere end 4 Sønder hver Maaned, med mindre Hoffet skulde rekvirere flere, i hvilket Tilfælde det skal være Forpagterens Pligt at gøre sig muligste Umage for at tilvejebringe det rekvirerede Antal Østers.

7.

Forpagteren tilforpligtes at indstille al Østersfangst i Maj, Juni, Juli og August Maaneder, samt altid at frede den unge Yngel, og ikke ved overdrevet Gisseri at ødelægge Østersbanterne, men hellere befordre deres Forbedring saavidt muligt, da det udtryffeligen paalægges ham, naar Forpagtningstiden er tilendelevet, at aflevere dem i usforværret og forsvarlig Stand.

8.

Ligesom Forpagteren bliver pligtig at frede den nye Yngel, saa bør han og, til Gisseriets Konsevation, tilholde vedkommende Fiskere at iagttage, at de ikke ilandføre nogen af de paa Banterne fiskede Østers, som med smaa, men ej endnu fuldvorne eller til Brug tjenlige Østers kan være behæftede, men samme

strax paa Banken igjen udkaste, hvilket og maa stee med de paa Banken fiste tomme og ledige Skaller, efterdi paa disse stee Tilbert og Yngel. — Befindes Forpagteren at drive Handel eller Kjøbmandskab med den unge Yngel, som ikke er kommen til sin fulde Vert, og i sig selv for Tiden er uduelig, eller og paa de i den foregaaende §. ommeldte Aarets Tider at lade fiske Østers, da holdes saadant Geds for konfiskabelt, og Forpagteren skal desuden være underkastet anden vilkaarlig Straf efter Omstændighederne *).

*) Den 8de §. angaaende maa jeg tillade mig nogle Bemærkninger. I tidligere Kontrakter findes ikke Udtrykkene „den unge Yngel,” men blot „Yngelen.” Man seer altsaa, at „den unge” er tilføjet med velberaadt Hu, og ikke kan betragtes som en Pleonasm, men skal betyde de ikke fuldborne Østers, eller hvad paa de flesvigiske Banker kaldes Junggut. Men da dette Udtryk er ubestemt, og som saadant underkastet Vilkaarlighed, vilde det maastee være sikkrere at bestemme et vist Tværmaal som Minimum for de Østers, der af Fisterne maatte bringes paa Land, f. Ex. 2½ eller 3 Tommer. I England er bestemt Straf for at tage Østers, som er mindre end en halv Krone, eller mindre end at en Shilling kan rangle inden i Skallerne, naar de ere tillukkede. I Frankrig ansees kun saadanne Østers for Handelsogds, som have 2½ Tomme i Gjennemsnit. At formaae Fisterne til, strax paa Bankerne at affondre og udkaste de ganske spæde Østers (Unwachs) vil ikke kunne stee uden et meget nøjagtigt Tilsyn med dem, naar de komme i Land, og streng Straf for Overtrædelsen. Thi ofte vil dette være dem byrdefuldt, ja undertiden endog ugjærligt. Byrdefuldt vil det være i meget ondt Vejr, naar de have fuldt Arbejde med at hjerpe Livet og passe Skraberne; ligeledes naar Fangsten er meget gunstig, og de erholde et betydeligt Antal. Ugjærligt vilde det vel være, naar de stundom strabe om Natten; thi naar de maa bruge Fyrstaal og Steen, for ved Gnisternes Hjælp at see Kompasstregerne, kunne de ikke vel affondre Yngelen fra de brugbare Østers. Hertil kunde man endnu føje den Omstændighed, at selv de kyndigste Fisteres Uvidenhed i denne Henseende er saa stor, at de holde ganske andre Dyr for unge Østers. Gamle Østersfiskere i Nalbæk viste mig saaledes paa Bankerne en med Anomier besat Østersskal, og bleve meget forbausede, da jeg ikke vilde give dem Ret i, at Anomierne skulde være unge Østers. At udkaste de tomme Skaller, som erholdes i Skraberne, ere Fisterne af sig selv meget tilbøjelige til „fordi de fylde Baaden til ingen Nytte;” men jeg har allerede tidligere (§. 35—36) yttret, at det forekom mig tvivlsomt, om de tomme Skaller vare til Gavn eller Skade for Bankerne. — Bestemmelsen i Slutningen af §. 8, at Forpagteren ikke maa drive Handel med Yngelen, er i sig selv særdeles hensigtsmæssig, men den taber en Deel af sin Kraft, dels fordi intet bestemt Maal for Handelsogdet er angivet, dels fordi Forpagteren aldeles intet Opsyn er underkastet. Forpagteren betaler vel ikke, som ovenfor anført (see Side 82 og 99 Anm.), de Østers, der efter hans Mening have Undermaal, men han beholder dem. Og

9.

Skulde disse Banker formedeltst Frost *), Overfhyllelse af Dynd og Sand eller formedeltst andre uformodentlige Tilfælde, som Forpagterne ikke kunne forudsee eller afværge, geraade i Afgang og forværres, eller af Stormen reent borttages, skal han ikke være forbunden derfor at staae til Ansvar; dog at han saadant strax indmelder til Rentekammeret, og derover indsender en lovlig Synsforretning. I andet Fald vorder han anseet forbunden til at være derfor ansvarlig.

10.

Skulde Forpagteren formedeltst Pest **) eller anden smitsom Sygdom (som Gud i Naade afvende), forhindres fra at drive Fiskeriet paa de forpagtede Banker, og derved tage beviißlig Skade, da skulle disse Tilfælde, efter Sagens Veffaffenhed, naar han strax anmelder det, tages i Betragtning, og ham i Proportion af Tiden, i hvilken han ikke har kunnet fiske, og den derved lidte Skade, tilstaaes noget Afdrag i Forpagtningsafgiuten.

11.

Dersom Forpagteren paa den Strækning, som nu forpagtes, enten selv eller ved Andre skulde opdage andre eller nye Østersbanker, maa han benytte sig af samme i sin Forpagtningstid, uden deraf at svare nogen Afgiut, dog skal han strax anmelde samme for Rentekammeret.

ved ofte i Adressaavisen at see ved Siden af Fladstrandøsters, som saldbuydes for 4 Rbdlr. pr. Hundrede, smaa Østers (saakaldte *Sauce-østers*) tilbude for 2 til 1 Rbdlr. pr. Hundrede, kunde man let ledes til den Formodning, at det er disse udsudte Østers, som paa denne Maade gaae i Handelen.

*) De fladstrandste Banker synes næppe at være udsatte for nogen Beskadigelse ved Frost.

**) I ældre Kontrakter sættes foruden Pest og anden smitsom Syge ogsaa Krig blandt de Omstændigheder, der kunne medføre Eftergivelse i Forpagtningsafgiften. Hvorfor denne Omstændighed her er forbigaaet, er mig ubekjendt. Under Krig maa ialmindelighed Østersfiskeriet standse: deels fordi det ikke tillades Fiskerbaadene at løbe ud, for ikke at opsnappes af fiendtlige Krydsere, og derved give Fienden Lejlighed til at indhente Efterretninger, der kunde blive til Skade for Landet; deels ogsaa fordi Søfolkene da udtages til Tjeneste paa Flaaden o. s. v. — Jeg vil ikke undlade at bemærke, at det ikke alene er Pest og smitsom Syge i Landet, hvorved Østersfiskeriet lider, men ogsaa ved saadanne Sygdomme i nærgrændsende Stater, hvortil Afsetningen stæer. Da Koleraen herstede i Hamborg, frygtede man i Begyndelsen for at nyde Østers, og Forpagteren af de flesvigste Banker kunde derfor ikke finde Affætning for sine Østers, der. Da imidlertid den første Stræk havde sat sig, rekvireredes igjen Østers; men nu hindrede Quarantænevæsenet Blankeneferne fra at indtage Ladning.

12.

Derfom Forpagteren vil overdrage Forpagtningen til nogen Anden, maa faadant først for Rentekammeret anmeldes, og derefter berøver det paa den Resolution, som derfra erholdes.

13.

Forpagteren indløser i Rentekammeret denne Kontrakt paa Forpagtningen, samt betaler de paa Auktionerne den 25de Juli, 6te Septbr., 29de Decbr. af forrige Aar, samt 23de Juli sidstleden over Østersøfiskeriet medgaaede Omkostninger, samt sammes Bekjendtgørelse.

Slutningsbemærkninger med Hensyn til Bilag A. og B.

Ligesom det første Bilag synes i temmelig høj Grad at overdrive de Fordele, som kunne ventes ved Østersøfiskeriets Frigivelse, saaledes afmaler det andet Bilag Følgerne heraf med meget for store Farver. Hvad der især kunde tale mod Frigivelsen, er den Omstændighed, at Tabet for Statskassen vil blive langt større, end det af Andragendets Forfatter er fremstillet. Først er der næmlig næppe Tvivl om, at Forpagtningsafgiften af de fladstrandste Banke i Østertiden vil stige til en større Sum end tilforn, da der fra flere Sider er viist Lyst til at erholde Forpagtningen, og der gives altsaa ikke Slip paa en aarlig Afgift af et Par Hundrede Daler, men maaskee af 1500 eller endnu mere. Dernæst synes man ogsaa med god Grund at kunne antage, at Værdien af Bankerne nødvendigtviis maa stige ved Dampskibsfartens Tiltagen i Østersøen, og ved Anlæggelsen af Jernbaner og lignende Kommunikationen lettende Indretninger i Tydskland o. s. v. Endvidere synes det fladstrandste Østersøfiskeri ikke vel at kunne frigives, uden at samme Forholdsregel ogsaa følges med Hensyn til de flesvigste Banke. Dog, om ogsaa dette kunde skee, vilde uden Tvivl Forpagtningsafgiften af de flesvigste Banke nedtrykkes ved Frigivelsen af de fladstrandste.

Paa den anden Side træer jeg, at Østersøfiskeri og Østershandel maaskee i Tiden vilde kunne blive af meget større Betydning for Danmark end for Djebliffet, uden at just Frigivelse af Fiskeriet paa de fladstrandste og flesvigste Banke derved kom i Betragtning. Østersfangsten har et Fortrin for næsten alt andet Fiskeri i Havet deri, at det er langt sikkrere. Istedetfor at Fiskenes Nærmelse til Kysterne og Fjernelse fra dem afhænge af forskjellige uberegnelige og tildeels ubekjendte Omstændigheder,

blive Østerserne uroffelige paa Stedet, og Østersbanker kunne saaledes paa en vis Maade henregnes til faste Ejendomme. Hvor Østersbanker findes, overstiger det Udbytte, de yde, ofte Udbyttet af alt andet Fiskeri tilsammentaget, selv paa rige Fiskekyster *).

Disse Omstændigheder synes at indeholde kraftige Opmuntringer til Anlæggelsen af Østersbanker, hvilken upaatvivleligen paa ikke faa Steder i Kattegattet vilde kunne forsøges med alt Haab om Held **). I Schleswig-Holst. Prov. Verichte (1797, S. 4 S. 357) fortælles vel, at der oftere skal være forsøgt at forplante Østers ind i Liimfjorden, men Forsøgene ere mislykkede ligesom paa de sjællandske Kyster. Ligeledes hedder det i von Aphelens Oversættelse af Bomare's Naturhistorie (VI, 107): „man har gjort sig Umage for at plante Østers i Isefjorden og andensteds paa Sjællands Kyster, men forgjæves.” Ogsaa fra den seneste Tid omtales uheldige Forsøg af Seidelin (i 1810) ved Rjøgebugt o. s. v. Støttende sig paa disse Beretninger, synes Mange tilbøjelige til at antage al Østersforplantning hos os for chimærisk. Men dersom de ovenanførte Beretninger virkelig alle skulde være grundede, hvorpaa der kunde tvivles ***), betyde de desuagtet slet

*) Dette er f. Ex. Tilfældet paa Sylt og Amrum; men rigtignok maa ikke forglemmes, at alt Fiskeriet der er forsemt foruden Østersfangsten. — I Granville beskæftiger Østersfiskeriet paa Cancalebankerne flere Baade, og giver større Indtægt end det øvrige Fiskeri. 1825 anslog man Indtægten af Fiskefangsten til 60,000 Franks, af Østersstrabningen til 350,000 Fr.; 1826 Fiskefangsten til 60,000 Fr., Østersfangsten til 300,000; 1827 Fiskefangsten til 90,000 Fr., Østersstrabningen til 201,000 Fr.

**) Man har en dansk Afhandling om Østersbankers Anlæggelse i Oekonomisk Magazin IV., 159—176, men den er uden al Værd, hvorfor jeg ikke vil tilraade Nogen at spille Tid paa dens Gjennemlæsning. I England lægges især Vind paa Anlæggelsen af Østersbanker; et oekonomisk Selskab i London skal i forrige Aarhundrede oftere have udsat Præmier derfor; ved Koldhester og ved Indløbet til Themsen skulle saadanne anlagte Banker findes. En Regel, som man i England vil have abstraheret af Erfaring, er den, at man efter Begyndelsen af Maj ikke bør føre nogen Yngel fra en Banke til en anden, da den efter den Tid ikke vil kunne staae sig. Tøvrigt henviser jeg til, hvad ovenfor er sagt om Østersbankers Anlæggelse.

***) Om Anlæggelsen af Østersbanker i Liimfjorden har jeg intet videre kunnet opspore. Om Østersbankerne i Isefjorden har jeg nyligt truffet en Notice i Worms Museum pag. 254 (*non procul Roschildia, in sinu quodam minores capiuntur ostreae, bonitate commendabiles*), som hidtil var undgaaet min Opmærksomhed, og som synes at tale stærkt imod den (ogsaa af mig Side 36 yttrede) Mening, at der havde fundet Østersforplantning Sted i Isefjorden. Worms Bog udkom 1655, altsaa næsten 100 Aar før man havde nogen Kund-

intet, saalænge man ikke kan godtgjøre, at vedkommende Østersforplantere ved Anlæggelsen af Banker have iagttaget de i Østersens Natur grundede Hensyn. At Seidelin ikke har gjort det, er isjefaldende, thi Kjøge-Bugt er vistnok et meget uheldigt Sted til Anlæggelsen af Østersbanker.

Omkostningerne ved Østersbankers Anlæggelse ere ikke meget betydelige. 10,000 Østers kunde maaskee ansees for et passende Antal til at anstille Forsøg med, der, som jeg troer, især vilde egne sig for Godsejere, hvis Besiddelser ligge ved Stranden. Jo dybere ind i Rattegattet man kan trænge med Østersbankerne, jo lettere bliver det naturligtvis at føre Østers til Preussen og Rusland, og Forbruget af Østers vilde vistnok derved stige betydeligt i disse Lande. Man vilde maaskee indvende mod Anlæggelsen af saadanne Østersbanker, der bleve private Mænds Ejendom, det Samme, som ovenfor er bemærket mod Frigivelsen af Østersfiskeriet, at de kunde skade Afsetningen af Østerserne fra de kongelige Banker, og selgeligen gjøre Vortforpagtningen af disse mindre indbringende. Det er meget rimeligt, at Østerspriserne vilde falde ved nye Bankers Opkomst, og at Statskassen selgeligen maatte give Slip paa en Deel af den Forpagtningsafgift, der, uden nye Bankers Anlæggelse, vilde være blevet svaret. Men den forøgede Handel vilde efter al Sandsynlighed ad andre Veje oprette dette Tab.

Skab om de fladstrandste Banker; Forplantningen kan altsaa ikke være skeet fra disse. Worm melder slet og ret, at der findes Østers i Iseffjorden, og synes altsaa næppe at have haft Kundskab om nogen Østersforplantning derhen; denne maatte altsaa være foretaget længe før hans Tid, hvad der ikke forekommer mig meget rimeligt. Senere Forplantning til Iseffjorden har jeg ikke Kundskab om. Den Omstændighed, at der paa Worms Tid fandtes Østers i Iseffjorden, og at endnu i Begyndelsen af dette Aarhundrede ibetmindste enkelte Østers fandtes der, synes at sætte det udenfor Tvivl, at der maatte kunne anlægges Banker paa et eller andet Sted i denne Fjord.

1.

2.

3.

4.

Tilintetgjorte Banker. —
Brugbare Banker. —
Tilvokssomme Banker. —

83. Rev.

SMITHSONIAN INSTITUTION LIBRARIES

3 9088 00558 9627